

SBORNÍK

Z 1. OSTRAVSKÉ KONFERENCE SOUDNÍCH ZNALCŮ

konané od 29. 1. do 31. 1. 2012

Obsah

Tisková zpráva	3
Program konference	4
Doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc. Aktuální otázky viktimologických expertíz	7
PhDr. et PhDr. Radek Ptáček Posuzování věrohodnosti, nebezpečnosti a resocializace ve znalecké praxi	14
Mgr. Michaela Mrowetz Problematika z oblasti trestního práva – mezioborová spolupráce – jak vidíte znalecké posudky, slabá a silná místa spolupráce	30
PhDr. Petr Vavřík Strategie a taktika znalecké práce klinického psychologa	32
Zdeněk Kolařík Jeden špatný posudek: Pachatel nebo oběť? aneb Quo vadis, iustitia caeca?	42
PhDr. Milena Tejklová „Bludná“ matka v soudně znaleckém posudku	49
PhDr. Ludmila Mrkvicová problematika z oblasti civilního práva – mezioborová spolupráce – jak vidíte znalecké posudky, slabá a silná místa spolupráce	50
PhDr. Ludmila Mrkvicová Znalecké posudky	52
PhDr. Jana Procházková Znalecká činnost v problematice dětí	54
MUDr. Marie Foltýnová Mladiství pachatelé trestných činů	56
MUDr. et PhDr. René Gregor, Ph.D. Psychiatrické a sexuologické znalecké závěry neakceptovatelné státními zastupitelstvími	59
PhDr. Slavomil Hubálek Psychologické aspekty lidské agresivity	63
Závěrečná diskuze	72
PhDr. Petr Vavřík Opavská škála osobnostních předpokladů resocializace	73
Závěr	78

Konference soudních znalců v Ostravě

Specialisté – soudní znalci v oblasti klinické psychologie a příbuzných oborů se sešli poslední lednový víkend na 1. ostravské konferenci soudních znalců v hotelu Park Inn v Ostravě, aby diskutovali současný stav a vývojové trendy v problematice soudního znalectví.

Konference se zúčastnili naši přední specialisté v tomto oboru, jako doc. PhDr. Čírtková CSc., PhDr. Hubálek, PhDr. Vavřík a mnozí další, kteří rozvinuli produktivní diskuzi o specifických znalecké práce v daných oborech. Akce měla velký ohlas mezi přítomnými odborníky, klinickými psychology, psychiatry, psychology aj. Také ze setkání se zástupci státních orgánů, kterými byli soudci trestního i rodinného práva, státní zástupkyně a kriminalista, vyplynuly mnohé podněty a úvahy k otázkám věrohodnosti, resocializace a střídavé péče v rodinách.

Během krátké doby bude dostupný sborník s přednáškami.

Další naplánovaná konference proběhne v Ostravě začátkem roku 2014.

Za organizační tým PhDr. Renata Kolářková, Mgr. Michaela Mrowetz a PhDr. Petr Vavřík

Kontaktní e-mail: konference.znalci@seznam.cz

Program konference

Neděle 29. 1. 2012

14:00 registrace účastníků

15:30 zahájení konference • PhDr. RENATA KOLÁČKOVÁ, Mgr. MICHAELA MROWETZ, PhDr. PETR VAVŘÍK: **úvod, přivítání účastníků, záměry a cíle konference**

16:00 až 17:30 přednáška • PhDr. LUDMILA ČÍRTKOVÁ: **Aktuální otázky viktimologických expertíz**

• coffee break •

18:00 až 19:30 přednáška • PhDr. et PhDr. RADEK PTÁČEK: **Posuzování věrohodnosti, nebezpečnosti a resocializace ve znalecké praxi**

19:40 večeře

Pondělí 30. 1. 2012

9:00 až 11:00 diskuzní blok • Mgr. MICHAELA MROWETZ: **problematika z oblasti trestního práva – mezioborová spolupráce – jak vidíte znalecké posudky, slabá a silná místa spolupráce**

JUDr. JAROSLAV MÁLEK (soudce KS Ostrava), JUDr. BRIGITA BILÍKOVÁ (státní zástupkyně KSZ Ostrava), JUDr. LUBOŠ VALERIÁN (vedoucí odboru obecné kriminality Krajského ředitelství Policie MS kraje)

• coffee break •

11:15 až 12:45 přednáška • PhDr. PETR VAVŘÍK: **Strategie a taktika znalecké práce klinického psychologa**

13:00 oběd

14:30 až 16:00 diskuzní blok • PhDr. PETR VAVŘÍK, PhDr. LUDMILA MRKVICOVÁ: **práce s přihlášenými kazuistickými případy**

• coffee break •

16:30 až 17:30 diskuzní blok • PhDr. LUDMILA MRKVICOVÁ: **problematika z oblasti civilního práva – mezioborová spolupráce – jak vidíte znalecké posudky, slabá a silná místa spolupráce**

Mgr. VLADIMÍRA KNÝBLOVÁ (soudkyně Okresního soudu Ostrava)

18:00 až 19:30 přednáška • PhDr. JANA PROCHÁZKOVÁ: **Znalecká činnost v problematice dětí**

20:00 slavnostní raut

Úterý 31. 1. 2012

9:00 až 10:00 přednáška • MUDr. MARIE FOLTÝNOVÁ: **Mladiství pachatelé trestných činů**

10:15 až 11:45 přednáška • MUDr. et PhDr. RENÉ GREGOR: **Psychiatrické a sexuologické znalecké závěry neakceptovatelné státními zastupitelstvími**

11:45 oběd

13:30 až 15:00 přednáška • PhDr. SLAVOMIL HUBÁLEK: **Psychologické aspekty lidské agresivity**

• *coffee break* •

15:15 až 16:00 diskuzní blok • PhDr. RENATA KOLÁČKOVÁ, Mgr. MICHAELA MROWETZ: **Budoucnost znalecké práce, pozitiva a negativa, osobní zkušenosti**

16:00 až 16:30 diskuze, závěr a shrnutí konference • PhDr. PETR VAVŘÍK, PhDr. LUDMILA MRKVICOVÁ: **Specifika soudně znalecké práce klinických psychologů**

Park inn hotel v Ostravě – místo konání konference

Konferenční sál hotelu Park inn

Aktuální otázky viktimologických expertíz

doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc.
cirtkova@polac.cz

Kritický pohled na viktimologické expertízy

Exkurz: N. Christie: ideální oběť

Praktická viktimologie v kostce

Ukázka deliktově specifického přístupu: DN

KRITICKÝ POHLED NA VIKTIMOLOGICKÉ EXPERTÍZY

Obvyklé zadání

- Posoudit osobnost /obecnou věrohodnost
- Posoudit, zda sklony ke zkreslování....
- Posoudit výpověď ve vztahu k vyšetřovanému skutku (specifická věrohodnost)
- Posoudit následky viktimizace (PTSD)

Nově např.: posoudit, zda se v daném vztahu jedná o DN/ S a jakého typu

Obvyklé techniky

- WAIS –III: Wechslerova inteligenční škála pro dospělé
- ROR: Rorschachův pokus
- MMPI -2: Minnesotský osobnostní dotazník
- FDT: Test kresby lidských postav
- Lüscherův osobnostní test preference barev
- interview

Ukázka závěru:

Oběť závažného dysforického DN (3 měsíce „po“, P ve vazbě)

Je paranoidní, má sklon k problémům v interpersonálních vztazích, přítomna hysterie a psychopatie. Svůj nárok na sebeurčení hájí s drsnou nevlídností.... Její obecná věrohodnost je snížena.

Oběť vztahového znásilnění (3 týdny „po“, P na svobodě)

Exaltovaná, pythiatické sklony, epizodicky teatrálně suicidální – nevěrohodná

Teorie forenzní Ψ: FRAMES/ stereotypy o O

FRAMES / stereotypy

Nejdříve otázky:

- Může být histrionská žena O znásilnění?
téma obecná a specifická věrohodnost
- Může být „hysterická reakce“ následkem TČ?

relevantní témata:

akutní reakce na stres (dle viktimologie/psychotraumatologie) i týdny

Trauma typu I + II, intra a extrafamiliární pachatel → DISOCIACE psychických procesů → „divné projevy O“ :

kognitivní přežívání versus zaplavení emocemi

Dynamika viktimizace: fáze popírání, fáze „deprese“, fáze „nabuzení“

NELINEÁRNÍ průběhy viktimizace

Příklad obyčejného znásilnění

Klasické pojetí: kategorie pravda a lež. V uvedeném případě nelze ani jeden. Proč?

Symbolický interakcionismus: neexistuje objektivní pravda.

1. Věci a situace jsou samy o sobě bez kvality, tu jim připisují lidé v procesech interpretace.
2. Význam je svou povahou sociálním produktem (hodnoty – významy).
3. Významy se mohou měnit. V komunikaci a interakci se může změnit interpretace.
(viz případ DN Benešov)

Limity znaleckého zkoumání

Forenzní psychologie: je třeba analyzovat definiční a interpretační pochody P/O, abychom porozuměli jejich jednání. Netestové procedury v kontaktu s O

Ale: Znalec není „detektiv“ případ Kachelmann v SRN

Oba mají svou pravdu, jaká verze se prosadí u soudu záleží na ...vyhodnocení důkazů a na vnitřním soudcovském přesvědčení.

Frames/stereotypy

Experimenty Bodenhouse a Liechtensteina:

- Frames se uplatňují více při stresu
- Frames se uplatňují více při zablokovaném kontaktu a negativní komunikaci

Teorie: Zda posuzovatel půjde cestou předsudků či věcné analýzy je produktem racionální volby.

FRAMES – sociálně psychologický mechanismus zdánlivých souvislostí (illusory correlations):

Když osoba očekává souvislost, tak jí také vnímá/registruje/poznává, i když taková souvislost v dané situaci neexistuje.

Viktimologie: Fenomén spravedlivého světa (Lerner 1980, Maes 1989): každý dostane to, co si zaslouží

Praxe: na asociativní mechanismy předsudků dochází spíše ve stresu (časový tlak anebo v případě, že vyslýchaný/ vyšetřovaný nespolupracuje ...a to z různých důvodů např. statutu, intelektu, studu...).

Poučení pro znalce:

- Při znaleckém vyšetření je nutné navázat kontakt / komunikovat
- Stresy a komplikace všeho druhu zvyšují riziko frames a tím nekvalitních posudků
- Pozor na sebekonfirmující se hypotézy (testování opačné hypotézy!! Multimethodický přístup při posuzování věrohodnosti)

Balanc výpovědi, KI, asociační zkoušky, testování opačné výpovědi, SA, CBCA...

Hlavní riziko znalce:

„Klinikalizace“ či „psychiatrize“ O kriminality

Proč?

- Znalci málo pracují se současnou viktimologií
- Znalci málo pracují se současnou psychotraumatologií
- FRAMES

MÝTUS IDEÁLNÍ OBĚTI

N. CHRISTIE – ideální oběť

P a O v době po činu

O – disbalanc (viz viktimologie)

P – „musí vyseknout figuru“ -racionální

POZOR v případech, kdy stojí výpověď proti výpovědi a znalecký posudek má klíčový význam.

Případ KACHELMANN v SRN

V USA ze zákona zakázáno ptát se na sexuální anamnézu – ve znalectví citlivě lze

Koncept ideální oběti

Nils Christie (1986)

- Oběť je ve srovnání s pachatelem slabá. Prototypem ideální oběti mohou být ženy, děti, senioři, nemocné či handicapované osoby.
- Oběť se nevystavovala záměrně riskantním situacím, v optimálním případě byla napadena, když se věnovala běžné, seriózní činnosti.
- Oběť nenese žádný podíl na vzniku zločinu.
- Oběť nebyla v žádném vztahu s pachatelem, útočníkem byla cizí osoba. To také implikuje, že pachatelem byla konkrétní osoba, nikoli instituce, a že viktimizace proběhla jako jednorázová událost.
- Pachatel je jednoznačně špatný a silný.
- Oběť disponuje správnou kombinací síly, slabosti a atraktivity, čímž evokuje obraz správné oběti, aniž by přitom ohrožovala vyváženost důležitých zájmů.

Závěrečné poznámky

- Nelineární průběhy viktimizace !!!
- Deliktově specifické poznatky: příklad DN: coercive controlling violence

Změna paradigmát: není cyklus – je permanentní tlak (důsledky: chybí fyzické incidenty a újma, dokazování komplikovanější, O vykazuje jiné příznaky)

Případ V: rozpadlá časová osa

PRAKTICKÁ VIKTIMOLOGIE V KOSTCE

- Premisa č. 1 o důsledcích viktimizace

Všechny O kriminality mají krátkodobé následky, některé O (aproximativně 25 %) vykazují dlouhodobé **následky primární viktimizace**.

Paradox viktimizace: nejvíce zraňující TČ jsou nejméně oznamovány.

- Premisa č. 2 o individualitě reakcí O krim

Následky viktimizace jsou individuální!

Poznámky:

Tj.: i „žádné“ následky jsou normální.

Pozor: percepce a deklarace O kriminality

- Premisa č. 3 o dopadu viktimizace

Následky viktimizace (dopad TČ) na O záleží na 3 faktorech:

- Previktimní osobnost
- Okolnosti TČ specifika TČ/ viktimizace – viz DN, stalking...
- Reakce okolí (profi i laik- sekundární v.!!!)

Otevřené otázky

Z pohledu znalectví:

- Previktimní osobnost
- Následky viktimizace
- Věrohodnost
- Sekundární viktimizace

Problém previktimní osobnosti:

Osobnost „před tím“ x „potom“

- znalec posuzuje 0 v době „poté“
- pozor na trauma typu II - intrafamiliární často nález „histrionské osobnosti - pythiatické příznaky“
- Otázka previktimně či postviktimně ???

Obě varianty teoreticky i prakticky možné (dlouhodobé následky viktimizace mohou změnit, porouchat osobnost), ale znalecká činnost: nejde o teorii, jde o osudy lidí!

Previktimní osobnost

Jak zjistit/ diagnostikovat previktimní osobnost – u 0 TČ v důležitých kauzách v trestním i civilním řízení (péče o děti)?

Zásadní otázka :

- výpovědi ostatních k osobnosti 0/CH předtím – validní retrospektivní údaje od třetích osob
- „experimentálně“ – použít testové metody např. NEO-PI u třetích osob, nastavení 0 – mentální set před tím a potom

Příklad: 0 DN psychiatrem diagnostikována jako histrionská osobnost se závěrem, že pachatele tím provokovala (dif.dg.: DN není vyprovokované!)

Následky viktimizace

Zdroje informací:

Objektivní zdroje informací a subjektivní (selfreport)

Predikce dlouhodobých psychických následků: povětšinou pravděpodobnostní úsudek

Proč?

Současný stav poznání

Empirické výzkumy ve viktimologii: nepodařilo se sestavit „index hrubosti/závažnosti zločinu“, tak aby korespondoval s **percepce/subj.vnímáním oběti**

Rozhodující kritérium = psychické poškození O v čase T a osobnost, ale trauma je proces...

Masten a Reed (2002) rozlišují v souvislosti s existencí rizikových faktorů čtyři kategorie osob:

- kompetentní osoby žádné rizikové faktory
- zranitelné osoby žádné rizikové faktory
- osoby s dobrou resiliencí nepříznivé okolnosti/rizikové faktory
- narušené osoby nepříznivé okolnosti/rizikové faktory

Typické poruchy u 0 TČ

Obecně poruchy vyvolané stresem:

- PTSD
- Poruchy přizpůsobení se
- Disociační poruchy (PMD, DID) – různá intenzita

(protrahovaná depresivní reakce, smíšená úzkostná a depresivní reakce, porucha přizpůsobení se s převládající poruchou jiných emocí, porucha přizpůsobení se s převládající poruchou chování)

Ilustrace: znásilněná kadeřnice, rolák

Psychotraumatologie

Přehled syndromů:

- PTSD (respektive bPTSD)
- Odložená PTSD (trauma se aktivuje později, život ohrožující význam událost získává později např. v důsledku životních krizí) – pro oběti zločinů (ne)typické?
- **Ochbergův viktimizační syndrom:** následek traumat typu I či II (fyzické anebo psychické týrání, sex zneužívání)
- **Komplexní PTSD**
- DID
- Akutní reakce na stres
- Porucha přizpůsobení

Ochbergův v.s. (Frank Ochberg – USA traumatolog)

A. Existence traumatizující situace

B. Symptomy

- Ztráta schopností zvládat běžný den – pasivita, nedůvěra ve vlastní úsudek...
- Pocit stigmatizace – O není atraktivní/ negativní exkluzivita
- Pocity izolovanosti, žádná intimita
- Potlačování/nepřiměřená ventilace vzteku
- Bagatelizace újmy
- Amnézie na traumatizující událost
- Sebeobviňování
- Tendence vystavovat se rizikovým situacím
- Akceptování názorů pachatele (sex s dětmi je OK)

C. Symptomy přetrvávají déle než měsíc

Komplexní PTSD (Judith Herman + Bessel van der Kolk)

- Závislost na totalitní kontrole (mučení, sekty)
- Změna afektivní regulace (přetrvávající dysphorické nálady, chronické suicidální myšlenky, sebepoškozování, extrémy v sexualitě)
- Změny vědomí (amnésie, hypermnésie, dissociativní příznaky)
- Naučená bezmoc, pocity negativní exkluzivity
- Změny ve vnímání pachatele (paradoxní idolizace, připisování onnipotence, přetrvávající fantazie o mstě...)
- Změny v sociálních vztazích (izolace, přerušování vztahů, neschopnost vnímat ohrožení..)
- Změny vyladění (ztráta schopnosti důvěřovat...)

Viktimizační syndrom a věrohodnost 0

Falešný, ale rozšířený předpoklad: Vykazuje-li 0 příznaky viktimizace, je její výpověď věrohodná. Nevykazuje-li příznaky viktimizace, je její výpověď nevěrohodná.

Hloubka dopadů viktimizace ≠ věrohodnost výpovědi

Věrohodnost 0

Věrohodnost a důsledky/příznaky viktimizace jsou odlišné problémy!!!

I pravá 0 může lhát/ záměrně stylizovat. Je nevěrohodná.

Deklarovaná 0 bez percepce nemá viktimizační syndrom!

0 nemusí mít dlouhodobé následky- tj. žádný v. syndrom v době vyšetření (agency, coping, resilience...)

Falešná 0! Často vykazuje obrazy viktimizace – Syndrom falešné paměti / Recovered Memory

K věrohodnosti výpovědi

V rámci vědy i znalecké praxe v EU diskutované až kontroverzní téma!

Neexistuje jedna spolehlivá metoda (CBCA)!

Greuel (2004) na případy amnivalentních vztahů 0 k P + 0 se silným studem jsou sestavy kritérií reality prostě krátké!

Doporučuje se celostní přístup založený na kombinaci metod.

Balanc výpovědi, testování hypotézy o falešné výpovědi, analýza narace, kognitivní interview..., SA

Sekundární viktimizace

- Blaming the victim
- Přenášení viny (proč neodešla...)
- Nerespektování soukromí
- Poškození dobrého jména O

Může k sekundární viktimizaci dojít při kontaktu se znalcem? *Etický kodex znalecké činnosti*

DELIKTOVĚ SPECIFICKÝ PŘÍSTUP

Vhodný/nutný u výrazných specifických podob viktimizace.

Dnes ve znalecké praxi zejména DN a stalking

Např. pro otázky:

zda O trpí BWS / syndromem týraného partnera

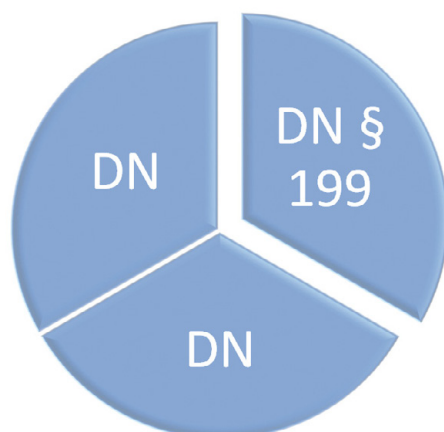
zda je expartner nebezpečným stalkerem

Vždy je nutné vycházet z dynamiky a specifiky deliktního jednání (for ψ, nejen klinické ψ).

DN – novinky

- Diferenciace DN
- „Mluvit o dnes DN je na nic, jestliže neřekneme o jaký typ DN se jedná!“
- Coercive Controlling Violence – E. Stark 2007
- Akcent na psychické následky ne na fyzickou újmu
- DN na mužích
- **Deskriptory** pro Coercive Controlling Violence
- Redefinování DN: cyklus versus permanentní tlak

Exkurz: typologie DN

Vzorce DN – “klasika”

Různé typologie – nejčastější vzorce

- Common couple violence CCV
- Intimní terorismus IT

- Mental tortment MT
- Dysphoric DN DDV

Mutual violence control
Violent resistance

Vzorce DN

Orientačně na základě kasuistik

- CCV (konfliktní DN) častá varianta – někdy je ovšem otázkou, zda jde o DN anebo jde o konfliktní vztah
- IT 97% OO = ženy, 3 %OO = muži – agenda OČTR

Common couple violence

M.P. Johnson (2000) posuzování vztahu podle dimenze:

konflikt versus kontrola

Konflikt
CCV ISCV

kontrola
IT

Situační párové násilí SCV

TEORIE PARTNERSKÝCH KONFLIKTŮ = KONFLIKT

- Opírá se o psychologické teorie
- Násilí je iniciováno muži i ženami
- Násilí není tak časté ani tak vážné
- Chybí uplatňování kontroly
- Jde o jednu z mnoha taktik, kterou partner vyjadřuje svůj nesouhlas
- Expresivní, nezvládnutá, katartická odpověď/reakce

Coercive controlling V

Uvažovaná žába – slippery slope effect E. Stark

Taktiky:

1. Navozování závislosti/suggestibility O omezování spánku, jídla. Drilování/zavádění rutiny/eloquence
2. Kontrolování času, sociálních kontaktu a podpory O
3. Kontrolovaná komunikace (O nemůže mluvit, o čem chce, musí dodržovat pravidla a jazyk)
4. Přehodnocení centrálních aspektů (hodnoty/osobní historie)
5. Navození pocitu bezmoci dokazování, že O je špatná, šílená...
6. Navození negativních emocionálních stavů to, co si myslí O je špatné
7. Vydírání/manipulování s O

AKTUÁLNÍ OTÁZKY VIKTIMOLOGIE

Braní spravedlnosti do vlastních rukou (Embitment Disorder/Verbitterungsstörung)
PTG

ZDROJE

- Volbert, R. & Dahle K.-P.: Forensisch-psychologische Diagnostik im Strafverfahren. Göttingen: Hogrefe 2010.
- Fischer, G. & Riedesser, P.: Lehrbuch der Psychotraumatologie. München, Basel: Reinhardt UTB 2009.
- Von Hinckeldey, S. & Fischer, G.: Psychotraumatologie der Gedächtnisleistung. München, Basel: Reinhardt UTB 2002.
- Turvey, B.E. & Petherick, W.: Forensic Victimology. London: Elsevier Inc., 2009

Posuzování věrohodnosti, nebezpečnosti a resocializace ve znalecké praxi

PhDr. et PhDr. Radek Ptáček, Ph.D., MBA
ptacek@neuro.cz

PSYCHOLOGICKÉ POSUDKY V PRAXI

Analýza 459 znaleckých posudků podaných v letech 2007–2010.

Cíle:

- Jaké jsou metody znalecké činnosti v praxi
- Jaká je variabilita znaleckých postupů
- Jaká je variabilita znaleckých závěrů

	PŘÍTOMNO	NEPŘÍTOMNO
Standardizované metody + aktuální normy	52 %	48 %
Standardizované metody přítomny	75 %	25 %
Dojmové hodnocení věrohodnosti	95 %	5 %
Zdůvodněné hodnocení viktimizačních syndromů	4 %	96 %
Správné hodnocení domácího násilí	25 %	75 %
Neodůvodněné nebo nepodložené závěry	57 %	43 %
Vysvětlující závěry nebo komentáře	15 %	85 %

Otázka standardů ve znalecké činnosti

- Aktuálně normy a standardy chybí
- Znalec je oprávněn volit metody pro zodpovězení otázek

Test stromu = snížená resocializace, špatné hygienické návyky, sociálně nepřizpůsobivé chování.

DAUBERTOVY STANDARDY

O důkazech rozhoduje soudce

Relevance a reliabilita

Vědecké poznání – založené na vědecky přijmaných konstruktech

Vědecká metodologie – proces formulace hypotézy – realizace experimentu pro účely vyvrácení/potvrzení hypotézy

Jasně popsaná metodologie – zvl. s ohledem na známé chyby nebo zdroje zkreslení

Empirické testování: teorie nebo metody musí být falsifikovatelná, vyvratitelná, a testovatelná
Vycházet pouze ze známých a obecně přijímaných konstruktů
Metody mají známé chyby a nedostatky
Existence norem, standardů a mechanismu jejich kontroly

KRITÉRIA PRO VÝBĚR PSYCHOLOGICKÝCH TESTŮ VE FORENZNÍ PRAXI – APA-FS

Byla metoda komerčně/oficilně publikována?
Je k dispozici testový manuál/publikace?
Jsou přiměřené úrovně validity/reliability?
Je test použitelný pro účely, pro která se bude používat?
Jaká je kvalifikace administrátora?
Je dost publikací/důkazů pro použití metody?

POSUZOVÁNÍ VĚROHODNOSTI

Věrohodnost výpovědi. Posuzování specifické věrohodnosti, tedy věrohodnosti výpovědi, patří mezi jeden z nejčastějších úkolů v psychologické znalecké praxi. V České republice v této oblasti neexistují jednotné ani doporučené standardy, a to i přes skutečnost, že se jedná o velice složitou a odborně náročnou činnost se závažnými právními dopady. V tomto ohledu celá řada zemí v Evropě i dalších státech světa postupuje výhradně podle jasně stanovených metodik a postupů, které zajišťují alespoň částečnou validitu provedené analýzy.

Jaký je rozdíl mezi provedenou analýzou věrohodnosti psychologem a laikem?

Odbornost zdůvodnění.

Všichni jako znalci z oboru psychologie posuzujeme věrohodnost osoby i výpovědi a pravděpodobně všichni ji posuzujeme stejně jako kdokoli jiný, jen to dovedeme lépe zdůvodnit.

Psycholog vs vyšetřovatel

PSYCHOLOG	VYŠETŘOVATEL
Standardizované metody	Empiricky účinné metody
Teoretické konstrukty	Na teorii nezávislé
Na důkazech založené zkoumání	Neortodoxní postup
Ověřování hypotéz	Získávání reálných důkazů

VĚROHODNOST A DETEKCE LŽI

- Metody fyziologické detekce
- Metody hodnocení neverbálních projevů
- Metody hodnocení obsahu výpovědi

POSUZOVÁNÍ VĚROHODNOSTI VS DETEKCE LŽI

„Specifická věrohodnost je vysoká, výpověď lze považovat za pravdivou.“

Lhaní je běžné

- DePaulo & Kashy (1998): většina lidí lže minimálně 35 % lidí se kterými během týdne přijde do interakce.
- DePaulo & Bell (1996): Manželé si lžou minimálně v 1 z 10 sdělení.
- DePaulo & Kashy (1988): studenti středních a vysokých škol lžou rodičům minimálně v každém druhém sdělení.
- Robinson, Shepherd, & Heywood (1998): 83% respondentů lhalo proto, aby získali lepší práci.

Metodologická poznámka: jaká je validita těchto studií jestliže respondenti lhal?

Bill Clinton, „Nikdy jsem neměl sexuální vztah s Monikou Levinskou a **NIKDY JSEM NIKOMU NELHAL**“

Historie posuzování decepce

- Mučení jako prostředek prověřování pravdivosti bylo od starověku součástí justice (egyptské, židovské, římské, ...).
- Ve starověkém Římě bylo mučení používáno jako součást výslechu, a to do 2. století n. l. pouze u otroků, poté i u příslušníků nižších tříd.
- Přiznání bylo přípustné jen tehdy, pokud bylo dosaženo mučením, neboť se mělo za to, že dobrovolnému přiznání nelze věřit.
- Zákaz mučení na mezinárodní úrovni – Všeobecná deklarace lidských práv z 10. prosince 1948 (článek 5).

Přelom 19. a 20. století

Děti a ženy jsou od přirozenosti zcela nevěrohodní ve věci výpovědi a to zvláště v souvislostech případného zneužití.

Potlačené vzpomínky.

Druhá polovina 20. století

Větší pochopení, mnoho dospělých obětí zneužívání v dětství.

Věrohodnost dětského svědka až přibližně od 80. let.

Velký rozvoj polygrafických metod.

Falešné vzpomínky.

1990 a dále

První standardizované posty.

Otázka falešných vzpomínek apod.

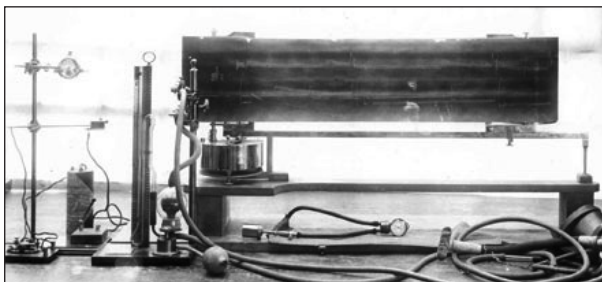
Útlum polygrafických metod.

Rozvoj nových tzv. neurotechnologických postupů.

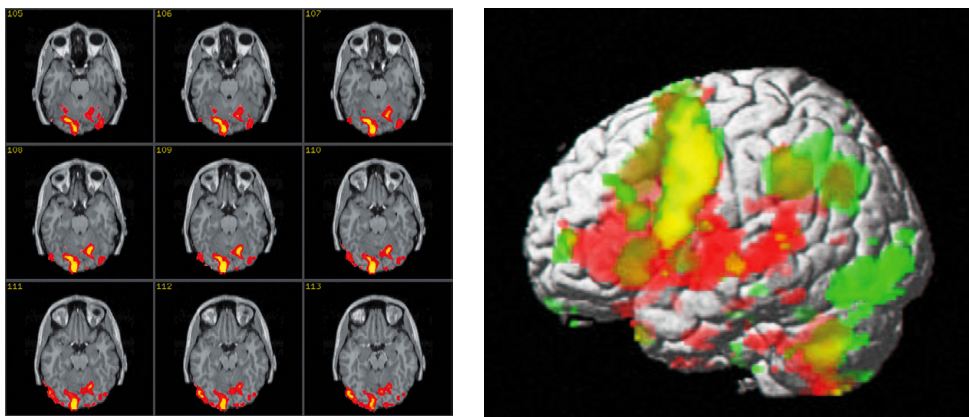
DETEKCE LŽI = METODY FYZIOLOGICKÉ DETEKCE

Hodnocení pravděpodobné pravdivosti výroku na základě hodnocení průběhu změn fyziologických funkcí.

- KLASICKÉ METODY
Polygraf – „detektor lži“

- MODERNÍ METODY – NEUROTECHNOLOGICKÁ DETEKCE

Brain finger print
Průtokové metody
Funkční magnetická rezonance (fMRI)
NIR spektroskopie (NIRS)

HODNOCENÍ NEVERBÁLNÍCH PROJEVŮ

Hodnocení mikrovýrazů

Micro expressions – P. Eckman

40 let výzkumu

85 % pravděpodobnost identifikace

Základní hypotéza: lež je spojená se strachem

Některé vědecké studie hodnotí jako nejreliabilnější zdroj detekce decepce

Základní emoce:

pobavenost, pohrdání, rozpaky, vzrušení, vina, pýcha, úleva, spokojenost, radost, hanba
velmi krátké v trvání 1/25 až 1s.

Vztah: mikrovýraz -> výraz

Simulovaný

Neutralizovaný

Maskovaný

POSUZOVÁNÍ VĚROHODNOSTI VÝPOVĚDI

Posuzování věrohodnosti výpovědi na základě obsahové analýzy.

Pravděpodobnost s jakou výpověď osoby je založena na jeho epizodické paměti a do jaké míry je výpověď ovlivněna jinými psychickými procesy jako je fantazie či jinými druhy paměti.

- V současné době světově nejrozšířenější koncept v oboru forenzní psychologie
- Nejvíce akceptovaná psychologická metoda jako důkaz
- Vychází z vývojových hodnocení výpovědi sex. zneužívaných dětí
- Počátky 50.–60. léta 20. století
- Dnes výrazný podíl kognitivní psychologie
- Hlavní hypotéza: Verbální sdělení založené na epizodické paměti se liší ve struktuře a obsahu od verbálních sdělení založených na jiných druzích paměti nebo psychických procesech.

Praktické otázky a souvislosti

Hodnocení věrohodnosti nenáleží psychologům, ale soudci:

- Znalec neposuzuje věrohodnost v právním smyslu.
- Znalec hodnotí přítomnost kritérií svědčících pro věrohodnost výpovědi.
- Přičemž věrohodnosti (credibility) rozumíme, že reprodukováné repliky vycházejí z epizodické paměti, tzn. mohly být prožité.

Kompetence: psycholog klinický vs forenzní vs psychiatr?

HODNOCENÍ VĚROHODNOSTI VE ZNALECKÝCH POSUDCÍCH

95 % hodnocených posudků hodnotí věrohodnost bez dostatečného zdůvodnění.

„Posuzovaná dívka je vývojově zcela v normě, nebyly shledány osobnostní faktory disponující k nadměrné lži, nebyl též shledán motiv pro křivou výpověď. Věrohodnost výpovědi lze proto hodnotit jako dobrou.“

„Věrohodnost výpovědi obsahuje 6 kritérií věrohodnosti z 8. Lze uzavřít, že věrohodnost podané výpovědi je dobrá.“

„Svědék je obecně věrohodný a proto lze jako věrohodnou označit i jeho výpověď“.

„Na základě provedených psychologických testů lze konstatovat, že obecná věrohodnost obviněného je minimální, proto lze hodnotit jeho výpověď jako nevěrohodnou.“

PARADOX LŽI

PERCEPCE

Většina lidí se domnívá, že dovede velmi dobře rozpoznat lež, ale špatně lhát.

REALITA

Většina lidí dovede velmi dobře lhát, ale velmi špatně rozpoznat lež.

Lež ve výzkumu a realitě

- **Neexistuje typický vzorec deceptivního chování (Vrij, 2000)**

Studie 1: U 64 % lhářů byla zachycena zvýšená motorická aktivita končetin při lhaní

Studie 2: 55 % lhářů vykazovalo snížení těchto pohybů

- **Nejčastější znaky uváděné u lhářů:**

Delší latence odpovědi

Nižší frekvence očního kontaktu

Zvýšená motorická aktivita

Míra podrobností a detailů

Konstantnost výpovědi

- Jedná se o nejméně spolehlivé indikátory lhaní
- Výzkum konstantně poukazuje na skutečnosti, že většina lidí i odborníků nedovede spolehlivě určit lež (Miller & Stiff, 1993) – max 40–70% přesnost
- Zdůvodnění hodnocení lži a věrohodnosti je ve většině případů postavené na mylných kritériích (Stiff, 1995; Vrij 2001)
- Při orientačním hodnocení určíme maximálně 15 % lhářů (Vrij, 2000)
- Osoby, které se při hodnocení lži nedívaly lháři do obličeje, jsou obecně úspěšnější
- Úspěšnost hodnocení lži agentů tajných a policejních vyšetřovatelů služeb 70–85 %, úspěšnost klinických psychologů do 65 %
- Neexistují spolehlivé kategorie indikátorů pro určení lži, přesto je odborníci používají.
- Nejúspěšnější hodnocení lži vykazuje použití clusterů metod a hodnocení individuálních rozdílů schopnosti lhát

Klastrové posouzení věrohodnosti výpovědi

- Osobnost svědka – posuzuje se způsobilost podat věrohodnou výpověď, kognitivní styl a schopnost a tendence k deceptivním reakcím.
- Motivace – jedná se o úvahu, zda v konkrétním případě má vyslýchaný motiv lživě vypovídat.
- Výpověď – lze rozlišit její verbální stránku zahrnující obsah dané výpovědi (tj. to, co sděluje), způsob sdělování (jak to sděluje) a neverbální stránku obsahující doprovodné nonverbální chování a psychofyziologické jevy (doprovodné emoce).

v současné době nejspolehlivější = obsahová analýza

Kriteriální analýza obsahu výpovědi

Dnes vychází především z výzkumů v oblasti kognitivní psychologie

Metaanalýzy uvádějí:

- Max 70 % úspěšnosti
- Nutno diferencovat pro specifické populace
- Velké riziko falešně negativního i pozitivního výsledku v důsledku přehlédnutí osobnostních nebo situačních faktorů
- Nutnost strukturovaného přístupu
- V případě opačném, tendence selektovat oblíbená kritéria

Omezená úspěšnost, ale zatím nejakceptovatelnější postup z důvodů konceptualizace a testovatelnosti

OBECNÁ OBSAHOVÁ KRITÉRIA

Vztahují se k obsahu sdělení a jsou považována za obecně spolehlivější než nonverbální kritéria.

Obvykle se rozlišují tyto obsahová kritéria:

- kritéria reality,
- kritéria struktury výpovědi,
- kritéria fantazijní produkce.

SPECIFICKÁ KRITÉRIA

- Označují míru, v níž konkrétní tvrzení splňují kritéria stanovená pro věrohodnou výpověď.
- Aktuálně používaná kritéria většinou vznikala jako orientační nástroj pro posouzení věrohodností dětských obětí sex. násilí.
- U osob s normálním intelektem určité omezení.

Dnes dále tzv. deliktově specifická kritéria.

Obsahová kritéria (TSCHAUNER, M 2006)

- obsah zakotvení líčení v realitě, v konkrétních životních situacích
- konkrétnost líčení
- bohatost detailů
- originalita – žádné klišé, stereotypy
- vnitřní souhlasnost a provázanost
- deliktově typické detaily
- detaily, které přesahují kapacitu vypovídajícího (nemohl si je vymyslet)
- líčení prožitkového doprovodu, emocí
- komplikace (ve vylhaném ději jde totiž vše hladce)
- uvádění okolností, nevýhodných pro vypovídajícího – sebeobviňování
- spontánní doplňky, precizování
- bezrozpornost výpovědi
- bezrozpornost vůči platným poznatkům z medicíny, psychologie, přírodních věd
- bezrozpornost vůči ostatním zjištěným faktům
- konstantnost výpovědi

Obsahová analýza od kritérií k metodám

STATEMENT VALIDITY ASSESSMENT

- Nejrozšířenější – a však nejspecifičtější postup
- Nejvíce odborných zdrojů a vědecké dokumentace
- Nejlépe popsáná omezení

REALITY MONITORING

- Nejlépe popsáná metoda orientačního hodnocení věrohodnosti výpovědi
- Určená pro kriminalistickou praxi

SCIENTIFIC CONTENT ANALYSIS

- Strukturovaný přístup k hodnocení písemné výpovědi

SVA jako standardizovaný postup se skládá ze čtyř kroků:

- Analýza případu – studium dokumentace
- Semi-strukturované interview
- Kritériální analýza obsahu (Criteria-Based Content Analysis – dále jen „CBCA“)
- Evaluace výstupu kritériální analýzy obsahu prostřednictvím seznamu otázek (Validity Checklist)

Fáze 1: ANALÝZA PŘÍPADU

První fáze aplikace metody SVA je založená na důkladném studiu všech dostupných materiálů k případu. Před samotným interview dítěte, tedy druhou fází, by měl mít znalec dobrou znalost o orientačních charakteristikách dítěte, jeho sociálních a rodinných poměrech a pokud možno detailní znalost dosavadních zjištění (důkazů, výpovědí svědků apod.). Fáze analýzy případu slouží primárně ke stanovení prvotních hypotéz, které tvoří východiska pro strukturaci následného interview i formulaci konkrétních otázek.

Fáze 2: SEMI-STRUKTUROVANÉ INTERVIEW

Druhou fází SVA představuje semi-strukturované interview, kde dítě přináší jeho vlastní popis událostí. Výslech dětského svědka i v situaci znaleckého vyšetření představuje velice náročný úkon. V současné době sice způsobilost dítěte k podání výpovědi považujeme jako dobrou, přesto však je nutné zohlednit řadu studií, které přinášejí důkazy o tom, že popisy minulosti u dětí mohou být významným způsobem neúplné nebo zavádějící.

Fáze 3: KRITÉRIÁLNÍ ANALÝZA OBSAHU

Aplikace kritériální analýzy je nejlépe postavena na doslovném přepisu záznamu výpovědi posuzované osoby. Někteří autoři [29] doporučují videozáznam, který umožní jednak hodnotit i neverbální chování posuzované osoby, což poskytne doplňkovou informaci. Na druhou stranu některé studie poukazují na skutečnost, že pozorování neverbálních projevů může narušit konzistenci hodnocení samotných obsahových kritérií [25].

Původní metodika SVA doporučuje hodnotit přítomnost kritéria na třibodové škále 0–2:

0 – kritérium nepřítomno

1 – kritérium přítomno

2 – kritérium silně přítomno

Obecné charakteristiky

Logická struktura

Nestrukturovaná produkce

Množství detailů

Specifické obsahy

Ukotvení v kontextu

Popis interakcí

Reprodukce rozhovorů

Nečekané komplikace během incidentu

Neobvyklé detaily

Správně popisované, ale nepochopené detaily

Související externí asociace

Popisování vlastních psychických pochodů

Vysuzování psychických pochodů pachatele

Obsahy vázané na motivaci

Spontánní opravy

Přiznání vlastních paměťových mezer

Pochybnosti o správnosti vlastní výpovědi

Sebeovíňování

Omlouvání pachatele

Deliktově specifické obsahy

Deliktově typické detaily

Fáze 4: ANALÝZA VALIDITY – „VALIDITY CHECK LIST“

Psychologické charakteristiky

Neodpovídající verbální schopnosti nebo vědomosti

Neodpovídající emoce

Citlivost na sugesce

Charakteristiky výpovědi

Sugestivní, návodné nebo korektivní otázky

Celková neadekvátnost výsledku

Motivace

Nejasné motivy k výpovědi

Nejasný kontext odhalení nebo ohlášení

Tlak na napravitelnou výpověď

Investigativní otázky

Inkonzistence s realitou

Inkonzistence s jinými výpověďmi

Inkonzistence s jinými důkazy

Další metody

Reality monitoring (Johnson, Raye)

Scientific Content Analysis (Smith)

Reality monitoring

Užívá se k orientačnímu hodnocení věrohodnosti verbální výpovědi.

Kritéria se hodnotí na úrovni relativního výskytu ve výpovědi, přičemž čím vyšší frekvence výskytu, tím pravděpodobnější je hypotéza o věrohodnosti.

Kriterium reality	Výskyt	Poznámka	
Srozumitelnost	Nízký	Výpověď obsahuje řadu nesrozumitelných fragmentů, které posuzovaný není schopen objasnit.	
Vjemové informace	Minimální	Výpověď obsahuje minimum přímých vjemových informací.	
Prostorové informace	Formální	Výpověď obsahuje prostorové informace, nicméně posuzovaný je schopen jednotlivá místa identifikovat jen velice formálně.	
Časové informace	Minimální	Výpověď obsahuje minimum, spíše formální časových informací (např. „zkrátka přijela sanitka“).	
Rekonstruktovatelnost příběhu	Nejasný	Výpověď umožňuje formální rámcovou rekonstrukci. Alespoň přiměřeně detailizovaná rekonstrukce možná není.	
Prožívání	Minimum	Popis prožívání je minimální, spíše na formální rovině (např. „měl jsem z toho šok“).	
Realismus	Formální	U tohoto kritéria se hodnotí, zda popisovaná událost je realistická, pravděpodobná a smysluplná. Vzhledem k tomu, že výpověď obsahuje řadu momentů, které není posuzovaný schopen objasnit, hodnotíme kritérium realismu jako formální.	
Kognitivní operace	Minimum	Popis kognitivních operací je minimální, spíše na formální rovině (např. „nebyl jsem schopen nad ničím přemýšlet...“).	

Scientific Content Analysis

Metoda užitečná pro verbální i písemnou výpověď. Konceptuálně se liší od metody SVA.

Kritéria se hodnotí na úrovni přítomnosti a relativního výskytu ve výpovědi, přičemž čímž vyšší frekvence výskytu, tím pravděpodobnější je hypotéza o věrohodnosti. Přítomnost kritéria a četnost kritéria ve vztahu k věrohodnosti je uvedena u každého kritéria.

Kriterium	Přítomno	Poznámka
Popírání obvinění <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomnost	Posuzovaný jednoznačně popírá možnost účasti na „vyhození“ poškozeného. Tuto skutečnost lze identifikovat i ve výpovědi některých svědků.
Sociální uvedení <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Minimálně	Výpověď obsahuje minimum, „sociálního uvedení“ další osob.
Spontánní opravy <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Nepřítomno	Výpověď v podstatě neobsahuje spontánní opravy. Aktuální otázky viktimologických expertíz
Mezery ve výpovědi nebo paměti <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomno	Výpověď obsahuje místa, kde posuzovaný deklaruje mezery v paměti, „...já opravdu nevím, šel jsem pomalu teda ke kabině...“
Emoce <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Minimálně	Výpověď obsahuje minimum popisu emocí.
Nepoměr „objektivní“ a subjektivní „čas“ <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomno	Ve výpovědi je výrazný nepoměr „objektivního“ a „subjektivního času“.
Časová sekvence <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Nejasné	Výpověď je uváděna v rámcové časové sekvenci. Nicméně samotnou časovou osu posuzovaný zpochybňuje: „...já to prostě neumím popsat, já vím jenom prostě, že to proběhlo rychle.“
Vnější informace <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomno	Vnější informace jsou přítomny na vyšší úrovni např. „...aby tam nezdržovali provoz, tak jeden, protože voni jezdějí v osádkách, jeden z nich si snad vzala tu tramvaj, popojel na tu kolej, to se vobčas děje, když je tam nějaká závada nebo něco, se tam vejde souprava a tam se prostě vodstaví, jo“.
Chybějící informace <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomno	V některých úsecích jsou zřejmé chybějící informace: „...prostě jsem ho nějak prostě přidržel“.
První os. j. č., minulý čas <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Přítomno	Kritérium je rámcově přítomno.
Zájmena <i>Přítomnost zvyšuje věrohodnost</i>	Neutrální	Výpověď obsahuje výroky uvedené odpovídajícími zájmeny, nicméně jsou přítomné výroky i bez přítomnosti zájmen: „No, heleďte, jestli mu snad pumpoval srdce“.
Změny v jazyce <i>Přítomnost snižuje věrohodnost</i>	Přítomno	Změny v charakteru slovníku nejsou jednoznačně přítomny, nicméně změny v neverbálních i paraverbálních parametrech komunikace v úseku „Smyčka“, oproti ostatním úsekům hodnotit lze.

Kriteriální systémy ve výzkumu

	Laboratoř	Praxe	Analýza validity	Strukturovaná metoda
TESTOVATELNOST	ANO	Problematicky	Problematicky	Problematicky
TESTOVÁNO	ANO	Ne	Ne	Ne
CHYBOVOST	ANO, vysoká	Ne	Ne	Ne
ODBORNÉ PUBLIKACE	ANO	ANO	ANO	ANO
OBECNĚ AKCEPTOVATELNÉ PRINCIPY	částečně	částečně	není	není

Kombinované clusterové metody

HEURISTICKÉ METODY
DOPLŇKOVÉ METODY

KRITERIÁLNÍ ANALÝZA OBSAHU
Klinické hodnocení
Metody komplikace
Porovnávání výpovědí
Deliktová specifika

KONFIRMATORNÍ METODY

Osobnost a motivy

Dítě jako svědek a oběť trestné činnosti

VÝVOJ STRACHU: Z ČEHO MÁ DÍTĚ V RŮZNÝCH OBDOBÍCH STRACH? Strawinsky, et al. (1990)

POSUZOVÁNÍ RESOCIALIZACE A NEBEZPEČNOSTI

Posuzování obecné schopnosti resocializace = typický český konstrukt

- Výzkumy v oblasti resocializace se váží vždy ke konkrétním metodám.
- Obecná schopnost či dispozice prakticky neexistuje.
- Jestliže hovoříme o resocializaci obecně, je nutné uvést za jakých podmínek k ní dojde.

Hodnocení resocializace vs společenské nebezpečnosti (tendence ke kriminálnímu chování)

- Osobnostní faktory
- Destabilizátory
- Historie násilí
- Aktuální situační faktory
- Budoucí situační faktory

„Schopnost pachatele k resocializaci je 3 z 5 bodové škály“

„Resocializace pachatele je dle mého názoru prakticky vyloučena.“

„Pachatel je zcela nenapravitelný a proto hodnotím resocializaci jako nízkou“

„Na základě psychodiagnostického vyšetření hodnotím resocializaci jako minimální.“

„Nebezpečnost hodnotí psychiatr“

„Nebezpečnost pachatele jako psycholog hodnotím spíše velmi vysokou“

KRIMINÁLNÍ CHOVÁNÍ

PRAVDĚPODOBNOST DALŠÍHO VÝSKYTU HCR-20

MÍRA INTEGRACE KRIMINÁLNÍHO CHOVÁNÍ S OSOBNOSTÍ PCL-20

PSYCHOPATIE JAKO FORENZNÍ KONSTRUKT HCR- 20

Psychopatie: co to je?

Kriminální chování jako setrvalý osobnostní styl.

Poruchou osobnosti s konkrétními afektivními, interpersonálními, a behaviorálními projevy.

Afektivní projevy: mělké emoce, chybí empatie, pocit viny a výčitky svědomí, nepřebírá odpovědnost.

Interpersonální rysy: okouzující, manipulativní, klamný, grandiózní, pocit vlastní hodnoty

Behaviorální projevy: Impulzivní, nezodpovědný, parazitární, špatné chování, řídí, kriminální chování.

- Není synonymem discipinární poruchy osobnosti (DPO)

Psychopatie & DSP

Psychopatie (HCR- 20) empirické výzkumy

Míra „psychopatie“ koreluje na vysoké úrovni s:

- Pravděpodobnost recidivy (80%)
- Pravděpodobnost budoucího násilí (76%)
- Úspěšnost specifických resocializačních programů (87%)
- Riziko páchaní konkrétní trestné činnosti (56%)

HARE PSYCHOPATHY CHECKLIST: (PCL:R)

Plná verze: 20 položek

Semi-strukturované interview (Hart, Cox & Hare, 1995)

Celkové skóre: Rozsah 0–40.

0–8 psychopatie nepřítomna/velmi nízká

9–16 psychopatie nízká

17–24 psychopatie střední

25–32 psychopatie vysoká

33– psychopatie extrémně vysoká

HARE PSYCHOPATHY CHECKLIST

ZÁKLADNÍ FAKTORY

1: Osobnost „Agresivní narcismus„

2: Anamnéza „Sociálně deviantní životní styl“

3: Nekorelované položky

Faktor 1: Osobnost

„Agresivní narcismus“

POLOŽKY:

Nenucenost / povrchní kouzlo

Grandiózní sebehodnota

Patologické lhaní

Vychytralost / manipulativnost

Nedostatek lítosti nebo pocitu viny

Mělké emoce

Bezcitnost / nedostatek / absence empatie

Neschopnost přijmout zodpovědnost za vlastní činy

Faktor 2: Anamnéza

„Sociálně deviantní životní styl“

Potřeba neustálé stimulace / náchylnost k nudě

Parazitární životní styl

Špatná kontrola chování

Absence realistického dlouhodobého cíle

Impulsivita

Nezodpovědnost

Kriminalita v dětství

Časné poruchy chování

Zrušení podmíněného propuštění

Nekorelované položky

Promiskuitní chování

Více krátkodobých manželských vztahů

Trestní „všestrannost“

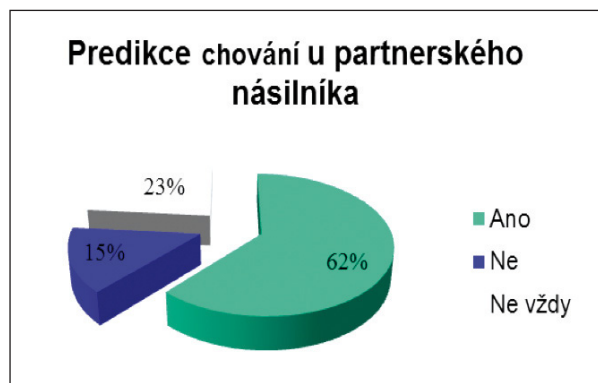
HODNOCENÍ RIZIKA NÁSILÍ

Hodnocení rizika násilí mezi českými znalci

Vzorek

oslovených znalců = 180

Aktivně se účastnilo n = 56

Jaké jsou rysy nebezpečného pachatele:

porucha osobnosti
alkohol či jiné návykové látky,
žárlivost,
porucha v sociální a emoční percepci - nedostatek empatie,
nezdrženlivost,
potřeba uznání

Hlavní přístupy k posuzování nebezpečnosti pachatele	
Psychologické vyšetření 86 %	údaje z původní rodiny, kvalita dětství, školní a kariérní úspěšnost, úspěšnost u opačného pohlaví, ekonomický status, traumatické události, problémové chování, dynamika násilí, rozhovor, pozorování, věrohodnost pachatele, okolnosti případu, přítomnost alkoholu, kognitivní schopnosti, zhodnocení anamnézy
Hledání motivů 73 %	
Osobnostní a intelektové vyšetření 56 %	
Klinický pohovor 55 %	
Studium spisu 55 %	
Anamnéza 48 %	

Přístupy při hodnocení rizika násilí

Jaké metody používáme

- Klinické vyšetření (rozhovor)
- Projektivní metody (Hand-test, Baum test, Rorschachův test, Luscherův test, FDT, kresby, strom, Capprarovy testy, BDI Rosenzweig, Koch, Baltrusch)
- Psychometrické metody: WAIS-III, MMPI-2, PSSI
- Jeden soudní znalec používá vlastní metodiku, která je pro pachatele neprůhledná
- Jeden soudní znalec využívá vlastní speciální studium konkrétního motivačního systému konkrétního člověka

Aktuální metody hodnocení rizika budoucího násilí

Klinické – nejnižší úspěšnost
Statistické – nejvyšší validita
Kombinované – nejvyšší úspěšnost

Klinické hodnocení rizik

Psychiatři a psychologové – přesnost ve více než 30 % předpovědí násilného chování v průběhu několika let u institucionalizovaných osob, které spáchaly násilí v minulosti, které byly diagnostikovány jako duševně nemocné (Monahan, 2005).

Zaměření: je nebezpečný, není nebezpečný

Matematické hodnocení rizik

- Na základě statistických rizik proměnných.
- Základní metody: Zahrnuje formální algoritmické rovnice k dosažení rozhodnutí.
- MacArthur Violence Risk Assessment Study (Monahan et al., 2001)
- HCR – 20
- Úspěšnost 40 – 86 %

Kombinované metody

Nejvyšší úspěšnost
Úspěšnost až 80 %

Hodnocení nebezpečnosti

- Analogie k předpovědi počasí

Hlavní trendy:

- Primární klasifikace typu násilí: Reaktivní/afektivní vs. Dravý/predátorský
- Dynamické a statické rizikové faktory
- Rozdíl mezi tradičním pohledem a forenzní perspektivou

Předpověď počasí

Podnebí – je velmi předvídatelné

Počasí – ne

Určuje se pravděpodobnost spíše než přesná předpověď

Hodnocení nebezpečnosti

Jak můžeme porozumět tomu, co ovlivňuje pravděpodobnost, že chování někoho bude násilné?

Nejdříve osobu pochopit, dříve, než bude představovat hrozbu.

Naučit se poznávat varovné signály, které pomohou předpovědět riziko.

Typy násilí

Reaktivní (emotivní nebo afektivní)

Predátorské

Reaktivní násilí

Jak vypadá kočka, když se bojí?

Reaktivní nebo afektivní násilí má své kořeny ve velmi emocionálním stavu.

Predátorské násilí

Jak vypadá kočka, když loví?

Predátorské násilí zahrnuje daleko méně „nervózní činnost“ systému, umožňuje „cíhat“ na požadovaný cíl.

Afektivní vs. predátorské násilí

Afektivní násilí	Predátorské násilí
Intenzivní psychologický arousal	Minimální psychologický arousal
Subjektivní prožitek emocí	Žádné emoce
Reaktivní a okamžité	Plánované a cílevědomé
Interně nebo externě vnímaná hrozba	Žádná bezprostředně vnímaná hrozba
Časově omezená poslušnost chování	Časově neomezená poslušnost
Možné posunutí cíle	Nemožnost posunutí cíle
Zvýšené, ale difúzní povědomí	Zvýšené a zaměřené povědomí
Především emocionální a obranné	Primárně kognitivní
Cílem je snížení hrozby	Násilné chování je plánováno

Cesty k násilí

Predátorské: násilí je

- Cílené, předehra k němu může zahrnovat ohrožení, plánování, získávání přístupu k cíli, zbraní
- Užitečné, pokud tento typ informací je k dispozici ostatním

Reaktivní: intenzivní emoce vedou k aktivaci autonomního nervového systému – např. zaťaté pět, rychlá nebo naopak pomalá mluva, změny v postavení těla, psychomotorický neklid

POSUZOVÁNÍ RIZIK

Důležitost historie

- kvalita posouzení rizik závisí na dobré, důkladné znalosti historie
- nejlepším prediktorem budoucího násilí je znalost minulého násilí
- znalost podmínek, za kterých se předešlé násilí vyskytlo

Statistické rizikové faktory

často součástí anamnézy a nemohou být změněny s intervencí

často demografické nebo „ano/ne“ charakteristiky

- věk
- pohlaví
- dětská závislost
- selhání předchozího dozoru
- rodičovská historie – užívání drog, kriminalita

Dynamické rizikové faktory

mohou se změnit zásahem, léčby, nebo kontrolu prostředí

Většinou faktory typu:

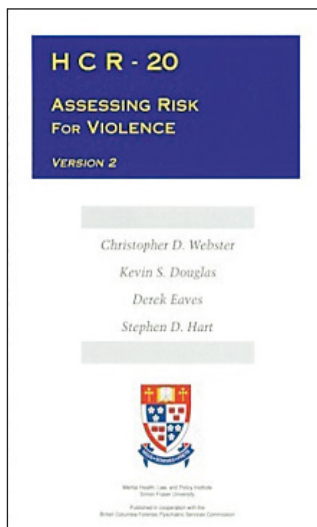
- osobní životní podmínky
- aktuální drogová závislost nebo kriminalita
- aktivní symptomy, psychóza
- přístup ke zbraním

Přístupy k predikci násilí

- Strukturovaný profesní úsudek – HCR-20: klinický úsudek zvažující několik clusterů proměnných
- Statistické nebo matematické předpovědi – VRAG: pro velké skupiny, statistické předpovědi, spíše, než pro klinické účely nebo podmínky specifické pro jednotlivce

HCR-20

- strukturovaná klinicko statistická metoda
- zahrnuje klinické i matematické položky
- položky mají statisticky významný vztah k násilí
- určený k posouzení rizika pro všeobecné násilí osob s mentálními nebo osobnostními poruchami

- 20-tipoložkový checklist – předpovídá riziko budoucího násilí u psychiatrické či forenzní populace
- Založena na literárních rešerších, klinických zkušenostech
- Každá položka je hodnocena: přítomno/ nepřítomno, na trojstupňové škále
- Umožňuje klinické rozhodnutí na základě tohoto souboru rizikových faktorů

Každá položka je kódována:

- 0 chybí
- 1 možná nebo částečně přítomné
- 2 přítomné
 - celkový „rozsudek“ násilí
- nízké
- mírné
- vysoké

Nenechte se ukolébat k spánku nízkým nebo mírným rizikem.
Kontext, ve kterém je posuzovaný násilný, je kritický.

Historické položky

- Předchozí násilí
- První násilí v dětství / věku mladistvých
- Nestabilita vztahů
- Problémy se zaměstnáním
- Problémy se závislostmi
- Významné duševní choroby
- Psychopatie (PCL)
- Časná nepřizpůsobivost
- Poruchy osobnosti
- Selhání předchozího dohledu

Klinické položky

Nedostatečný vhled
Negativní postoj
Aktivní symptomy závažné duševní choroby
Impulzivita
Nereagující na léčbu

Rizikové položky

Plány neproveditelnosti
Expozice destabilizátory
Nedostatek osobní podpory
Nedodržování pokusů sanace
Stres

Violence Risk Appraisal Guide (VRAG)

12-bodový na matematických modelech založený nástroj vyvinutý pro predikci recidivy u pachatelů násilných trestných činů a psychicky narušených pachatelů

VRAG – silný prediktor násilí, včetně sexuálního, recidivy (Harris, Rice, & Quinsey, 1993).

12 položek:

Žil s biologickými rodiči do věku 16 let
Potíže s chováním na ZŠ
Historie problémů s alkoholem
Svobodný
Nenásilná trestní historie
Selhání podmíněného propuštění
Věk při aktuálním činu
Oběť zraněná
Oběť žena
Porucha osobnosti
Schizofrenie
Psychopatie (PCL-R)

Rizikové faktory dle MacArthur (2001)

- Předchozí násilí a kriminalita
- Diagnóza
 - souběh psychiatrických diagnóz – klíčový faktor pro násilí
 - schizofrenie je méně asociována s násilným chováním než deprese a bipolární porucha
 - poruchy osobnosti
- Zážitky násilí z dětství
- Psychopatie
 - PCL-R

Konstrukční hodnocení rizika násilí

Podstata

-Jaké druhy násilí se mohou objevit?

Závažnost

– Jak vážné může násilí být?

Frekvence

– Jak často se násilí se vyskytuje?

Včasnost

– Jak brzy se násilí může objevit?

Pravděpodobnost

– Jaká je pravděpodobnost, že se násilí objeví?

AKTUÁLNÍ VÝZVY ZNALECKÉ ČINNOSTI

1. **Vzdělávání:** Klinická psychologie není forenzní.
2. **Metody:** Klinické metody a způsoby jejich interpretace nelze vždy aplikovat ve znalecké praxi.
3. **Standardy:** Neexistence neznámá možnost nedodržovat ani logická pravidla.

Diskuzní blok – Problematika z oblasti trestního práva – mezioborová spolupráce

– jak vidíte znalecké posudky,
slabá a silná místa spolupráce

Mgr. Michaela Mrowetz
michaela.mrowetz@email.cz

hosté: JUDr. Jaroslav Málek (soudce KS Ostrava)
JUDr. Brigita Bilíková (státní zástupkyně KSZ Ostrava)
JUDr. Luboš Valerián (vedoucí odboru obecné kriminality
Krajského ředitelství Policie MS kraje)

JUDr. BILÍKOVÁ:

- výtka - zasazení posudku do kontextu celého vyšetřovacího spisu bývá nedostatečné a závěr posudku pak není v souladu s tím, co je ve spisu
 - posudek se má dělat až ve chvíli, kdy je k dispozici kompletní spis (tzn. v závěru přípravného řízení)
- ? *uvádění toho, jak byly osoby testovány*
 - není nutné uvádět, jakou formou (metodou) byly osoby vyšetřovány (jde o know-how znalce)
- vystupování znalce před soudem*
 - znalec se před soudem nemá snažit „vyhovět všem“, ale držet se svých závěrů (nepůsobit dojmem, že chce pomoci té či oné straně), nenechat se zviklat – pak působí nepřesvědčivě
- detenční ústavy psychiatrických dg.*
 - problematika OČTŘ – spoléhají na posudek znalce
 - pokud to znalec přímo nenapíše do závěru, vede to k odkládání tohoto kroku

JUDr. VALERIÁN: v MS kraji dobrá spolupráce se znalci, ale nutnost eliminace posudků z finančních důvodů (v r. 2011 bylo 114 psychiatrických a psychol. posudků – vyplaceno 1mil. Kč, celkově za všechny posudky 2,5mil.)

JUDr. MÁLEK:

- 2 druhy posudků - na žádost stran (nezapomínat na znaleckou doložku!)
 - na žádost OČTŘ
- znalci nemusejí mít stejný názor, nemusejí dojít ke stejným výsledkům – důraz na zdůvodněný závěr
- znalec není povinen opatřovat si podklady – má se obrátit na vyšetřovatele či vrchního komisaře
- u soudu se má znalec vyjadřovat o posuzované osobě jako o „obžalovaném“, nikoli „obviněném“ (předtím obviněný, vyšetřovaný)
- požádat si i o související spisy z dřívějších kauz dané osoby (i zastavené)
- dle 4. novely TZ – možnost změny OL na ZD – je na znalci, jak osobu zhodnotí a zda ZD doporučí
- požadavek na ujednání terminologie
- posudek provází soudce celým řízením

Z čeho konkrétně vychází soud pro zhodnocení věrohodnosti?

JUDr. MÁLEK: nesmí padnout dotaz „Jaká je věrohodnost?“ - je nutné, aby soud definoval jako „schopnost vnímat, pamatovat si a reprodukovat“

JUDr. BILÍKOVÁ: znalec má zhodnotit, zda je popis události skutečně popisem prožitého (nehodnotit právní otázku věrohodnosti) + vysvětlit psychologické aspekty chování posuzované osoby
v nálezkové části se o tom může psát

Čírtková: dotaz, zda je „věrohodnost“ právní pojem či nikoli... sama posuzuje, zda se dotyčnému „dá věřit“ - požaduje sjednotit názvosloví – pravověrnost, pravdivost

Hubálek: v SČ kraji se užívá termín „hodnověrnost“, užívá se také „posouzení osobnosti a věrohodnosti“ - pak už jde o pojem psychologický, nikoli právní; Hubálek užívá v posudku „může podat věrohodnou výpověď, bude-li chtít“ (=obecná věrohodnost), užívá i formulaci „výpověď je specificky věrohodná“

Hrdlička: OČTŘ dávají dotaz na „věrohodnost pachatele“ - irrelevantní otázka

„to mi nepřísluší zodpovědět“ – lepší, než odpovědět špatně

Otázka resocializace

JUDr. BILÍKOVÁ: nevztahovat otázku resocializace pouze k intelektovým možnostem pachatele, ale podrobně rozebrat osobnost, aby se dalo zhodnotit, zda posuzovaný je schopen, vůbec chce ... „zda je schopen chtít“, zda má náhled na svou trestnou činnost (morální sebereflexe)

JUDr. MÁLEK: ke škále resocializace –? Jsou vůbec potřeba? Nekvantifikovat – verbální vyjádření je víc než čísla!

Vavřík: rozebrat zdravé části osobnosti – jaké zdroje má pro resocializaci

Mrštík: Je každý pachatel desocializován?

Hrdlička: navrhuje ptát se spíše na riziko recidivy než na možnosti resocializace

Hubálek: upozorňuje, že někdy je otázka resocializace nepatřičná – pokud pachatel nebyl nikdy socializován (přesto by tato otázka měla být v posudcích zohledňována)

Srozumitelnost psychologického a psychiatrického názvosloví

JUDr. BILÍKOVÁ: terminologie bývá problematická u začínajících znalců, kteří používají velmi odborné, laikům nesrozumitelné názvosloví

poznámka z pléna: upozorňuje na užívání „dojmologie“ a „syndromologie“ - vede k nesrozumitelnosti posudků... vyzývá opírat se o MKN-10 (Málek doplňuje – MKN-10 je pak využívána např. při posuzování náhrady škody)

Hubálek: termín „psychopat“ - sám ho v posudcích užívá v závorce, v Americe se snad má znovu zavést

Otázka ukládání výjimečných trestů

JUDr. MÁLEK: je na znalci, zda dá soudu podklad pro uložení výjimečného trestu

JUDr. BILÍKOVÁ: oponuje – jde o přehazování zodpovědnosti... znalecký posudek je jen jedním z podkladů pro rozhodnutí soudu – znalec nepřebírá zodpovědnost za rozhodnutí, ale má důkladně popsat motivaci a jiné aspekty na straně pachatele.

Diskuzi pro účely sborníku zapsala Mgr. Monika Mrovcová.

Strategie a taktika znalecké práce klinického psychologa

PhDr. Petr Vavřík
vapetr@klikni.cz

Za léta, co se pohybuji v terénu znalecké praxe, mně s narůstající intenzitou přitahuje do očí bijící disproporce mezi pozorností věnovanou vlastní odbornosti a pozorností věnovanou analýze chování, myšlení a stylu práce znalců. Potřeba zabývat se těmito věcmi, jak jsem si kradmo všiml, není zdaleka jen mou potřebou a vydatně se ventiluje v neformální komunikaci znalců, soudců, státních zástupců, policistů – je to téma povýtče kuloární. Oficiálně se otvírá zpravidla, až když na povrch oficiality vystoupí do nebe volající anomálie a deviace znaleckého myšlení a chování. Systém, v němž se pohybujeme, vlastně nemá k dispozici formální a už vůbec ne funkční platformu, na které by se mohla tato problematika systematicky reflektovat, zkoumat, popsat a z níž by pak bylo možno nabídnout do praxe zpětnou vazbu.

Když jsem nad tímto tématem, přemýšlel a když jsem hledal jakési pojmové uchopení problematiky, přišlo mi příhodné užít pojmů taktika a strategie, které odkazují k aspektu racionality v chování, koncepčnosti, ale také k dynamice, a bojovnosti - a které také, což mi přijde dosti důležité - implikují předpoklad dovednosti a talentu. Stále více se mi totiž potvrzuje, že profese psychologa a jeho případná znalecká činnost vyžaduje talent – na rozdíl od vyhodnocování testů, jež bývá někdy považováno za podstatu odbornosti.

Strategie bývá definována jako umění koncepčně dosahovat stanovených cílů a je také v sémantické blízkosti k pojmu styl. Taktikou se pak rozumí způsob vedení a promyšlení činnosti v dané situaci, soubor konkrétních postupů v jednotlivých bitevích. Poměrně často se v moderním pojetí význam obou pojmů prolíná a překrývá v tom smyslu, že strategie zahrnuje i taktiku – nikoli naopak – proto budu spíše užívat pojmu strategie.

Z toho mála, co vím o strategii, mi vyplývá, že prvním úkolem стратега, není poznání terénu, zbraňových systémů a kvalit protivníka, ale především znalost a schopnost reflexe sama sebe, vlastního potenciálu, vlastních slabin. A protože téma je skutečně hodně obšírné, chci se v tomto svém sdělení držet především této roviny, čímž poněkud zredukuji šíři a mnohoslibnost avizovaného názvu.

Je příznačné – a to nejen v areálu znalců – že vědec - odborník se často vrhá na objekt svého zkoumání jsa opásán arsenálem metod a poznatků - a nevšímá si, jak neprozkoumaný je on sám. Přitom mu tento arzenál někdy paradoxně překáží ve výhledu.

Téma „metavědy“, odkrývání zákonitostí myšlení, postojů a jednání odborníků, téma subjektivního a iracionálního v pozadí dějů, které se definují jako vědecké a exaktní - je velkým trendem posledního desetiletí, jímž bychom se mohli dovolit nechat ovlivnit i v našem soudně znaleckém prostoru. V poslední době se ruku v ruce s ním vymezuje též obor psychologie vědy (Feist, Maslow).

Formování strategií

Na začátku své kariéry se znalec-psycholog často ocitá v bitevním poli soudně znalecké praxe nikoli jako perfektně vycvičený profesionální voják – ale spíše jako dobrovolník, který sice zažil výcvik na střelnici, absolvoval teoretické minimum - ale bojovat se učí až uprostřed bitevní vřavy, když už kulky létají kolem hlavy, v bitvě, kde je sám sobě pěšákem, velitelem i stratégem. Když do toho jde jako začátečník – jsa motivován vidinou obtožného žoldu a snad i cti a uznání – už ví, jak se střelí, možná se umí i docela dobře trefovat, ale nezná bojiště, klimatické zvláštnosti, nezná zákonitosti a finesy boje, nezná ani protivníka. Jeho přirozenou potřebou v této situaci je nalézt pravidla, která budou fungovat a zajistí mu nejen „přežití“, ale třeba i úspěch a vítězství.

V této kognitivní nouzi si znalec, začátečník, vytváří – začasťe implicitní a ne plně uvědomované - strategie chování. Činí tak zpravidla na základě nápodoby a rad starších kolegů. Činí tak ale také vždy s jistým improvizacním nasazením, za vydatného přispění specifík vlastní osobnosti. Znalectví je prostorem, který člověk v kostýmu či stejnokroji odborníka - navzdory všem snahám o exaktnost a standardizaci - naplňuje svou individualitou v míře nikoli zanedbatelné, užívá vlastní apercipční a copingové strategie, své osobní teorie o světě a lidech.

Otázka, jak se nereflektovaná osobnostní specifika, talentů a limitů znalce se podílejí na výsledném efektu – znaleckém posudku – je pro mne otázkou velmi vzrušující. Kdo zná realitu psychologických a psychiatrických posudků, tomu může někdy přijít úsměvná odpověď, že znalec přece pracuje na základě objektivních metod a nejnovějších vědeckých poznatků. Ano i ne. Stále obvyklejší praxe, že na jednu osobu jsou v průběhu trestního řízení vypracovány dva posudky se zcela opačnými závěry, nás s velkým důrazem odkazuje k faktoru subjektivity ve znalecké práci.

Subjektivita ve znalecké práci je prostě téma. Jsem hluboce přesvědčen, že objektivitu nikdy nedosáhneme přehlížením subjektivity, která je prostě součástí hry. Jsem hluboce přesvědčen, že faktor subjektivity ve znalecké práci lze buď ignorovat – a nechat ho, ať koná své záškodnické dílo – anebo maximálně reflektovat, kultivovat a přimět ho, aby nakonec objektivitě dobře sloužil.

Těžká, komplikovaná realita znalecké práce někdy přímo vybízí k fantaziálním únikům – v jejich rámci si někdy kladu pošetilou otázku: Zdalipak bude někdy povolán superznalec – Big expert – který vypracuje posudky na nás pěšáky každodenních znaleckých zápasů?!

Představme si tuto fantaskní situaci, kdy sám znalec se stane objektem znaleckého posouzení velkým znalcem z říše absolutna, jemuž je uloženo odpovědět na následující otázky:

- 1) Posuďte osobnost znalce, jeho intelekt se zvláštním zřetelem k těm faktorům, které by mohly ovlivnit kvalitu jeho znalecké práce.
- 2) Posuďte jeho smysl pro objektivitu, styl jeho myšlení a jeho práce.
- 3) Posuďte motivaci znalecké činnosti znalce, jaké jsou skutečné pohnutky jeho práce.
- 4) Myslí si znalec skutečně to, co ve svých závěrech píše, proč - a čím je toto způsobeno?
- 5) Ve vazbě na zjištěné skutečnosti posuďte věrohodnost znalce, zda jeho posudek je možno považovat za kvalifikovaný – z jeho odborné perspektivy správně zaznamenaný obraz posuzovaných skutečností.
- 6) Další skutečnosti a poznatky, které by mohly přispět k objasnění věci – zejména, jestli znalec netrpí duševní poruchou a vůbec, jestli je normální.

Superznalec z říše absolutna samozřejmě povolán nebude. TEN KTERÝ JE, má naštěstí jiné starosti. Přesto však uvedené otázky jsou již položeny a odpovědět na ně je nevyhnutelné. Ovšem ten, kdo je má posoudit a odpovědět na ně není milý pánbůh, ale především jeden každý z nás. Pokud si znalec tyto otázky občas nepoloží a pokud jeho odpovědi nebudou znít aspoň trochu pozitivně, na své pouti znalectvím se pravděpodobně ocitl v krajíně znalecké rutiny, na planinách stereotypů, v pralese pragmatismu a cynismu či v privátní rezervaci sebeuspokojení.

Strategie implicitní a explicitní:

- a) explorační - jak to dělám, abych věděl
- b) prezentační - jak to dělám, abych ukázal to, co vím
- c) seberealizační - jak při výkonu znaleckého konání uspokojuji své osobní potřeby (a jaké)

a) STRATEGIE EXPLORAČNÍ:

Práce se spisem

Je to specifický segment práce, který je předpolím úspěšného posudku – ale v němž se také zobrazuje individualita a profesionalita znalce. Bagatelizace tohoto segmentu se odráží i v snadném ústupu ekonomickým tlakům ze strany zadavatelů - policie – v podvolení se laické představě, že práce se spisem je méně odborně náročná a nižšího tarifu hodná činnost. Zásadně s tím nesouhlasím a vždy musím při řešeních otázek znaleckého trvat na tom, že práce znalce se spisem není a nesmí být pouhý čtenářský výkon ale činnost odborníka, který v této fázi – s použitím vší své odborné kapacity - analyticky pracuje s údaji spisu, zaznamenává zde psychologicky relevantní data, vytváří základní hypotézy pro své odborné zkoumání a plánuje si metodickou a komunikační strategii vyšetření.

Na výpisové části je často nejdříve vidět, jak znalec pracuje s principem funkčnosti – jak naplňuje pravidlo: „TO CO JE V POSUDKU NAPSÁNO, MÁ SMYSL“.

Výpisová část posudku slouží k třem věcem:

- a) aby měl znalec zaznamenány již před vyšetřením – a při vlastní práci měl mentálně a prakticky po ruce důležité okolnosti, které zobrazují právní, věcný, personální a situační kontext, v němž se vyšetřovaná osoba a případ nachází a který také definuje nebo upřesňuje smysl úkolu, který je znalci uložen – (konfekční floskule a „implicitní zakázky“ zadavatelů).
- b) aby si tento kontext mohl kdykoli v budoucnu ve své mysli aktualizovat „rozbalit“ (další posudky, výsledky před soudem aj. a
- c) aby si OČTŘ – případně další relevantní osoby mohly ověřit v jaké míře a jakým způsobem znalec reflektoval údaje ze spisu. Někdy se znalec setká při svém výsledku před soudem s velmi přesným přehledem soudce, co výpisová část jeho posudku obsahuje, co tam schází. A činí dotazy v tomto smyslu. Specifickým problémem je otázka výpisu neprocesních výpovědí obviněného.

Vadné strategie:

Při práci znalců se spisem si můžeme všimnout různých modů práce - rozvinutých mezi póly výpisové všeživosti a přežvykavosti, přes ukázky různě rozvinutého smyslu pro formu a podstatu – až po praktickou absenci výpisové části posudku. Někdy se čtenář nemůže zbavit dojmu, že výpisová část posudku se stala znalci hlavně dobrou příležitostí, jak zvýšit jeho objem a jeho cenu.

Problémem je, že pro některé znalce je studium spisu generátorem fatální prekoncepce. Je přirozené, že si znalec si na základě údajů ze spisu vytváří prekoncepce, které pak v rámci svého zkoumání testuje, problémem je, když se jedná o emotivně nabitě hypotézy – v krajním případě na principu „Přečtu si to a mám jasno“. V praxi můžeme narazit na znalecké posudky s fatální nevraživou prekonceptí, ale i s fatální prekonceptí soucitně charitativní – jímž pak autor účelově či katathymně podřídil svůj výklad. Fenomén fatální prekoncepce se někdy projevuje jako v laboratorní křivuli při doplnění spisových materiálů, znalec tak pod emotivním dojmem přestaví celou architekturu svých závěrů a na základě stejného vyšetření vyvodí – nikoli racionálně ale na principu dojmové emotivního procesu - opačný závěr.

Příklad: Znalec, psychiatr, např. korigoval své původní závěry o absenci duševní poruchy, když dodatečně shlédli fotografie devastačních poranění oběti.

Axiom:

Spis je orientační mapa terénu, v němž se budu pohybovat – mapa není území a nelze z ní dopředu vyčíst, co objevím. Možná není ani přesná, umožňuje připravit si otázky, ale neobsahuje odpovědi na otázky, které jako znalec hledám – ty najdu (možná) až přímo v terénu. Znalec není znalcem map, ale znalcem objektů, jež se nacházejí v terénu, který mapa zobrazuje.

Situace vyšetření

Axiom:

Znalecké vyšetření je spíše hra než přesně standardizovaný a vypočitatelný proces – vypočitatelně fungující nástroje můžeme použít jen jako dílčí segment této hry. Jaké hry vlastně hrajeme: poker - člověče nezlob se - nebo některou z berneovských her?

Při znaleckém vyšetření určitě platí parafráze přísloví: Začátek dobrý, všechno dobré. Podrobné znalosti úvodních tahů představují nutnou výzbroj každého profesionálního šachisty. V šachovém jazyce je základním úkolem hráče při zahájení „co nejlépe vyvinout figury“.

Co znamenají „co nejlépe vyvinuté figury“ z hlediska znalce (připomeňme, že znalec má zpravidla výhodu „tahu bílými figurami“):

- a) Příznivé naladění probanda (nebo aspoň jeho nezhoršení)
- b) Příznivé vnímání znalcovy osoby (nebo aspoň jeho nezhoršení)
- c) Oslabení nebo vyřazení probandových obran
- d) Motivovanost a relativní „odkrytost“ probanda

Axiom:

Znalec, klinický psycholog, na rozdíl např. od znalce patologa - si musí objekt svého zkoumání nejprve naklonit. Dva parametry, charakterizující dobrého šachistu ve fázi zahájení repertoár zahájení a poziční cit.

Je dosti obvyklé, že znalec má jednu neměnnou univerzální zahajovací figuru – jeden typ rutinního zahájení. Někteří znalci mají dvě, tři základní zahájení, která zvolí podle znalosti případu a statimového vyhodnocení prvních dojmů z probanda a situace.

Poziční cit (vnímavost ke konfiguraci situačních faktorů) ve fázi zahájení „partie“ se opírá o průběžné flexibilní vyhodnocování indicií nálady ZO, oblastí, které potřebují stimulaci nebo naopak klid – ale i efektů vlastního komunikačního stylu při vyšetření. V každém „zahájení“ – ale i v navazujícím vedení vyšetření můžeme hledat psychologickou doménu, s níž znalec pracuje: např. věcnost, humor, direktivita, soucit, zájem.

Specifické téma – gambity:

Gambit: „Jedna strana obětuje materiál, aby získala poziční převahu.“ Jsou probandi a situace vyšetření, kdy nemusíme obětovat skoro nic a naopak – dostaneme toho hodně „zadarmo“. Ale někdy je to první znalcův úkol. Jaké strategické oběti můžeme přinést v úvodu vyšetření:

- V podobě času, který probandovi nechám, aby sdělil, to, co potřebuje, i když to pro mě není vůbec důležité.
- V podobě času věnovanému vlastní práci na prohloubení kontaktu na úkor explorační
- V podobě skrytí vlastních názorů a dokonce i vlastní inteligence.
- V podobě rezignace z výchozího plánu vyšetření ve prospěch flexibilní reaktivity na „tahy protihráče“ a záchranu křehkého pracovního společenství - v duchu jedné z pouček o válečných lstech staré Číny: Pro záchranu císaře obětovat nosítka.

Znalecké vyšetření vyžaduje součinnost dvou tendencí: plánovitosti a improvizace. Schopnost jejich využití v optimální proporcii je tajemstvím úspěšných exploračních.

V chování každého konkrétního probanda lze identifikovat specifický parametr - předvídatelnosti, v průběhu let své znalecké praxe jsem si všiml, že tento parametr více či méně vědomě vyhodnocuji, monitoruji - ve vazbě na výsledek se formuje můj pocit bezpečí, kontroly nad situací a představa o dalším postupu. Fakt je ten, že předvídatelnost chování probanda je relativní parametr a souvisí s předvídatelností znalce. Možná stojí za to si připomenout, že podobně monitorují předvídatelnost znalce i vyšetřované osoby a modifikují na základě toho své obrany.

Zvládat probandovy obrany (a útoky, jež jsou „nejlepší obranou“) je jedním z nejzajímavějších aspektů znaleckého vyšetření a je neocenitelným zdrojem poznatků o řadě probandových osobnostních specifik a o jeho postojích k věci.

Malé extempore: role, které znalec někdy hraje:

Pátrající vyšetřovatel, narcistní expert, který na všechno přijde, chladný vědec, mentorující moralista, důvěřivý, empatický přítel, intrikující kladeč léček, nekompetentní naivka, žoviální sympatizant.

Práce s nástroji

Naivně objektivistická představa laiků, které nejsou, bohužel, uchráněni ani někteří znalci, psychologové, je taková, že znalec standardně, s invencí laciného robota naváže kontakt s vyšetřovanou osobou a pak už jen vybalí z kufříku svůj sofistikovaný psychodiagnostický hardware, který objekt objektivně změří a prozkoumá. Tento model je možná pro mnohé z nás přitažlivý, ale na stávající úrovni – možná bohudík – nerealistický.

Jedna z banálních pravd, kterou je třeba při znalecké práci stále připomínat, je, že individualita a subjektivita zkoumané osoby není jen předmětem zkoumání, ale také faktorem, spoluvytvářejícím prostředí, v němž se zkoumání děje, faktorem, který je způsobilý ovlivňovat znalcovu vidění. A protože znalec vstupuje do hry se svými talenty, limity, komunikačními strategiemi a někdy i protipřenosy, také znalec a jeho subjektivita nutně ovlivňuje chování zkoumané osoby.

Axiom:

Setkání znalce se zkoumanou osobou je komplex interpersonálních dějů mezi dvěma subjekty, dějů, jejichž rozpoznání a řízení vyžaduje profesionální dovednosti srovnatelné s výcvikově prověřenými dovednostmi terapeuta.

Profesionalita znalce při vlastním vyšetření je nepochybně determinována, ale také ilustrována volbou metod – také i způsobem jejich prezentace probandovi a jejich řazení v průběhu znaleckého vyšetření – tyto skutečnosti jsou samozřejmě také součástí explorační strategie. V praxi někdy volba metod obráží regionální, ale i zkušenostně generační specifika znalce (expertizní folklor).

Imperativ, že znalec je povinen užívat nejnovějších metod a poznatků vědy ve svém oboru je nutno jasně slyšet a respektovat, což jak tomu rozumím, nevylučuje užití nikoli nejnovější metody pokud přináší obohacující komparativní materiál a pokud znalec umí kriticky formulovat limity její validity.

Myslím, že je třeba jen připomenout, že i validní metoda může být znalci k ničemu a že může být také v rámci znaleckého posudku užitá nevalidně či nejspíše (např. pokud je užitá účelově v rámci snahy vyhovět „zakázce“ oponentním znalcem obhajoby – s účelovým přehlížením širších kontextů, souvislostí a poznatků z jiných zdrojů, jež by daná data jinak korigovaly, či zpochybnila). Tak některé způsoby práce s moderními metodami mohou demonstrovat mnohem více „modernost“ než objektivitu. V zájmu účelu pak oslnění příjemce posudku metodou funguje v duchu čínské válečné lži: Ukázat švestky, aby se zapomnělo na žízeň.

Axiom:

Většiny toho, co zajímá příjemce posudku, se znalec musí dobrat vlastní hlavou.

Odpověď na relevantní otázky je možné nakonec pouze na základě analyticko- syntetických a kreativních procesů ve vlastní hlavě. Užité metody a postupy jsou tužkou v ruce portrétisty – kvalita portréту závisí na dovednostech kreslíře.

Jestliže znalec dělá tu „neexaktní“ práci, že pozoruje probanda svými smysly na pozadí vlastní a odborně sdílené zkušenosti, že analyzuje jeho chování, verbální performanci, psychopatologické fenomény v jeho chování, že se snaží porozumět osobní historii probanda, jestliže skládá testová data s poznatky z netestových zdrojů k sobě a buduje si svůj odborný názor – jestliže tedy znalec dělá tyto věci, nepochybně opouští sféru čísel vyjádřitelné jistoty a celý „systém znaleckého poznání“ se v této fázi znaleckého úkonu zachvívá.

Dotek subjektivity, kreativity a erudice znalce v tuto chvíli může být pro kvalitu posudku velkým neštěstím – ale také může – a má být – požehnáním. Může vdechnout život „exaktně“ vytěženým, „tvrdým“ datům, vzájemně korigovat „optické vady“ různých použitých nástrojů, dát změti dat a dílčích poznatků smysl, učinit posudek věrohodným a jeho závěry pravdě podobnými.

Při úvahách o významu efektivně využitě „subjektivity“ znalce, jež je sama o sobě křehká a „nevědecká“, při jeho práci se nám může asociovat Halíkovo: „Co je bez chvění, není pevné“ – ale ještě více problematika konstrukce moderních bojových letounů, v nichž je integrován tzv. systém záměrné nestability. Laicky řečeno - účastí dobře kontrolovaných konstrukčních prvků drobné nestability se zvyšuje manévrovací schopnost a celková pohybová efektivita letounu.

Někdy je znalec konfrontován s laickými kritérii „správného vyšetření“. Problémem pak může být znalcově nekritické přejímání těchto laických kritérií – např.: Správné vyšetření „je když“

- bylo užito hodně metod
- v posudku je hodně čísel
- vyšetření trvalo dlouho

Problém je v naivní karikatuře správných zásad:

BYLO UŽITO HODNĚ METOD: Při vyšetření má být užito více metod, aby spektrum údajů bylo dostatečně široké, aby se údaje z jednotlivých zdrojů vzájemně doplnily a korigovaly, ale počet užitých metod sám o sobě nevypovídá o kvalitě posudku.

V POSUDKU JE HODNĚ ČÍSEL: Při vyšetření mají být užity metody, které pracují s číselně vyjádřitelnými hodnotami, ale čísla jsou pouhou hromadou materiálu ve vztahu k domu, který má být postaven.

VYŠETŘENÍ TRVALO DLOUHO: Znalec musí probandovi věnovat dostatek času, aby mohl získat dostatek informací – ale délka vyšetření může být významně ovlivněna – kromě řady jiných intervenujících proměnných osobním tempem znalce a osobním tempem probanda – tak, že stejný objem dat je získán třeba v jednom případě za hodinu, v jiném za tři i více hodin.

Jednotlivé znalce lze rozlišit podle toho, jak pracují s poznatky z různých zdrojů – některé vyhraněné typy:

Exaktista – testový diagnostik par excellence – pracuje jen s tvrdými daty – takové pozorování, užití vlastní zkušenosti, životní příběh probanda moc neřeší a pozvedá nad nimi obočí. Posudek někdy obsahuje výčet rysů a faktorů, připomínající krabici se změtí součástek, o nichž lze tušit, že se z nich dají smontovat hodiny. Jindy je konstrukčně precizní – s rizikem sterility a malé použitelnosti tam, kde se vyžaduje vhled, nadhled a budování mostů mezi světem dat a životem.

Vypravěč – pracuje v rozhodující míře s tím, co získal z pozorování probanda, z rozhovoru s ním a z jeho podrobné anamnézy – vypráví probandův příběh – jeho životní – i ten v rámci předmětné věci, k testovým datům

v různé míře přihlíží, ale je připraven jejich smysl korigovat a interpretovat ve smyslu narativního gestaltu – což může mít svou přijatelnou i velmi zcestnou variantu.

Suggestibil – v jistém karikovaném pohledu visí probandovi na rtech, posudek staví nekriticky na tom, co mu klient řekl, nebo co jej ovlivnilo ze spisu – ve smyslu prekoncepce, kterou pak svým posudkem potvrzuje

Impresionista – blízký „příbuzný“ suggestibila – je mu dost podobný - s tím, že v jeho posudku se výrazněji prosazují emotivně syčené dojmy, prekoncepce a záměry – snaha pomoci nešťastné oběti, či naopak – přidat polínko pod kotel zlosyna

Syntetik – v široké míře využívá všech exploračních zdrojů: testy, posuzovací škály a vlastní pozorování, analýza sdělení a úsudek jsou mu rovnocennými nástroji, jež vzájemně korigují vlastní chyby, je schopen integrovat zdánlivě nesouladné údaje, jeho poznatky a interpretace jsou diferencované, když ho vyšetření vede k určitému závěru, vždy kriticky prověřuje další a hlavně opačné hypotézy.

b) STRATEGIE PREZENTAČNÍ

– způsob, jakým zajišťuji, aby příjemce posudku pochopil, co jsem vlastním zkoumáním zjistil, abych ho přesvědčil, že mé poznatky a závěry může přijmout či alespoň respektovat. Současně se vždy jedná – vedle prezentace posudku a jeho závěrů – též o prezentaci osoby znalce.

Axiom:

Znalec nejen posuzuje, ale též komunikuje a komunikuje – a to nejen obsahem, ale i formou.

Banální pravda: posudek není jen zprávou o vyšetřovaném ale také zprávou pro příjemce. Formální znaky znaleckého posudku, jeho grafické, gramatické, formulační a stylistické kvality jsou významnou součástí znalcovy prezentační strategie.

Rozhodují:

- o tom, zda příjemce porozumí závěrům znalce
- o „věrohodnosti“ posudku
- o kvalitě pracovního společenství s příjemcem posudku
- o image znalce

Optimální forma písemného posudku: jednotlivé části posudku plní srozumitelnou funkci.

Vadné strategie :

Nastavovaná kaše – nadbytečnost, redundance, pleonasmy
Expertizní plevel – slova, spekulace, obsáhlé citace, osobní mantry

Magie slov a čísel – prastarý fenomén ze zlatých časů alchymie je charakterizován snahou zahalit se v plášť odbornosti nebo pseudo-odbornosti – ať již z důvodů exhibičních, či obranných. Když příjemce posudek čte, má často pocit, že sleduje záznam nesrozumitelného ezoterického rituálu – a až na konci se mu ze změti slov vynoří jako deus ex machina závěr. Je důvodem k díkůvzdání, jestliže aspoň ten je srozumitelný.

Prezentační aspekty jednotlivých kapitol posudku

Výpisová část: viz výše

Popis chování probanda:

Jestliže posudek obsahuje pečlivý popis chování a postojů probanda při znaleckém vyšetření – představuje tento popis důležitý opěrný a kontextový materiál pro závěry znalce a může být faktorem zvyšujícím potenciál přesvědčivosti posudku. Z vlastní zkušenosti vím, že řada příjemců posudku čte tuto část hned po závěrech, nebo dokonce jako první. Popis projevů probanda při znaleckém vyšetření někdy nabízí příjemci spoustu informací, které zpřehledňují osobnost probanda a „aspoň malou porci člověčiny“ v – pro něj často šedivé a neprostupné - krajině odbornosti.

Příklady lakonického (a) a deskriptivně bohatého (b) stylu:

- Byl ve všech směrech orientován, motivace k vyšetření dobrá.
- Byl vyšetřen ve dvou samostatných sezeních ve dvou dnech ve výslechové místnosti vazební věznice. V obou případech měl na hlavě kapesník s uzly, přes něj gumičku navlečenou kolem čela po obvodu hlavy, do ní zastrčené holubí pírkó, na nose nasazen plátek tenké hliníkové fólie – po příchodu si tyto dekorace sundal

a položil na stůl, ponechal si úvaz z kapesníku na zápěstí. Z následného rozhovoru vyplynulo, že ho baví údiv a reakce okolí na tuto jeho výzdobu – pobaveně vyprávěl různé příhody, jež v souvislosti s tím ve věznici zažil.

Uvedl se v mezích společenských zvyklostí se znaky komunikační iniciativy a aktivity. S žertovným tónem s ironickým podtextem v úvodu znalci sdělil, že je vrah a že by mu proto znalec neměl podávat ruku. Později se též znalci sdělil, že by se ho měl bát a ptal se, zda se jeho osoby nebojí. Na počátku prvního sezení byla v jeho projevu patrna jistá podrážděnost a nevlídnost, kladl znalci otázky, nepouštěl ho ke slovu, žádal, ať mu řekne, kdo vlastně z jeho rodiny žije, že mu nikdo nic neřekne, stěžoval si na zacházení s jeho osobou po svém zadržení a na různé praktické problémy, spojené s jeho pobytem ve vazbě, na to, že nemá peníze, že nemůže ani nikomu poslat dopis, když nemá na známku. Projevoval velmi silnou tendenci ovládnout komunikační pole – tok jeho sdělení a otázek prakticky znemožňoval - při použití komunikačních prostředků v rovině společenské konverzace – strukturovat rozhovor v souladu s požadavky vyšetření.

Poté, co znalec obviněného důrazně požádal o řádnou spolupráci a připomenul její smysl a roli znalce role v situaci vyšetření, obviněný postupně ubral na důrazu ve svém komunikačním stylu, projevil schopnost naslouchat otázkám znalce. V jeho projevu přibýlo kooperativních postojů, jakkoli se zde stále uplatňovala tendence k širokému výkladu, k zabíhavosti, k rozvíjení dlouhých vedlejších linií, nesouvisejících s položenou otázkou. V jeho chování – kromě krátké úvodní fáze – převládalo pozitivní vyladění, s chutí a vypravěčským zánícením nabízel spousty údajů svým významem zdaleka překračujících rozměry věcné odpovědi. Byly patrný exprese radosti, pobavenosti, či ironie, pantomimika vypravěče veselých historek – vedle toho se v jeho sděleních objevovala témata referovaná s kriticky zlobným vyladěním (zejména, týkající se poměrů na pracovišti). Po celou dobu vyšetření byla patrna – byť již méně výrazná – tendence řídit rozhovor, či alespoň v detailech opakovat a opravovat formulace znalce. V převaze jeho historek vystupoval v roli člověka udivujícího okolí, kteroužto roli se snažil naplňovat i v komunikaci se znalcem.

Dobře rozuměl pokládaným otázkám, jeho sdělení byla v převaze logicky stavěná, bez anomálií v gramatické výstavbě, jevil známky velmi dobrých vyjadřovacích schopností, komunikační a vypravěčské bravury, vedle toho byly též patrný znaky emoční a místy obsahové nepřiléhavosti, problémovým aspektem byla jeho vypravěčská nezdrženlivost a zabíhavost.

V pozdějších fázích vyšetření byly v jeho projevu patrný známky relativně dobrého pracovního společenství, vstřícnosti a vlídného vyladění vůči znalci, sděloval, že má čas a může se znalce strávit neomezenou dobu, jevil tendenci vracet se ke svému dětství, nabízet různé podrobnosti o svých zážitcích z té doby, s velkým zanícením také ulpíval u tématu nespravedlností, zažitých na pracovišti. Také opakovaně, místy až nepřiléhavě předváděl svou dobrou paměť, přesné datace událostí, jména různých osob z dávných dob. V závěru se znalec ptal, zda se ještě uvidí a zval ho, ať určitě přijde k hlavnímu líčení.

V průběhu vyšetření sám aktivně nenastoloval téma svého skutku, pouze občas v různých souvislostech nepřímo konstatoval svá očekávání dlouhého trestu - opakovaně činil poznámky a užíval formulace, z nichž vyplývalo, že počítá s dlouhým trestem. Při snaze znalce, probrat, co se v kritické době stalo, byla v projevu obviněného patrna jistá nechuť k hovoru na to téma, odbíhal od ústředního tématu vedlejšími myšlenkovými liniemi, sděloval, že vlastně neví, co udělal, že se to dozvídal zprostředkovaně a že činu, jak je mu vytýkán nerozumí, neměl žádný důvod něco takového udělat.

Nálezová kapitola

Je základem, na němž se staví interpretačně argumentační segment posudku. Je to část posudku, kterou příjemci čtou méně, s menší pozorností a chutí, protože bývá nejméně čtivá – z hlediska prezentace posudku je to však důležité logistické a „zásobovací“ centrum, jehož služby lze vždy využít – ať už v samotných závěrech posudku, či při jejich zdůvodňování před soudem. Jestliže znalec při svém výsledku před soudem je s to cokoli ve svých závěrech propojit s údajem v nálezové části posudku získává body pro přesvědčivost posudku a svůj znalecký kredit.

Rozborová kapitola

Místo syntézy, argumentace, demonstrace logického procesu – práce s daty, souvislostmi, rovinami a kontexty. Zde se před očima čtenáře posudku – v tom nejlepší smyslu - konstruuje závěry. V tomto smyslu je pro příjemce tato kapitola hned po závěrech nejzajímavější, neboť příjemce mnohdy nepotřebuje znát jen závěry, ale také jejich zdůvodnění.

Rozborová část posudku je ovšem někdy jen místem, kde se o procesu vytváření znalcových závěrů příjemce nic nedoví – kde se jen – s absencí analyticko-syntetické myšlenkové práce - nesmyslně opakují a omílají skutečnosti, uvedené již v předchozích částech posudku.

Závěry

Nejčtenější část posudku – jestliže si znalec nedá záležet na této části posudku, pak je vše ztraceno. Zdá se, že tato stěžejní část posudku může být paradoxně jaksi lehčí disciplínou než části předchozí, že není tak těžké srozumitelně odpovědět na pokládané otázky. Problém bývá, jak už jsem uvedl, zpravidla v argumentačním předpolí závěrů. Argumentační a vyjadřovací modus jednotlivých znalců ovšem jsou skutečně rozdílný, což můžeme dobře demonstrovat na tom, jak se znalci vyrovnávají třeba s otázkou motivace trestního jednání.

Např. u loupeže:

V lakonickém modu

– znalec uvede pouze: Motivem byly zjištěné pohnutky - nebo

V diferencovaném modu

– se znalec věnuje 1) širšímu existenciálnímu kontextu, v němž se pachatel skutku dopustil, 2) tzv. motivačnímu předpolí 3) faktorům z oblasti situační determinace, 4) pravděpodobné míře programovanosti a improvizovanosti 5) pravděpodobnému modelu prožívání pachatele 6) jeho vztahu k poškozenému.

Logika závěru by měla rozlišovat mezi údajem - poznatkovým polem - klinicko-psychologickou hypotézou - forenzním závěrem - a budovat argumentační linii v tomto sledu.

Typy argumentační architektury a argumentačního stylu posudku – jak se věci vysvětlují, jak se demonstrovuje logický proces, jímž se k závěru došlo:

Apodiktický styl

Věci se tvrdí a nevysvětlují se, nanejvýš se řekne, že na to ukazují testy.

Účelově narativní styl

Stavba argumentace a celková linie posudku ukazuje na to, že znalec si vytvořil, nebo uvěřil jakési verzi o probandovi a předmětné události – a všechna jím předkládaná data, poznatky a závěry tuto výchozí verzi mají za úkol potvrdit. Tak na osobnosti pachatele skutku „nezůstane nit suchá“ – v jeho osobnosti jsou popsány jen problematické a zavrženíhodné rysy, všechno, co o něm znalec napíše, slouží k tomu, aby v podtextu znělo jasné sdělení: „Udělal to, protože je takový“. To, že pachatel má třeba smysl pro humor, že umí být třeba v jistých směrech citlivý nebo cílevědomý – znalec vůbec nechce v dané osobnosti hledat, a když to vidí, prostě to v jakémsi pocitu nepřipadnosti do posudku nenapíše. Opačný modus - např. u obětí násilí, kde základním rámcem znalecova vidění je soucit s jejím údělem – je rovněž možno ve znalecké praxi potvrdit.

Chaotický a rozbředlý styl

Schází racionální program, záměr, koncepce. Jistá malá část posudků je nekomunikativní již tím, jak se pracuje s formálními náležitostmi a svým grafickým členěním obrazem chaosu a nízké srozumitelnosti. Čtenář posudku musí někdy vyvinout značné úsilí, aby vůbec poznal, že se jedná o znalecký posudek. Údaje, že to je znalecký posudek, jaké odbornosti, kdo ho vypracovává spolu s nízkou úrovní grafiky – ale - co je horší - i logiky ve struktuře posudku a v argumentaci pak z tohoto produktu činí silný frustrační podnět pro příjemce posudku.

Integrovaný styl

V pozadí závěrů je patrná jasná argumentační linie a architektura, argumentace není jednostranná, účelově podřízená jedné hypotéze, znalec se vyrovnává s různorodostí dat z různých exploračních zdrojů a s konkurenčními hypotézami.

Na toto místo vkládám subjektivní stesk nad vžitou praxí, kdy otázky znalec uvede v úvodu posudku a závěry samozřejmě nakonec. Když čtu odpovědi znalce, bytostně mi schází vizuální kontakt s otázkou. Pochopení odpovědi bez přímého kontaktu s otázkou, vyžaduje úsilí - často si musím vždy otázku nalistovat vpředu. Tato historicky fixovaná „formální logika“ mi prostě nesedí, bezprostřední blízkost otázky a odpovědi mi přijde psychologicky komfortnější.

Výslech znalce před soudem

Meritem tohoto úkolu je

- přednést závěry
- vysvětlit je
- obhájit je
- dovednosti rétoricko-expressivní
- dovednosti logicko-didaktické
- dovednosti argumentační, disputační, odolnost vůči zátěži

Varování:

Nesouhlas, oponování, kritika může snadno podminovat znalcův klid a jistotu a emotivita ohrožuje racionalitu.

S jakou radostí je možno poslouchat před soudem znalce, který s přiměřenou proporcí sebejistoty a pokory před instancí spravedlnosti - se smyslem pro podstatu a s pozičním citem - přednese závěry svého posudku tak, že prostě – řečeno s Vančurou – „zazní lahodný hlas rozumu“.

Proč marnit čas řeči o řeči znalcově těla a významu paraverbálních parametrů znalcově projevu.... Ale je to opravdu důležité...

Ústní prezentace posudku

Axiom:

Co do posudku (do jeho náleзовého, argumentačního a explikačního aparátu) při jeho zpracování vložíš – před soudem, jako bys našel.

Spolehlivá faktografie a argumentace v písemném posudku je jako dobře zatlučená skoba na horolezcově stěně. V řečišti znalce snadno dostihnou slabiny, které v písemném vyhotovení přehlédli.

Velké neštěstí, s nímž je možno se v praxi někdy potkat, je prostomyslný modus práce znalce, který nekriticky přejímá probandova tvrzení a předkládá je ve svém posudku jako vlastní poznatek – a navíc v narativním gestaltu, kde se prezentuje zvolený ucelený příběh příčiny a následku, aniž by se kriticky zvažovaly jiné varianty:

Příklad:

Dotaz obhájce: „Jak jste zjistil, že svědkyně trpěla v období po skutku, v důsledku jednání obžalovaného úzkostí, nechutenstvím a nespavostí?“

Znalec: „Zjistil jsem to vlastním vyšetřením“

Obhájce: „Jakým konkrétním způsobem jste to při svém vyšetření zjišťoval?“

Znalec: „Svědkyně mi to sdělila při znaleckém vyšetření.“

Obhájce: „Takže jste prostě napsal, co vám svědkyně řekla.“

Znalec: „Bylo to součástí odborného vyšetření“.

Obhájce: „Mohly mít tyto její potíže i jinou příčinu než jednání pana obžalovaného?“

V tuto chvíli znalec zpravidla objeví díru ve své argumentaci a uchyluje se k emotivně determinovaným obranným manévřům s různou mírou iracionality: Tvrdohlavě tvrdí, že jinou příčinu mít nemohly a argumentuje např. tím, že to odborně pozná, nebo že jí neměl důvod nevěřit, někdy znalec v tuto chvíli alogicky začne citovat svůj záznam z rozhovoru s vyšetřovanou a její výroky, jimiž popisovala své potíže a dostává se tak ve svém chování a myšlení za rámec elementární logiky. Velmi „účinnou“ svým způsobem obdivuhodnou taktikou jsem se setkal u kolegy, který takto zahrán do úzkých začal mluvit tak paralogicky, že soud, státní zástupce i obhájce zcela rezignují z dalších otázek.

Další zásady při ústní prezentaci posudku:

– Prokázat smysl pro podstatu

Vnímat podstatu pokládaných otázek a stručně, se smyslem pro podstatu na ně odpovídat je alfa a omegou znaleckých vystoupení před soudem a přestože si znalec myslí, že toto umění již zvládá, vždy může být přistižen, jak odpovídá na jinou otázku než byl tázán, jak je jeho odpověď nepřiléhavá, obšírná, zabíhavá.

– Čelit tlaku k přejímání kompetencí, které mu nepřísluší – ať již kompetencí jiného oboru – či kompetence soudu

– Umět vysvětlovat zdánlivé rozpory

Laik může být v zajetí naivního, schematicky jednoznačného vidění, ale znalec musí být při svém výkladu před soudem vždy připraven vysvětlit, že jedinec může být uzavřený a přesto toužit po komunikaci, že křehký a něžný člověk se může zachovat brutálně, že velmi sympatický a společenský muž může krutě týrat manželku, že některé skutky člověka se vymykají ze spektra jeho typického a pravděpodobného chování, aniž by to muselo být důsledkem duševní poruchy....

– Umět nevědět – umět vědět

Znalec se nebojí říci, že na otázku nedokáže odpovědět.

Znalec dokáže kvalifikovaně odpovědět na otázku, na kterou jiný znalec odpovědět nedokázal

– Zachovat zdravou proporcí profesní hrdosti a pokory

Důvod k hrdosti: Psychologové jsou odborníci, kteří opravdu mohou jako jedni z mála rozumět lidem, identifikovat rozdíly mezi nimi a vysvětlit lidské chování a mají tak soudu co říci...

Důvod k pokoře:...ale celý poznávací aparát této vědy je křehký, přes dosažený pokrok omezený ve své přesnosti a závěry našich posudků jsou pravděpodobnostní.

Tyto – jakož i výše zmiňované dovednosti znalce souvisejí samozřejmě s profilem jeho osobnosti, s jeho osobní a profesní zralostí, zkušeností, flexibilitou, a konec konců také se znalcovou seberealizační strategií.

c) SEBEREALIZAČNÍ STRATEGIE:

Jaká je proporce potřeb, které si výkonem znalecké činnosti uspokojuji. Jak zde „realizuji“ sám sebe?

pentagram znalcovy motivace

seberealizační strategie:

orientovaná na bezpečí mít svůj klid: ať do mě nikdo moc nevtá, setrvat v bezpečí svých stereotypů, mimikry

orientovaná na zisk peníze a energie: minimalizace nákladů, námahy – maximalizace zisku

varianty:

strategie chucpe	atrofický posudek + vysoké znalečné
strategie dumpingová	atrofický posudek + nízké znalečné
strategie nafukovací	hypertrofický posudek + vysoké znalečné

orientovaná na efekt zapůsobit: modus narcistický, histriónský, povýšeně, sebejistý, mocenský, smysl pro efekt, ohromující

orientovaná na ideály vyšší cíle: smysl pro spravedlnost, morální aspekty, boj proti zlu, ochrana slabých, zápas za pravdu

orientovaná na objektivitu prostě dělat dobré posudky: věcnost, racionalita, odborná úroveň, „ošetření“ faktorů subjektivity

V závěrech posudku ZNALCE ZNALCŮ by asi byl pentagram se zakreslením znalcovy pozice v jeho hranicích – z logiky světa vyplývá, že i tu tuto podivuhodnou práci - zakreslit si do něj sama sebe – musíme, byť jen pomyslně, udělat sami...

Jeden špatný posudek: Pachatel nebo oběť? aneb Quo vadis, iustitia caeca?

Mgr. Zdeněk Kolařík

Klinická psychologie dětí a dospělých

Zborovská 1245

753 22 Hranice

kolajda@volny.cz

www.dkpsychologie.eu

Dívka, v době posouzení měla 6 roků a 5 měsíců.

Anamnesticky: Matka fyzioterapeutka, otec psycholog pracující s dětmi. Dítě pochází z I.gravidity, chtěné, plánované, perinatální anamnéza nevýznamná, psychomotorický vývoj včasný, bez vážných onemocnění. Matka odešla ze společné domácnosti, když dívka bylo 2,5 roku. Opakovaně se vracela a opakovaně odcházela, nedokázala se rozhodnout, nakonec se vrátila k rodičům, na kterých byla citově závislá.

Pod vlivem svých rodičů odmítala dceru dávat na návštěvy, otec se musel domáhat styku předběžným opatřením, což soud ve 2,5 letech dívky vydal. Styk probíhal každý lichý víkend od soboty do neděle do. Při jednání ve věci samé soud schválil v necelých 3 letech věku dítěte poměrně široký styk, tzv. „nadstandardní“.

Otec s dívkou trávil veškerý soudem mu vyhrazený čas s dcerou, připravoval jí bohatý a pestrý program, občas jí navštěvoval ve školce.

Rozvod na žádost matky proběhl velmi dramaticky, kdy matka trvala na dokazování, kdo zavinil rozpad manželství. Přes počáteční přesvědčování soudkyně, aby zvážila svoje rozhodnutí dokazovat, kdo zavinil rozpad manželství, matka trvala na svém. Jednání soudu trvalo celkem 17 hodin, kdy rozsudek Okresního soudu v Olomouci zněl, že oba manželé se na rozpadu podíleli stejným dílem.

Matka postupem času začala otce obviňovat z domácího násilí pod vlivem své v pořadí čtvrté advokátky Mgr.D.J. z Ostravy, která se těší pověsti obhájkyne „utlačovaných matek“ a bez skrupulí je navádí, aby otce obviňovali z domácího násilí a zneužívání dětí. Rodina matky otce opakovaně denunciovala na PČR, orgánu sociálně právní ochrany, vyvolávala opakovaně přestupková řízení pro údajné otcovo agresivní chování.

Při předávání dítěte otce příbuzní matky opakovaně verbálně napadali, byly i pokusy o brachiální násilí. Matka zkoušela běžný repertoár, například nechat dítě „nemocné“, nicméně praktická lékařka pro děti a dorost byla orientovaná a matce v tomto nevyházela vstříc.

V asi 4 letech věku dívky otec zjistil, že matka nechala dítě vyšetřit u klinické psycholožky na třinecku, dívka měla doma říct, že jí otec strkal prsty do konečníku. Psycholožka u dítěte neprokázala známky sexuálního zneužívání, svůj závěr si v zásadě ustála, nicméně napsala, že při „přetrvávajících pochybnostech doporučuje podat trestní oznámení“. Závěr nikoliv psychologický, ale právní.

Matka nebyla spokojena s výsledkem a za několik týdnů nechala dívku vyšetřit v PPP v Trinci. Tam psycholožka PhDr.I.Z. dívku vyšetřila Scénotestem. Ve zprávě popsala otce jako osobnostně poruchového, aniž by ho viděla, nebo ho alespoň telefonicky kontaktovala. V závěru uvedla, že „je problematické zjistit informace od dívky, je možné, že si otec dává pozor, když si přečetl u doktorky, co dítě vypovídalo“. Také doporučila podat trestní oznámení. Záhadou zůstává, jak psycholožka v pedagogicko-psychologické poradně získala odbornost k posuzování event. syndromu CAN. Ještě větší záhadou zůstává, jak toto zjišťovala Scénotestem.

Matka opět nebyla spokojená a navštívila klinickou psycholožku v Ostravě, která se snažila matku korigovat v jejím zjevně účelovém jednání proti otci. Matka, i když absolvovala poslední 2 vyšetření na doporučení orgánu

sociálně právní ochrany Městského úřadu Jablunkov, tyto zprávy sociálním pracovníkům neposkytl. Bylo to zřejmě proto, že nepotvrdily její nevýratné přesvědčení. Opatrovník o získání zpráv ani neusiloval a učinil tak až na písemnou žádost otce.

Otec podal na matku trestní oznámení pro pomluvu na Okresní státní zastupitelství ve Frýdku-Místku, které bylo ve věci místně a věcně příslušné. Zde spis dozorovala JUDr. I. W., státní zástupkyně, která napsala, že „matka jednala nejlépe, jak mohla“. Pro dokreslení tristní situace naší justice považuji za vhodné uvést, že tato státní zástupkyně byla kárným senátem Nejvyššího správního soudu pravomocně odsouzena za to, že se v ebrietě pohybovala na svém pracovišti v pracovní době. O rozpoznávacích a ovládacích schopnostech takového státní zástupkyně můžou oprávněně vznikat pochybnosti. Přesto svoji práci vykonává dále a prý dobře. (viz: <http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/nss-statni-zastupkyne-bude-kvuli-piti-dva-roky-brat-nizsi-plat/651198>). Otec podal v termínu stížnost na příslušné Krajské státní zastupitelství v Ostravě. Dodnes (od roku 2008) se nedočkal odpovědi.

Když bylo dívce 5 roků a 10 měsíců, otec vracel dívku z dovolené v Bulharsku. Při předání ho otec matky verbálně napadl, že je pedofil a dále ho vulgárně urážel. V přestupkovém řízení byl za to 2x uznán vinným z tohoto jednání, ale nikoho to dále nezajímalo (tedy bylo to před tím, než matka vyrobila nahrávky).

Pro úplnost je třeba uvést, že matka dítě otci dosud stále dávala. Od července 2009 do ledna 2010 matka spolu se svou matkou vyrobily audio nahrávky, ve kterých dívka popisovala, co jí tatínek dělal. V říjnu 2009 podala babička dívky na otce trestní oznámení, totéž alibisticky učinil i opatrovník. Dál jezdila dívka k otci. Po návratu z Vánoc 2010, v době kdy PČR šetřila podezření, matka vyrobila další nahrávku, ve které dívka tvrdila, že jí otec fotil v tangách na podiu v obýváku, měl na sobě sako a kalhoty. Byli taky na bazéně v Olomouci na tobogánu, kde jí měl strkat prsty „do puliny“, „lidi se na něho tak divně dívali, ale nic neřekli“.

Z nahrávek pro ilustraci vyjímám:

M: „Já ti to spravuju tu ponožku a ještě druhou. a poslouchej, včera cos mně říkala o těch věcech v koupelně co dělal taťka, jak jsme se dneska, (těžký povzdech matky) bavili v té kuchyňce, , tatínek na Tebe Sofínko nesmí šahat, v žádném případě.

S: Proč?

M: Ani ti nic takového dělat co jsi říkala. A ještě mně Sofínko řekni, stalo se to stalo se to ještě někdy

(Pauza).... kromě toho Bulharska, jak jsi mně říkala?.... Sofi?

S: Maminko, neříkej to taťkovi, že jsem to řekla.

M: Ne nebudu to říkat, Sofínko taťkovi, on se to nedozví, to se nemusíš se bát.

.....

M: „Jak jste tam spali v tom Bulharsku?“

S: „Usnula jsem a taťka mě přenesl“.

M: „A to s tím prstíkem tatínek dělal, když jsi ležela s tím prstíkem?“

S: „Ano“.

M: A to jen tak zničehonic naráz?

S: „No“.

M: „A co jsi říkala?“

S: „Nic, já jsem mlčela“.

M: „Proč jsi mlčela?“

S: „Protože jsem se ho bála“.

M: „Co by ti udělal, co si myslíš že by ti udělal?“

S: „Bez odpovědi“

.....

M: „Když to někdy bude dělat, tak mu řeknu, aby to nedělal.“

S: Myslíš že to pomůže?“

Matka – dramatický povzdech „Řekni mu, že na to nemá právo“.

.....

M: „Já to tatínkovi neřeknu, to se nemusíš bát, ale toto se Sofínko nedělá dětem“.

.....

S: „Já nechci k taťkovi“.

Matka: To uteče, v neděli tě budu čekat“.

.....

Matka zde implikuje nezletilé, že trpí, když musí k otci.

.....

M: „To vydržíš, to budou jen tři dny, v neděli tě budu čekat“.

S: „Proč mě tam dáváš, když jsem nemocná?“

M: „Tak změříme teplotu. ... Řekni mu, že tě bolí hlavička a v krku“.

Zde matka nepokrytě nezletilou navádí, co má říci otci. Těžko si představit, že by otec, který je sám zdravotník a sám s dcerou lékaře mnohokrát navštívil, (což mu bylo právní zástupkyní matky vyčítáno při jednání OS v únoru

2008), že by se nedokázal vhodně zeptat nezletilý sám na symptomy možného nachlazení či virózy. Zde se matka usvědčuje ze skutečnosti, že sama otce o aktuálním stavu dítěte neinformuje, ačkoliv jí to zákon ukládá. A hlavně je to pro dobro dítěte.

S: „Ale já mám strach, že se mnou tatka už nepojede na bazén“.

M: „Ale tam nemůžeš jít, když jsi nemocná“.

.....

Zde nezletilá vypadla z role – není možné dítě v tomto věku naučit svoji roli dokonale – a radostně – podstatně změněným hlasem - se začala dožadovat vstupu do „žhavého bazénu“. Šlo o termální bazén v Rakousku.

Další nahrávka (kterých matka vyrobila mnohem více, jak se později ukázalo, ale pro potřeby soudu a orgánů činných v trestním řízení jich vybrala 5) je nahrávka o oné návštěvě tobogánu. Pro ilustraci uvádím část další nahrávky, ve které nezletilá tvrdí, že jí otec strkal prst na veřejném tobogánu do genitálu a okolo stojící se na něho „divně dívali“..

Nahrávka č. 4 – cca 7 minut

Nahrávka začíná hovorem matky s nezletilou o tom, jaký jogurt si dá, matce poměrně dominantně říká „a potom mně dej skořici“ a „ohřej mi ho“. Pak matka – dle stále stejného scénáře – dceru vyzývá, aby jí „řekla jak to bylo na tom bazéně v Olomouci na tom tobogáně“.

Nezletilá odpovídá, že teďka se to nestalo, pak sděluje, že se to stalo. Matka se dotazuje dále stále návodným a sugestivním způsobem, zda to bylo v tom Bulharsku nebo zase teď „na tom tobogánu“.

M: To ti dělal zase to co v Bulharsku?

S: (něco nesrozumitelně šeptá) Později se ukázalo, že se ptá, zda má říkat pravdu nebo lež.

M: Napovídá: To zase s tím prstem?

S: Do pulinky....

M: Do pulinky?

S: Jak jsem ti včera říkala...víš to ne?

M: Jo říkala.... zde něco šeptá, ale matka jede dále po své linii ve svých otázkách.

M: A bolelo to Sofinko?

S: EE (ve smyslu ne). Ehm (ve smyslu ano). Trošku jo.

M: A cos mu řekla Sofinko?

S: Proč to děláš tati? Tatka mi zacpal pusu, a řekl proč to říkáš, jsou tu lidi tak ticho.

Dále na otázky matky nezletilá sděluje, že lidi tam byli, neví, jestli to viděli, ale nic nedělali, ale otáčeli se po tatkově, tak nějak divně na něho koukali. Stáli za nimi lidi ve frontě a tatka jí to dělal, když nastupovali na tobogán, do té pulky jí to dělal. Na sugestivní otázky matka přisvědčuje, že jí otec odhrnul plavky. Tedy napřed tvrdí, že jí to otec dělal, když nastupovali na tobogán, mu chtěla říct, „proč to děláš“, ale celou cestu jí zacpával pusou.

S: Ale nebudeš smutná?

M: Jsem smutná, protože víš, to jsou prostě věci to se dětem nesmí dělat (doprovázeno mnoha povzdechů a dramatickým hlasem).

S: Já si to s ním vyřeším.... (nesrozumitelně šeptá)...Jak pojedeme na tobogán a bude mně to zase dělat jedno kde tak já mu podrazím nohu a pojede sám.

Matka se svou matkou dítě natolik zmanipulovaly, že produkuje na jejich přání další a další informace, v této nahrávce už značně bizarní. Vybájená situace, že otec měl dceru zneužívat v okamžiku nasednutí na tobogán na olomouckém bazénu: Na olomouckém bazénu je skutečně tobogán, který funguje až v odpoledních a večerních hodinách, stojí se na něho obvykle fronta, každý čeká, jakmile se rozsvítí zelené světlo po červeném, které signalizuje, že je možné jet. Zelené světlo svítí několik málo sekund, během této doby musí otec usednout do ústí tobogánu, vzít dceru před sebe a odrazit se od madla umístěném nad hlavou. Je technicky vzato naprosto nepředstavitelné, že v této chvíli by mohl ještě dceři přejíždět po genitálu.

Krom toho se nemohli lidé otáčet po otci, když stáli „za nimi“, ve frontě na sklouznutí se. Výpověď naprosto nelogická i pro laika.

Dále matka pokračuje s nezletilou v rozhovoru – spí ve svém pokojíčku v Olomouci.

M: tam v tom bytě tam se něco takového taky stalo?

S: Jednou, jak jsem měla ty 3 roky.

M: Jo jak jsi byla malinká, jak jsi nám tady vykládala všem.

Zde zjevně matka vypadla z role a připouští, „jak jsi nám tady vykládala všem“. Rodina matky zcela zjevně vytvořila nebezpečnou bublinu, při natáčení nezletilý další členové tvoří obecnost a nezletilá si užívá pocit obdivu a zaujetí. Nelze vyloučit, že jí těší i pozornost, kterou věnují otci členové rodiny matky. Do této doby na otce slychala jen a pouze negativní reakce.

S: pokračuje, „...že to bylo v Olomouci jenom jednou na tom bazéně a jinak ne...“. ...“tatka jí oblékl tanga hned.... všechny kalhotky jí tatka vzal....“.

Na tomto místě opět rádoby dovedně matka převádí řeč na to, že neměla Sofie při návratu od otce kalhotky. Stalo se to proto, že nezletilá se oblékala sama. Kdyby otec kontroloval, zda má kalhotky, byl by ještě více podezřelý. Je nutné vzít v úvahu, že matka od března 2008 eskalovala toto podezření a s pravděpodobností hraničící s jistotou implantovali nezletilé tzv. falešné vzpomínky. Otec se proto snažil, aby nebyl ani při oblékání spodního prádla. Výsledkem může být, že Sofie mohla zapomenout při oblékání na kalhotky, jak se stalo několikrát i v minulosti.

Matka se dále dotazuje, kdy jí tatka fotil v těch tangách, ačkoliv Sofie na nahrávce nic nezmínila o fotografování. Fotil jí v obýváku v bytě. Stála na něčem, „v šatách“ nedokáže říci na čem, předvádí zřejmě, jak stála. Důležité je sdělení „v šatách“, tedy v šatech. Ještě důležitější je, že otec Sofii nemohl fotit ani „v šatách“, neb mu fotoaparát byl ukraden 8. 12. 2009 z auta spolu s dalšími věcmi.

Nezletilá pak přechází volně v komunikaci k návrhu, že si bude s matkou hrát na hloupou kozu. Tedy hra (na pedofilního otce) střídá hra na hloupou kozu. Z pohledu nezletilé.

S k M: “Ty jsi hloupá koza, nejhloupější ze všech”.

Matka se pak dále snaží vnutit nezletilé, jak jí otec fotil – odpovídá „oblečenou, v tangách...“.

Co však je zcela zarážející, že na jednom místě nahrávek se dívka ptá „mám říct pravdu, nebo lhát?“. Toto místo bylo srozumitelné až po zesílení na trochu lepší domácí aparatuře právního zástupce otce. Na tuto skutečnost nereagovali ani vyšetřovatelé, ani státní zástupkyně Mgr.K.P. z OSZ Olomouc a bohužel ani znalkyně.

Poté matka dosáhla zákazu styku vydaným předběžným opatřením u Okresního soudu ve Frýdku-Místku v lednu 2010 soudkyní J. S. Otec se okamžitě odvolal ke Krajskému soudu v Ostravě, tento uznal, že matka s dítětem v nahrávkách manipuluje, nicméně změnil Usnesení o předběžném opatření s tím, že „otec se musí zdržet styku s nezletilou....“. Podepsán JUDr. J. D., předseda senátu Krajského soudu v Ostravě. Jinými slovy, „matka manipuluje, ale styk nepovolíme“.

I role opatrovníka v daném případě byla velmi sporná. Opatrovník z Městského úřadu Jablunkov, Bc. Grochal ve vyjádření soudu napsal bez jakéhokoli zkoumání, že doporučuje zákaz styku otci s dcerou předběžným opatřením a při jednání samém, tedy vlastně navždy (ne po dobu vyšetřování, jak to bývá běžné). Jeho kvalifikací krom bakalářského titulu byla předchozí asi desetiletá práce s bezdomovci. Na nové místo sociálního pracovníka přišel nedlouho před touto kauzou a okamžitě se bez korekce postavil na stranu matky, snad i pod vlivem pokřiveného křesťanského pohledu na svoji práci. Zajímavá byla metoda šetření tohoto sociálního pracovníka: Vzal si do domu matky další dvě děti, s nimiž a s jejichž otcem byl obviněn na dovolené v Bulharsku. Při šetření zapnul diktafon. Na nahrávce je slyšet, jak se 3 děti překřikují s tím, že každé dítě se snaží vysvětlit, jak jim tatínkové ubližovali (topili v moři atp....). Pro úplnost třeba dodat, že matky byly velké kamarádky. Matka dvou dětí kdysi pracovala jako prostitutka. O obsahu nahrávky v opatrovnickém spisu vedeným na jméno nezletilé však není ani po cca 3 letech zmínka.

Otec opakovaně atakoval vyšetřovatele (Chmelina, Steigerová z okresního SKPV Olomouc), aby dívku co nejdříve vyslechli. Chmelina, vedoucí pracovník to odmítal s tím, že „nebude holčičku traumatizovat“. Navíc otec zjistil, že tito dva pracovníci SKPV předtím nikdy žádné dítě nešetřili.

Tito vyšetřovatelé nechali zpracovat znalecký posudek znalkyněmi MUDr. E. Č. a PhDr. M. D. z FN v Hradci Králové. Protože se znalci v oboru zdravotnictví, psychiatrie a klinická psychologie neměli zkušenosti, vzali seznam znalců a zabodli prst do první dvojice, která otce neznala (v regionu je otec poměrně známý). Vyšetřovatel npor. Ing. Bc. M. Ch. otci na jeho pozdější námitky odpověděl, že „znalec jako znalec, když jsou v seznamu, jsou všichni dobří“.

Znalkyně měly posoudit mj. věrohodnost dívky a to v situaci, kdy dívka nebyla vyslechnuta ani na podání vysvětlení na úřední záznam, natož pak například na neopakovatelný úkon ve výslechové místnosti (§ 158 a § 160 trestního řádu). S čím měly znalkyně věrohodnost srovnávat, je dodnes záhadou (připomínám: při posuzování věrohodnosti posuzuje znalec jednotlivé výpovědi či její části....).

Z posudku vyjímám perličky:

V posudku překvapí množství chyb, chybí plno čárek, které mění někdy smysl vět, to jistě leckdo neumí, ale je zde mnoho agramatismů, závažné pravopisné chyby, špatné používání pádů. Např. spojení „s přestávky“, – zkušeného klinika napadnou dvě vysvětlení ...

Při odebrání anamnézy znalkyně napsala bez jakéhokoliv ověření všechny informace tak, jak jí je podala matka. Např. tvrdila, že otec zneužíval Rohypnol, ačkoliv ten v té době již nebyl mnoho let v prodeji a znalkyně – psychiatra by mohla mít o tomto preparátu základní povědomí.

Rovněž si znalkyně nevyžádaly pediatriickou dokumentaci v souladu s § 67b, odst.10, písmeno d), zák. 20/1966 Sb.ve znění pozdějších předpisů („Zákon o péči o zdraví lidu“). To jim však nezabránilo činit závěry typu „došlo ke zhoršení hyperaktivity“, aniž s čímkoliv mohly srovnávat. Rovněž se nenamáhaly sehnat si předchozí vyšetření psychology (vyšetření byla celkem 4) a 2 vyšetření pedopsychiatrem a spokojili se s tvrzením, že „psychologicky ani psychiatricky dívka vyšetřena nebyla“. A to dokonce přesto, že všechna 4 vyšetření byla součástí trestního spisu.

Významné vyjádření dívky na s. 9: „ve školce má manžela, to je Ondra, dávají si pusinky, ... půjdou jí za svědky na svatbu...“ Tohle vyjadřování dále implikuje, že psychika odpovídá předškolnímu věku, ač je inteligentní, nemusí rozlišovat fantazii, hru od reality. Pokud se v posudku dále tvrdí (s. 22 a závěr odpovědi č 4), že dostatečně rozlišuje fantazii od reality, nebo že její výpověď je pravdivá a je schopna dát pravdivou výpověď, pak to jistě někdy může být, ale jsou její výroky o manželovi A SVATBĚ PAK PRAVDIVÉ?, pokud nejsou, pak asi jsou nerozeznáním fantazie a přání od reality ... pak to znamená, ŽE NĚKDY STÁLE setrvává v předškolní době vývoje, kdy plně nerozezná realitu od fantazie.....

Na straně 10 na otázku odpovídá, že na tobogánu nejedzí, co je to? Pravda, nahodilost, zkreslení?? Pokud nejedzí a mluví jen pravdu, pak by nikdy nemohla být s tatínkem na toboganu (jak říká předtím...).

Na straně 16 posudku psycholožka PhDr. M. D. píše (v odstavci před vlastními metodami): „Na jedné straně je zřejmá její vazba na otce, se kterým sdílela i spoustu zajímavých a příjemných zážitků a na druhé straně nepříjemné pocity spojené se vzpomínky, které Sofie vnímá jako nepatřičné a v tomto vztahu se svým otcem...“ (doslovná citace). Je zjevné, že na tomto místě psycholožka bere zneužívání jako prokázaný fakt a bez dalšího zkoumání s ním jako takovým pracuje.

Znalkyně dále uvádí: Co se týče ROR (Rorschachův test) (strana 17), “Výskyt B determinanty může svědčit pro známky urychleného vývoje vnitřních prožitků z důvodů možných traumatizujících prožitků....”. Znalkyně používá Bohmův systém hodnocení, který je zastaralý a nelze jej v těchto případech považovat za relevantní. I přesto - pokud je tam výskyt pohybů (B v Bohmovi, tzv.pohybových odpovědí) tak to stejně tak může znamenat projev inteligence a znamenat spíše vývojové urychlení v oblasti některých kognitivních schopností a tudíž vysvětlovat také tu disharmonii intelektu z WISC (tedy spíše dítě s nevyrovnaným nadáním, protože je v kognici zrychlené).

Jako z říše špatné fantazie se pak jeví skutečnost, kdy znalkyně bez jakéhokoliv rozboru na jednom řádku sdělily, že dívka je pravdomluvná a na nahrávkách věrohodná. Tyto nahrávky v celém posudku nepopsaly, nevyjmenovaly, natož rozebraly. Totiž v odpovědi na otázku č. 8 znalkyně uvádějí, že „Dle pojmové a obsahové analýzy rozhovoru zaznamenaného na diktafonu, lze toto vyjádření pokládat za pravdivé“. (strana 27). V celém posudku není zmínka o tom, které rozhovory zkoumaly, není popsána metodologie.

Připomeňme, že obsahová a pojmová analýza je prostředek kvalitativního výzkumu, který zjišťuje četnost výskytu určitého jevu nejčastěji v textovém materiálu a snaží se jednotlivé pojmy kategorizovat do předem připravených kategorií. Jedná se tedy o postupy směřující ke tvorbě kategorií a nikoliv k jejich hodnocení nebo posuzování.

Co se týče WISC-III (strana 14) – znalkyně uzavřela, že se jedná o nerovnoměrný vývoj intelektu a svědčí pro ADHD. Dívka byla do té doby u 4 psychologů a jednoho pedopsychiatra (2x), ti nikdy ani nenaznačili suspektní poruchy pozornosti. Připomeňme, že nerovnoměrný vývoj intelektu nemusí nutně svědčit pro dg. ADHD - u dětí jejího věku je nerovnoměrný výkon očekávatelný a běžný, chtělo by to vidět do konkrétních výsledků subtestů a ověřit, jestli kolegyně umí pracovat s těmi tabulkami v manuálu WISC, které posuzují význam těchto rozdílů

Závěry vyšetření se opírají zjevně jen o části rozhovoru a o chování, které jsou dále interpretovány. V žádném testu není zpochybněn vztah k otci - vztah k otci je vlastně v konkrétnostech a obsahově nedostatečně prozkoumán, ROR nesvědčí o ničem, byl použit jen FAST, chybí tam strukturované metody vztahu k rodičům, pak tedy i z čeho pocházejí závěry o ambivalentním vztahu k otci? Znalkyně zjevně vycházela jen z explorační a nejasných vyjádření. Negativní vztah není nikde vyjádřen.

Na základě tohoto posudku bylo otci sděleno obvinění.

Otec prostřednictvím advokáta trval na výsledku znalkyně. Ten trval 5 hodin, byl z něj protokol, který měl pouze 9 stránek širokého řádkování i s poučením (to bylo řádkováno hustě). Znalkyně se během výsledku neuměla vyjádřit, nebyla schopna dokončit větu, o obsahové stránce ani nemluvěla. Nebyla schopna vyjádřit vůbec to, jak ke svým závěrům došla. Na dotaz obviněného, aby laskavě vyjmenovala psychologická kritéria věrohodnosti, nebyla schopna smysluplně vyjmenovat ani jedno (je jich cca 19 dle Raskinna a Stellera, opakovaně v literatuře, viz např. Pavlovský, Soudní psychiatrie a psychologie, 3.vyd., opakovaně ve všech vydáních...). Na dotaz, aby

uvedla specifické a nespecifické znaky zneužívání či syndromu CAN, neodpověděla (např. ve Věstníku č.10/2005 MZ, str. 2 a následující) Když byla v úzkých, což byla po dobu celého výslechu, reagovala morózně slovy „nebudu se pouštět do odborných debat“. Na dotaz, zda se nejedná o implantované vzpomínky řekla, že nikoliv. Na dotaz, jak je pozná odpověděla, že nebude odpovídat. U výslechu sedící státní zástupkyně nezasáhla.

Vyšetřovatel npor.Ing.Bc. M. Ch.razil podivnou zásadu, že na to, aby se člověk mohl účinně hájit, je ho třeba obvinít. Žádnou takovou zásadu nehledíme v trestním řádu.

Ještě podivnější se jevil projev znalkyně pedopsychiatry MUDr. E. Č. U soudu, kam až tato záležitost dospěla, převzala iniciativu za psycholožku, která opět nebyla schopna své závěry jakkoliv zdůvodnit. Znalkyně psychiatra předváděla teatrálně za ohrádkou podivnou plejádu údajné neverbální komunikace, kdy ve své verbální insuficienci popsat jednotlivé části komunikace vyšetřované dívky toto předváděla – jak se dívka natočila, jak si poposedla, jak otočila hlavou. Tím se snažila podepřít své tvrzení o tom, že vyšetřovaná mluvila pravdu (připomínám, že my znalci nezkoumáme pravdu, to už zkoušeli jiní v historii, např. Pilát Pontský se svojí otázkou „Co je to pravda?“). Dlužno říci, že teatrální přednes znalkyně byl špatný zrovna tak jako její závěry. Dr. Cal Lighthman v seriálu Anatomie lži (v originále Lie to me) to umí podstatně lépe.

Její dramatické vystoupení, kdy předváděla, jak poznala, že „dívka nelže“ skončilo otázkou obhajoby, jak by se projevovala neverbální komunikace dívky, kdyby lhala. Na to překvapeně znalkyně odpověděla „no to nevím“. Netřeba dalšího komentáře.

Zpátky k šetření před vlastní obžalobou:

Dívka byla vyslechnuta ve výslechové místnosti (ukázka). Výslech vedla mladá vyšetřovatelka, která dívku poučila slovy „Víš, že lhát se nemá. Víš co to je lež?“ Dostalo se jí odpovědi: „To je, že nesmím lhát“. A bylo po poučení. Dále dívka sdělila při výslechu, že za to, že to zde všechno popovídá, dostane „... od mamky 2, ne 3 kopečky zmrzliny, půjde do ZOO a dostane rajskou, tu mám strašně ráda, také máš ráda rajskou?“. Tedy vypovídala s vidinou odměny. Výslech pak vypadá tak, že ho spíše vede dívka, vyšetřovatelka nekoriguje projevy dítěte, dítě třeba říká „taťka mně dělal špatné věci a bil mamku i mě (úsměv), možná ti řeknu i tajemství, ale to až později“ (úsměv). Vyšetřovatelka pak klade návodné otázky, ale to už patří k běžnému koloritu místních vyšetřovatelů na okresní úrovni i v jiných kauzách. Když otec na tyto otázky poukazoval u vyšetřovatele (který sám alibisticky odmítl vést výslech), odpověděl „to je vaše chyba, vy jste jí kdysi školil“. Dlužno říci, že videozáznam výslechu bývá promítán policistům při školení o vyslýchání dětí jako odstrašující případ dodnes i přes nevoli příslušného SKPV, respektive jeho velení.

Obviněný se podrobil znaleckému vyšetření v oboru sexuologie a klinická psychologie. Zde bylo konstatováno, že je normálně heterosexuálně zaměřený, osobnost integrovaná, aktuálně s dg. Porucha přizpůsobení jako reakce na probíhající trestní řízení a enormní stres s tím spojený.

Obviněný stále navrhoval doplnění důkazů, nové důkazy. Státní zástupkyně skotomizovaná svým velmi jednostranným a simplifikovaným pohledem na věc vše odmítala. Teprve po přibrání dalšího advokáta obviněným nechala provést nový posudek s úplně jiným závěrem. Při tomto vyšetření se znalci mj. rozhodli konfrontovat vyšetřovanou Sofii s obviněným otcem. Dívka mu spontánně skočila kolem krku i za přítomnosti matky. Jistě nepřekvapí, že matka okamžitě napsala stížnost na OSZ proti znalcům, kde uváděla mnoho lží a nadto ještě napsala na profesní organizaci otce, kde dokonce v té době vykonával významnější funkci. Obsah tohoto denunciačního spisku byl asi takový, že otec je stíhán a neměl by vykonávat funkci a měli by mu sebrat ordinaci (i když to profesní organizace nemůže). Profesní organizace se pak zachovala vskutku „kolegiálně“, když ústy své prezidentky odmítla kopii stížnosti otci poskytnout s tím, že si to „etická komise nepřeje“ a otec jí získal až prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení (povinnost vydání věci, § 78 trestního řádu).

Byla i 3 odborná vyjádření ze strany obhajoby od velmi renomovaných znalců, kteří běžně na žádost obhajoby nepíší posudek či vyjádření. Tato vyjádření zcela zpochybňovala posudek znalkyň z FN Hradec Králové.

Vyšetřovatel nechal zpracovat posudek na věrohodnost matky a její matky. Oba posudky provedla klinická psycholožka PhDr. K. U. z Třince.

Vyšetření provedla metodami: WAIS-R, DOPEN, FDT. Na základě toho došla k tomu, že matka i její matka jsou „věrohodné a dodržují křesťanské zásady života“. U soudního líčení tvrdila, že matka je zralá. Na dotaz obviněného upřesnila, že měla zvýšenou škálu kritičnosti a proto je zralá... (zvýšená kritičnost spíše svědčí o možné paranoiditě, že). Která škála toto v DOPENU měří, nesdělila (žádná), ale je to celkem jedno. Zbytek byl slovní salát, který nebyla znalkyně schopna zesouzvážnit. Znalkyně rovněž nebyla schopna stvořit při vlastním líčení smysluplnou větu, během líčení pila vodu a s dovořením soudu cumlala bonbóny typu hašlerka. Předsedkyně senátu se snažila na jednu věc doptat i 5x, z různých stran, ale bez úspěchu, což se také objevilo v rozsudku.

Jak vyplývá z předchozího, přestože v trestním spisu vše krom 1 posudku svědčilo ve prospěch obviněného, státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Olomouci Mgr. K. P. podala žalobu. Je to mimochodem způsob práce současného státního zastupitelství. Vše, co se týká sexuálního zneužívání, žaluje. Je to podle mého názoru naprostá neschopnost převzít zodpovědnost a za každou cenu alibisticky dostat věc před soud. Jako znalec jsem se také setkal s žalobou na pediatra, který měl zneužívat nevlastní děti a i když všechny posudky vyzněly v jeho prospěch (psychologie a psychiatrie dětí, psychologie, psychiatrie a sexuologie obviněného pediatra), kauza byla žalována. Kupodivu stejnou státní zástupkyní, jako v popisované kauze. Dotyčný byl zcela osvobozen na návrh státní zástupkyně.

Před OS vypovídali všichni znalci. Co se týká znalců, kteří vypovídali ve prospěch otce (byli ustanoveni vyšetřovatelem v přípravném řízení), k soudu se dostavil znalec-psycholog. Psychiatr dlouhodobě pracuje ve Velké Británii.

Soud vynesl po 3 jednáních zprošťující rozsudek s tím, že se skutek nestal (§ 226, odst. a) trestního řádu).

Přestože státní zástupkyně Mgr. K. P. navrhla zproštění obžaloby, ponechala si lhůtu na rozmyšlenou, zda se odvolá. Jestli toto jednání naplňuje základní pravidla logiky, nechávám na posluchačích, případně čtenářích. Svě vtíravé myšlenky o možných poruchách myšlení či o tom, co se v odborné literatuře nazývá „lack of intellect“ si ponechávám si pro sebe.

Rozsudek nabyl právní moci v červenci 2011.

Happy end?

Otec se domáhal zrušení předběžného opatření u OS ve Frýdku-Místku ihned poté, co obdržel vyznačení plné moci na osvobozujícím rozsudku. Byly prázdniny, nic se nedělo, na telefonické dotazy bylo advokátovi sděleno, že „na to není lhůta“. Otec tedy podal – opět prostřednictvím advokáta – návrh na předběžné opatření, kterým požadoval zrušit předchozí předběžné opatření o povinnosti zdržet se styku. To bylo ve lhůtě 7 dnů vydáno a otec se opět může se svou dcerou setkávat. A tak se i po 21 měsících stalo. Při jednání ve věci samé pak soudkyně v rozsudku potvrdila, že není důvod rušit styk s otcem a dokonce otci sdělila, že na své původní rozhodnutí není hrdá. Klobouk dolů před tímto náznakem snad sebereflexe.

Sociální pracovník MěÚ Jablunkov Bc. J. G. chodí v intervalech cca 2 týdnů za dívkou i po skončení kauzy s diktafonem, vyptává se jí na různé věci. Nahrávku pak nepřepíše, jen jí ukládá do neveřejné části spisu. V praxi to znamená, že nikdo kromě jeho přímé nadřízené nemůže kvalitu či spíše nekvalitu jeho práce přezkoumat. (přísl. ustanovení zákona O sociálně právní ochraně dětí 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Jeho návštěvy ve škole vadí nejen dívence a otci, ale kupodivu už i matce.

Nikoho vcelku nepřekvapilo, že matka druhý den po tomto jednání, aniž by vyčkala písemného vyhotovení rozsudku, prostřednictvím dalšího, v pořadí již 6. advokáta, podala návrh na zúžení styku (s odůvodněním, že v pátek má dívka kroužky a styk s otcem jí traumatizuje) a zvýšení výživného. Ale to už je jiná kapitola. Jméno dívky bylo změněno, v zájmu její ochrany i ochrany otce. Počáteční písmena jmen ostatních byla ponechána.

„Bludná“ matka v soudně znaleckém posudku

PhDr. Milena Tejklová
m.tejklova@seznam.cz

Tragikomický příběh ze znalecké činnosti (znalec pedopsychiatr, psycholog)

Příběh začal jednoduše, pak se trochu zkomplikoval a nyní zašmodrchal. První, co znalec dostane do rukou, je Usnesení – nebylo nijak nápadné. Při studiu spisu již bylo zřejmé, že příběh jednoduchý nebude.

Před termínem vyšetření matka na sebe upozorňovala telefonáty, znalcům posílala propagační materiály, pozvánky na koncerty, knihu MUDr. Nešpora „Léčivá moc smíchu“.

Spis obsáhlý – *matka žádá zvýšení výživného*.

Ve spise je řada *stížností* a zvláštností, např. „tím, že si manžel pořídil automobil a další rizikové vybavení pro volnost pohybu beze svědků... udělila bych mu výchovnou pokutu, která je příjmem rozpočtu obce či státu a vytváří nebezpečnou situaci pro projíždějící vozidla“.

Podává *trestní oznámení* na neznámého pachatele pro trvalé následky vzniklé pracovním úrazem, jako úmyslným nátlakovým chováním skupiny osob, spojených s vyhrožováním a sexuálním pohlavním obtěžováním.

Návrh na zvýšení výživného doplňuje sdělením: „že chování spoluzaměstnanců bylo urážející a brutální, se sexuálním podtextem, připomínající pracoviště s červenou lucernou, poblíž E 55.“

Dále žádá o součinnost na Krajském vojenském ředitelství.

Píše stížnosti na Českou poštu a řadu dalších institucí.

Děti svěřeny matce

U matky Dg. Porucha s bludy.

PŘÍBĚH – nekončí

Matka podala návrh na vydání *předběžného opatření o neproplacení znaleckého znalcům*, o kterém rozhodl OS, potvrdil KS.

Matka píše: „na principu materiální pravdy a presumpce nevinny žádám o prověření, zda tito znalci nebyli vystaveni neohlášenému existenčnímu tlaku nebo chtěli získat finanční profit z rozpočtových prostředků OS. Činím to s ohledem na rizikovost této hospodářské operace v rámci předběžné fáze řídicí kontroly jako úmyslu získat neoprávněné prostředky z rozpočtu OS a úmyslně způsobit škodu vyšetřovaným osobám“.

OS žádá *písemné vyjádření znalců k návrhu matky*.

Znalci jsou na žádost matky pozváni k jednání u OS (trvá 3 hodiny).

Matka vznáší podjatost vůči předsedovi senátu, znalcům... mluví o plýtvání prostředků z Evropského sociálního fondu, má oznamovací povinnost pro čas minulý, přítomný i budoucí.

Otázky, které matka klade znalcům, předseda senátu nepřipustil.

Tím příběh zatím končí.

Posudku v dětské psychologii a psychiatrii-sui generis.

Diskuzní blok – civilní právo

PhDr. Ludmila Mrkvicová

kesa.mrkvicova@post.cz

host: Mgr. Vladimíra Knýblová,
soudkyně okresního soudu Ostrava

Mgr. KNÝBLOVÁ: upozorňuje na důležitost přesvědčivého vystupování znalce před soudem; není chybou, pokud znalec nezná odpověď na nějakou otázku – lepší je říct „nevím, toto nebylo předmětem znaleckého zkoumání“, než se do něčeho zbytečně zaplést

Kdy lze odmítnout výslech dítěte v soudní síni, když u něj soudce nenařídil znalecký posudek?

Mgr. KNÝBLOVÁ: soudci jsou tady spíše opatrní – využívají pohovoru, který s dítětem provedl sociální pracovník mimo soudní síň (lze využít výslechovou místnost)

- otázka vyzrálosti, citlivosti soudce
- věk není stanovený
- doklad o nevhodnosti výslechu od odborníků
- možnost využití výslechové místnosti soudu

Mgr. KNÝBLOVÁ: ne ve všech případech zakazuje styk otce s dětmi, pokud je otec agresor – pachatel TČ vůči matce dětí

Od kterého věku lze vnímat přání dítěte jako rozhodující?

PhDr. MRKVICOVÁ: dítě nemůže rozhodovat, nemůžeme mu dávat takovou zodpovědnost, má právo a má mít možnost říct svůj názor

Procházková: pojem systémové týrání – může probíhat i u soudu

Střídavá péče

od r. 1998 zakotveno v zákonu

Mgr. KNÝBLOVÁ: SP má být založena na spolupráci rodičů, ale lze ji uložit i bez jejich vzájemné dohody, pokud soud uzná, že budou schopni respektovat pravidla SP tak, jak je stanoví soud – doporučení znalce (o schopnosti kooperovat)

- poznámka k pokládání otázek znalcům – soudci často nevědí, jak se znalce zeptat tak, aby byl schopen odpovědět

Mgr. KNÝBLOVÁ: znalec nemá odpovídat, zda zákaz styku rodiče s dítětem ano-ne

Štěpaník: neodpovídat na dotaz, kdo z rodičů je vhodnější pro výchovu rodiče
neodpovídat na dotaz, zda má být uložena střídavá péče

- roli mediace v opatrovnických sporech nelze paušalizovat

! posouzení výchovné způsobilosti jako podstatný cíl znaleckých posudků

Znalecké posudky cizinců – pokud je jeden z rodičů cizinec

- z pohledu psychologů je problematická standardizace testů (naše testy nelze na cizince použít) x Hubálek oponuje: základní metody lze uplatnit i na cizincích
- soudcům někdy stačí popsat kontakt rodiče s dítětem, jejich vzájemnou interakci

Krácení znalečného

Mgr. KNÝBLOVÁ: na OS Ostrava se neděje, ale dochází k tomu u odvolacího soudu (doba studia spisu, doba vypracování posudku)

Diskuzi pro účely sborníku zapsala Mgr. Marketa Tošerová.

Znalecké posudky

PhDr. Ludmila Mrkvicová
kesa.mrkvicova@post.cz

Znalecké posudky vypracovávají ve věci opatrovnictví, mají oproti posudkům ve věcech trestních svá specifika.

Například v tom, že účastníci řízení:

- dostanou znalecký posudek
- seznámí se se závěry posudku
- s tím jak jsou hodnoceni
- jaké jsou jejich osobnostní vlastnosti
- rodičovské schopnosti a podobně

...přiznejme si, kdo z nás si rád čte informace o svých někdy i negativních vlastnostech

V boji o děti je často cílem vyhrát a ne zájem dítěte, a tak je docela logické, že velmi často je některý z rodičů se závěry našich posudků nespokojen...

V takové situaci záleží na míře zranění daného rodiče, a hlavně na zralosti jeho osobnosti (!)

Je-li rodič schopen mít na mysli zájem dítěte, a ne to, aby vyhrál, a je-li rodič schopen přijmout, že to nejlepší, co bylo mezi nimi rodiči budou mít oba dál rádi ve svých dětech, **pak je to pro dítě nadějně.**

My jako znalci se ale stále častěji, a řekla bych i v krystaličtější podobě, setkáváme s opakem, kdy ke znaleckému vyšetření přicházejí klienti, kteří jsou podle Gaussovy křivky normálního rozložení až téměř na jejím okraji. Jinými slovy přicházejí ti, kteří se nechtějí dohodnout, kteří chtějí mít jen svou pravdu...

Kategorie pravdy je v opatrovnických posudcích další specifikum. Často máme dojem, že jednotliví rodiče, kteří spolu žili, nám vyprávějí dva úplně jiné příběhy a přitom oba hovoří o společném životě. Tvrdí-li matka dětí, že ji parter „mlátil“ už před svatbou, a ona s ním má následně čtyři děti...

Může se stát, že jeden z rodičů je „aktivnější“ a hledá potvrzení své pravdy u pracovníků OSPOD, na FOD i jinde. Znalec pak dostává spis s mnoha emotivními detailně popisovanými výpověďmi. Jde-li jen o popisy situací, je na znalci, jak vše po zralé úvaze posoudí.

Setkáváme se i s případy, kdy jeden z rodičů popíše nějakou situaci psychologovi, který není znalec, a nemá tedy k dispozici spis ani další zprávy sociálních pracovníků, a ten, aniž by hovořil alespoň s druhým rodičem, dojde k závěru, který následně sdělí soudu.

Například otec přivede dítě, sdělí, že matka dítě týrá, dítě řekne, že ano (**aniž by byla situace zkoumána**) a psycholožka napíše soudu, že matka dítě týrá a že je nutné ho okamžitě svěřit otci. Bohužel někdy se stane, že soud na základě této informace vydá předběžné opatření. Jeden z rodičů v té chvíli vyhrál, dítě je mu svěřeno, on má psaný **důkaz od odborníka**, vždyť psycholožka přece potvrdila, že dítě bylo týráno. A to pak může být důvodem i k tomu, aby dítě nemělo s „týrajícím“ rodičem další kontakty.

A čas běží...

Setkáme-li se s takovým případem s odstupem času, **je to mnohdy neřešitelná situace**. Postoj rodiče je natolik petrifikován, že označený rodič nemá prakticky téměř **žádnou šanci**. Pracujeme-li na tzv. revizních posudcích či posudcích, kdy se spory o děti táhnou mnoho let, setkáváme se často s tím, že už ne rodič, **ale samo dítě aktivně bojuje proti druhému rodiči**.

Chtěla bych upozornit i na další závažné případy, kdy naši kolegové vstupují do hodnocení situací, aniž by měli dostatek informací a tedy možnost objektivního posouzení.

K nejzávažnějším případům patří označení jednoho z rodičů za toho, kdo dítě **sexuálně zneužíval**. V těchto případech by měla být **maximální snaha všech**, kteří se s případem setkají, o co **nejobjektivnější posouzení** s uvědoměním si svých emocí. Opak však bývá pravdou. Mohla bych uvést mnohé kasuistiky, v nichž bohužel nejde jen o nařčení, ale také o následné rozvinuté **vyšetřování, obžalobu, vazbu, soud, odsouzení**.

Soudci i advokáti říkávají, že právě v takových případech velmi záleží na kvalitě, odbornosti a zralosti znalců, protože jejich posouzení jsou pro soudce velmi významná.

Znalecká činnost v problematice dětí

PhDr. Jana Procházková
jane.prochazkova@email.cz

- **Znalec v oblasti psychologie**

- obor školství a kultura
- obor zdravotnictví
- nejčastěji psychiatrie – specializace
- klinická psychologie
- zvl. specializace pedopsychologie

+ souvislost s podmínkami vzdělání

- **V problematice dětí**

- důraz na důkladnou znalost vývojové psychologie i psychopatologie, rodinnou problematiku

+ oblast dospělých - se zvýrazněním výchovných schopností v osobnostní charakteristice

Etický kodex – 1. bod –

- Dodržování hranic vlastních kompetencí

- problém pouze pregraduálního studia – při chybění praxe dg utváření osobnosti, vztahů v normě a v patologii - průběžné vzdělávání a praxe nutností
- překračování profesionální kompetence při neodkázání na služby jiného, v oblasti lépe erudovaného psychologa

Oblast posuzování:

- Občanskoprávní – stanovení výchovy, spory o děti (ve věcech opatrovnických)
- Trestní - dítě oběť, svědek, pachatel

OBLAST POSUZOVÁNÍ OBČANSKOPRÁVNÍ - STANOVENÍ VÝCHOVY, SPORY O DĚTI

Znalecká činnost - při ustanovení znalcem PČR, soudem

- privátní

- Privátní znalecké posudky v oblasti sporů o děti možné, ale četná rizika
 - Často limitace informací, i v oblasti podkladových materiálů
 - Zpracování pouze s jednou rodičovskou osobou – výchovné schopnosti a interpersonální vazby nelze seriózně zhodnotit
 - Implicitní předpojatost - k objednavateli
 - Interakci dítěte k oběma rodičům (případně dalším osobám, často dalším partnerům rodičů) nelze pozorovat a tedy i hodnotit vůbec
 - Chybí relevantní posouzení interakce mezi rodiči navzájem
 - Riziko i předpojatosti – osobní postoje např. sdílení postojů s jedním z rodičů

(Etický kodex !)

- Spory o děti
- Specifika
- dlouhodobost konfliktu,
 - vyostřenost,
 - neochota kompromisů,
 - faktory na straně právních zástupců,
 - faktory na straně OSPOD, soudů

Často obsahují i trestní aspekty –

- Především sy CAN – všechny složky:
 - Fyzické týrání
 - Psychické týrání - problém PAS
 - Sexuální zneužívání
 - Systémové týrání

OBLAST POSUZOVÁNÍ TRESTNÍ - DÍTĚ OBĚŤ, SVĚDEK, PACHATEL

nejen problematika

- věrohodnosti,
- úroveň vyspělosti,
- emočních vazeb

často i problém vzniku, rozsahu psychické újmy, následků pro další vývoj

Pro znalce i zde řada nároků a tedy i rizik

- profesní (kompetence, zodpovědnost...)
- osobní (především emoční, předpojatosti...)

- Specifické nároky znaleckého posuzování dětí a mladistvých
 - praxe s vývojovými/věkovými kategoriemi
 - časové faktory / frakcionovanost
 - znalecké vyšetření
 - x poradenství
 - x psychoterapie
 - sám x s někým / kým ?

- Obsah znaleckého posudku

Podklady – široká база

RA, OA

Metody

- pozorování
- rozhovor
- baterie technik – podle otázek

Závěr – obecně

- x vysoce odborná terminologie

Mladiství pachatelé trestných činů

MUDr. Marie Foltýnová
almafo@seznam.cz

- Trestné činy dětí do 15-ti let**

	2003	2004	2005	2006	2007
Vraždy	0	4	1	1	2
Ostatní násilné trestné činy	873	705	581	423	498

	2008	2009	2010	2011
Vraždy	3	0	2	2
Ostatní násilné trestné činy	499	455	349	331

- Trestné činy mladistvých**

	2003	2004	2005	2006	2007
Vraždy	5	12	2	3	10
Ostatní násilná trestná činnost	1235	1341	1149	710	1082

	2008	2009	2010	2011
Vraždy	6	5	4	6
Ostatní násilné trestné činy	958	969	810	819

- Znalecké posudky 2007-2011 pro trestné činy dětí a mladistvých**

děti	mladistvé dívky	mladiství mužové	Celkem
4	16	148	168

Nejčastější trestné činy

- Krádež § 247(67)
- Loupež § 234(32)
- Výtržnictví § 202 (16)
- Maření výkonu úředního rozhodnutí § 171(8)
- Poškození cizí věci § 257 (14)
- Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů § 187 (7)
- Znásilnění § 241 (12)
- Pohlavní zneužívání § 242 (1)
- Řízení motorového vozidla bez ŘO § 180 (7)
- Ublížení na zdraví § 221 (13)
- Padělání a pozměňování peněz §140(18)
- Neoprávněné držení platební karty §249
- Útok na veřejného činitele §155 (3)
- Nejčastější trestné činy
- Vražda §219 (2)
- Podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod § 202(1)
- Zneužití dítěte k výrobě pornografie §205(2)
- Neoznámení trestného činu

Násilné trestné činy chorobně motivované

- psychotické poruchy
- depresivní poruchy s psychotickými příznaky
- sexuální deviace-sadisté

Vraždy a násilné trestné činy jako důsledek těžké životní situace

- Vraždy uvnitř rodiny
- Školní vrahové
- Vraždy novorozenců

Násilí podmíněné filozofií skupiny

- Kultovní vraždy
- Zabijáci z gangů
- Vraždy a násilné trestné činy z nenávisti

Vraždy a násilná trestná činnost při páchání jiné trestné činnosti

- Loupežná přepadení
- Únosy a vydírání

Vraždy a násilí pro potěchu

- Dokonalý zločin
- Vraždy z nudy, k vybití agrese
- Vraždy lovců

Etiologie

- Vlivy vnitřní (hereditární faktory, osobnostní dispozice)
- Vlivy vnější (rodina, prostředí, společnost, média, počítačové hry)

Nejčastější diagnostické závěry

- Disharmonický vývoj osobnosti (disociální porucha osobnosti, emočně nestabilní porucha osobnosti)
- Nesocializovaná porucha chování

- Socializovaná porucha chování
- ADHD
- Nekonformní sexuální chování
- Polyvalentní zneužívání návykových látek

Rizikové faktory

- pocit vlastní důležitosti
- neschopnost vytvářet pevné kamarádské vazby nebo naopak úzké vazby s problémovými jedinci
- krutost k druhým
- týrání zvířat
- chybění výčitek svědomí, neschopnost soucitu
- chybění empatie ve vztazích

Protektivní faktory

- sebedůvěra, sebeúcta
- houževnatost, pevná vůle
- inteligence
- empatie

Prevence

- kontrola zbraní
- supervize televizních programů
- nabídka neagresivních videoher,
- tlak na media, aby přestaly oslavovat násilí a násilníky
- učit děti přiměřeně věku zvládat stresové situace používáním více psychologických kontrol
- zaměření na rizikové skupiny dětí a práce s nimi
- učení dětí důsledkům násilí

Psychiatrické a sexuologické znalecké závěry neakceptovatelné státními zastupitelstvími

PhDr. MUDr. René Gregor, Ph.D.

re.gregor@seznam.cz

Ostravská univerzita v Ostravě

Filozofická fakulta

Katedra psychologie a aplikovaných sociálních věd

Ambulance psychiatrie a sexuologie Třinec

DESATERO ZNALCE

1. Budeš posuzovat bez nezaujetí a podle poznatků vědy.
2. Budeš posuzovat, nikoliv soudit, nebo dokonce odsuzovat.
3. Nebudeš úplatný, ale ani poplatný a nepodlehneš tlaku okolí.
4. Nebudeš se vytahovat a citovat z tlustých knih.
5. Jako druhoznalec nepoužiješ rány pod pás.
6. Uvedeš všechny možnosti jak dílčí, tak společné a konečné, i když mé lepší já se bude snažit něco upřednostnit.
7. Své závěry budeš činit na základě faktů, nikoliv z druhé ruky, z drbů.
8. Nebudeš se stydět říct NEVÍM s vědomím, že tak činí moudrý.
9. Budeš v obviněném vidět člověka, nikoliv grázla, jak bys chtěl, aby se i k tobě choval znalec.
10. Budeš zachovávat platné normy.

Z přednášky doc. MUDr. Jaroslava Gebharta, CSc. „Etika znalce“, ILF Praha, 24.04.1990

MODERNĚJŠÍ DEVATERO ZNALCE

Složitější situace nastávají před soudem, kdy se soudce, státní zástupce a obhájce domáhají vysvětlení formulací a pojmů uvedených v posudku, pídí se po tom, jakým způsobem anebo z čeho své závěry znalec dovodil.

Zde pro znalce platí jedině nutnost dodržovat následující hlavní pravidla pro znaleckou činnost:

1. Nepochybení v odborném, profesionálním hodnocení klinického stavu posuzovaného.
2. Objektivně hodnotit dostupné informace jak spisového materiálu, tak zdravotnické dokumentace.
3. Nespoléhat se na závěry předchozích posudků.
4. Hodnotit psychopatologický nálezn u posuzovaného vždy ve vztahu k inkriminované činnosti.
5. Vysvětlit rozpory s předchozími posudkovými závěry.
6. Hodnotit nebezpečnost pobytu obviněného na svobodě nikoliv z hlediska právního, ale medicínského, odpovědně rozhodovat o předpokládaném efektu navrženého ochranného opatření a vůbec o jeho možnostech.
7. Vystříhat se hodnocení důkazů a vůbec právních otázek.
8. Nepřekračovat kompetence znalce.

9. Vystříhat se tendence formulovat závěry posudku podle zásady „in dubiis pro reo“, která patří jen soudci.
Dobrymi úmysly je dlážděna cesta do pekel.

Z přednášky „Forenzní psychiatrie a psychologie v trestním právu“, prim. MUDr. Petr Krekule, CSc. Subkatedra soudní psychiatrie a psychologie Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, Praha (vedoucí doc. MUDr. Jaroslav Baštecký, CSc.)

UČÍME SE NA CHYBÁCH A NA DOSUD NEPOTKANÝCH ZVLÁŠTNOSTECH

Stále bychom měli mít na paměti:

- nedostatek objektivních podkladů pro stanovení diagnózy a posudkového závěru nemůžeme nahradit spekulacemi, citacemi vytrženými z učebnic a literatury,
- neznásilňovat fakta podle předem určeného závěru,
- držet se kliniky, erudice, současných vědeckých poznatků,
- nebát se přiznat k nemožnosti úplné a nezpochybnitelné jistoty,
- v polemice s jinými posudkovými závěry se vystříhat osobních invektiv,
- neplést se do právních otázek (pokud přímo nesouvisí s psychopatologií posuzovaného) a:
- nenechat se svést pokušením hodnotit důkazy (kvalitu důkazů),
- vystříhat se prohlášení a rozhovorů s tiskem, rozhlasem a televizí ke konkrétnímu případu, ve kterém figurujeme,
- zásada „in dubiis pro reo“ platí snad pro soudce, pro znalce jedině při rozhodování o zjištěné psychopatologii, a to ještě ve smyslu důsledků stanovené diagnózy na další osud posuzovaného,
- posuzování podle postulátu „pecunia non olet“ vyvolává aktivitu božích mlýnů, které melou sice pomalu, ale snad jistě,
- nesměšovat psychologickou terminologii s psychiatrickou,
- polemizovat s možnostmi a vylučovat je náleží do rozborové části posudku, nikoliv do odpovědi na položené otázky,
- mnohomluvnost v odpovědích na položené otázky vytváří zbytečný prostor pro „dušení“ znalce státním zástupcem, soudcem a obhájebou - „řeč tvá budiž ano - ano, ne - ne“, „multum nocet“.

Z přednášky „Forenzní psychiatrie a psychologie v trestním právu“, prim. MUDr. Petr Krekule, CSc. Subkatedra soudní psychiatrie a psychologie Institutu postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví, Praha (vedoucí doc. MUDr. Jaroslav Baštecký, CSc.)

ZNALECKÝ POSUDEK

Znalec vychází z podkladů, soud z důkazů.

Odpovědi na kladené otázky:

Odpovědi mají být formulovány jednoznačně. Když je nelze formulovat jednoznačně, znalecký posudek připouští VARIANTU.

Např.: „Nelze vyloučit, že ... „

Pravděpodobnostní závěr - s určitou pravděpodobností lze připustit, že ...

Pro potřeby posudku je třeba doložit ještě to ..., to ... to ...

Z přednášky Mgr. Luboše Dörflera, soudce Krajského soudu Praha, Kurz pro uchazeče o jmenování znalcem v oboru, IPVZ Praha, 25. 05. 2009

ALTERNATIVNÍ ZNALECKÝ POSUDEK

Z verze výpovědi obviněného vyplývá, že pokud by to bylo tak ...
Pokud by to bylo tak ...

Přihlédnout k nějaké skupině důkazů, která je přesvědčivější.

ALTERNATIVNÍ ZÁVĚR

„Jako znalec mám na to nárok, ale nepoužívat to, nesnášejí to...“

Příklad:

Exhibicionismus - jen když se přizná, většinou tvrdí, že močil...

POKUD SOUD PROKÁŽE, ŽE TENTO MUŽ EXHIBOVAL SVŮJ PENIS, PAK JE EXHIBICIONISTA.
POKUD TO SOUD NEPROKÁŽE, PAK NENÍ EXHIBICIONISTA.

Z přednášky MUDr. Petra Navrátila, zástupce primáře psychiatrického oddělení ÚVN Praha-Střešovice, IPVZ Praha, kurz Specializovaná způsobilost - znalci v oboru..., 02. 12. 2009

ALTERNATIVNÍ ZÁVĚRY

ALTERNATIVNÍ ZÁVĚRY lze uvést pouze v sexuologii, nikoliv v psychiatrii.
Ale uvést je ve znaleckém posudku lze.

Z přednášky odb. as. MUDr. Ladislava Procházky, 1. LF UK, VFN Praha, Kurz soudní psychiatrie, 07. 12. 2009

JE MOŽNO NAPSAT DO ZNALECKÉHO POSUDKU, ŽE SI NEJSEM JIST, NELZE ODIAGNOSTIKOVAT.

Z přednášky „Sexodiagnostika“ sexuologa MUDr. Ondřeje Trojana, IPVZ Praha, Kurz soudní psychiatrie, 02. 12. 2009

NELOGIČNOST TZV. ALTERNATIVNÍCH ZÁVĚRŮ POSUDKU

Tzv. alternativní závěry byly v české znalecké praxi běžné, zejm. sexuologové k nim byli vychováni, aby ctili presumpci nevin. Jde o závěru typu:

Pokud posuzovanému bude delikt prokázán, trpí uvedenou poruchou a platí posudkové závěry (a naopak pokud mu delikt prokázán nebude, závěry neplatí).

Takové posudky však působí alibisticky, nekompetentně až směšně. Diagnóza jako výsledek znaleckého zkoumání lékaře přece nemůže být závislá na tom, zda bude posuzovanému prokázán delikt! Stejně pokud delikt není prokázán, celé trestní řízení se zastavuje a posudkové závěry nejsou k ničemu použity, a alternativní závěry tedy nemají žádný právní význam.

Presumpci nevin může znalec dodržovat např. tím, že vyšetřovanou událost neoznačuje jako *trestný čin*, posuzovaného neoznačuje jako pachatele atd.

Z článku „Posuzování duševního stavu v trestním řízení“ primáře MUDr. Jiřího Švarce, Ph.D., PL Praha-Bohnice a IPVZ Praha, otištěného v České a Slovenské psychiatrii č. 4, ročník 107, srpen 2011.

VLASTNÍ KAZUISTIKA

Znalec vyšetřil 24letého muže jménem ... stíhaného v okrese ... pro trestný čin **pohlavní zneužívání** a trestný čin **vydírání**. Kromě toho dne 19. 08. 2009 bylo zahájeno trestní stíhání osoby jménem ... jako obviněného ze spáchání trestného činu **šíření dětské pornografie** a trestného činu **přechovávání dětské pornografie** v jiném okrese Trestného činu se měl dopustit dne 06. 12. 2009 ve svém bytě v době od 18:15 hodin do 18:30 hodin, v nepřítomnosti matky nezletilé dcery ... (necelých 10 let), která odešla z bytu svého přítele, kde nyní žila, pro nákup do prodejny večerka a nechala svou dceru pod dohledem posuzovaného. V pokojíčku, kde byla nezletilá na posteli oblečena pouze v tričku a kalhotkách, jí měl zavést prsty do konečníku, v úmyslu dosáhnout svého sexuálního vzrušení, čímž měl způsobit nezletilé poranění, dvě drobné, již nekrvácející oděrky nad řitním svěračem. Dále se měl již předchozí trestné činnosti dopustit tím, že v období od 21. 07. 2009 do 23. 07. 2009 v dosud nezjištěném místě v okresech ... a jinde měl šířit pornografii tak, že v dosud nezjištěném

počtu, nejméně však ve třiceti případech, měl uvést do oběhu a veřejně zpřístupnit pomocí ICQ (programu pro komunikaci mezi počítači) na internetové síti fotografie dětí - znázorňující dětské porno, které zaslal, mimo jiné i ... a zároveň požadoval po ... , aby mu zaslal fotografie nahého těla své sestry.

Obviněný nebyl doposud trestán, jedná se snad o jeho první pokus **pohlavního zneužívání**, pokud se tohoto trestného činu dopustil. Podélným průřezem jeho sociosexuálním vývojem a diferenciálně diagnostickou rozvahou znalec dospívá k závěru, že se pro tento konkrétní případ sexuálně motivovaného jednání může jednat o deviatního pachatele deliktu sexuálního charakteru, pokud mu bude předmětný trestný čin prokázán. Pokud mu trestné činy, kterých se měl dopustit na nezletilé, nebudou prokázány, pak netrpí sexuální deviací. Sám posuzovaný zcela popírá, že by se nějakého pohlavního zneužívání na nezletilé dceři své družky dopustil a odmítl se bavit se znalcem na toto téma, svou pedofilní sexuální orientaci zcela popřel, v tomto směru se znalcem nespolečně pracoval. Rovněž k projednávání trestné činnosti šíření pornografie a přechovávání dětské pornografie znalci při vyšetření tvrdil, že tato mu přišla omylem na jeho e-mailovou adresu a s odesílatelem tohoto e-mailu si dopisoval pouze z vlastní zvědavosti...

Aktuální psychický stav vyšetřovaného je bez klinických psychopatologických příznaků. Není narušeno vědomí, myšlení, vnímání, nejsou postiženy intelektové funkce, nejde o chorobné emoční ladění, netrpí závislostí na návykových látkách.

Znalec konstatuje, že posuzovaný svou odlišnou sexuální orientací či své sexuální preference během vyšetření zcela popřel, odmítl v tomto směru spolupracovat, jakož bral zcela na lehkou váhu i předchozí projednávanou trestnou činnost, spočívající v přechovávání dětské pornografie a šíření dětské pornografie s jeho vysvětlením, že se tato k němu dostala e-mailem omylem a pouze ze zvědavosti si elektronicky dopisoval s odesílatelem tohoto „zbloudilého“ e-mailu. Pokud se obviněný dopustil trestného činu, který je mu kladen za vinu a pokud soud prokáže, že tento muž pohlavně zneužíval nezletilou, pak je pedofil. Pokud mu trestný čin pohlavního zneužívání nebude prokázán, pak není pedofil.

Závěr, vlastní posudek

Znalec vyšetřil ambulantní formou 24letého muže, svobodného, bezdětného, soukromého podnikatele, který žil dva roky s přítelkyní a její nezletilou dcerou. V současné době je posuzovaný stíhán jako obviněný z trestného činu pohlavního zneužívání a trestného činu vydírání.

Znalečkou expertizou znalec konstatuje, že sám posuzovaný zcela popírá, že by se nějakého pohlavního zneužívání na nezletilé dopustil a že by někoho vydíral. Psychopatologickým a sociosexuálním rozbořem však posuzovaný může splňovat kritéria pro stanovení diagnózy pedofilie, což vede k alternativnímu forenznímu závěru. Pokud se dopustil trestné činnosti a tato mu bude prokázána, pak trpí sexuální deviací. Pokud mu předmětná trestná činnost nebude prokázána, pak není deviantní. Sexuální deviace je podmíněna průkazem činu.

DOHRA A NÁSLEDKY

- Usnesení PČR, ÚO SKPV, oddělení obecné kriminality ... neboť s výší znalečného, jak je vyúčtoval znalec, se nesouhlasí ... kdy znalec plně nevyužil veškerou dostupnou zdravotnickou dokumentaci obviněného, a tuto rovněž neprostudoval ... a kdy vzhledem k závěrům znalce **VYVSTALY POCHYBNOSTI O SPRÁVNOSTI POSUDKU** a tyto nebyly odstraněny ani výsledkem znalce.

Ve světle těchto zásad se dospívá k závěru, že v daném případě je možné znalci přiznat odměnu ve výši max. 200,- Kč za hodinu prací, které nejsou přímými pracemi na posudku a ve výši max. 300,- Kč za hodinu prací na posudku samotném...

por. Bc. XY, komisař

- Krajské státní zastupitelství v ... Žádost znalce o přezkoumání postupu policejního komisaře ... dne 13.05.2010 byla KSZ v ... předložena Vaše písemnost ze dne 03. 05. 2010, podle obsahu vyhodnocená jako žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu, kterým namítáte, že část formulace odůvodnění usnesení policejního komisaře ze dne ..., kterým bylo kráceno Vámi vyúčtované znalečné, neodpovídá pravdě. ... Nejedná se o postup nezákonný či jinak vadný. ... Z vyšetřovacího spisu pak mimo jiné vyplývá i ta skutečnost, že bylo nutno zpracovat revizní znalecký posudek, který musel reagovat na rozpornost závěrů obsažených ve Vámi zpracovaném posudku.

Mgr. XY, státní zástupkyně KSZ

Psychologické aspekty lidské agresivity

PhDr. Slavomil Hubálek

*soudní znalec z oboru zdravotnictví,
odvětví klinická psychologie a sexuologie*

Školská 32, 110 00 Praha 1

telefon: 603 861 591

e-mail: alea@alea-psy.cz

„Vražda je extrémní agrese s nezvratnými důsledky. Extrémní agrese však tvoří jen pověstný vrchol ledovce násilí mezi lidmi.

Je proto vhodným modelem studia lidské agrese. Každý člověk je agresor a za určitých okolností se může stát vrahem.“

– A. Heretik

Klasifikace agresivity

- Predátorská agrese – útok na kořist
- Agrese mezi samci – vnitrodruhové nastolení hierarchie dominance – submise
- Agrese vyvolaná strachem – v situaci neumožňující únik
- Dráždivá agrese – reakce na frustraci, bolest, hlad, únavu a jiné stresory
- Mateřská agrese – reakce na ohrožení mládeže
- Sexuální agrese – ze sexuální frustrace
- Agrese jako obrana teritoria
- fyzická aktivní přímá l bití, zabití
- fyzická aktivní nepřímá l najmutí vraha
- fyzická pasivní přímá l bránění
- fyzická pasivní nepřímá l odmítnutí splnit něčí požadavky
- verbální aktivní přímá l urážení, nadávání, znevažování
- verbální aktivní nepřímá l rozšiřování pomluv
- verbální pasivní přímá l odmítání s někým mluvit
- verbální pasivní nepřímá l nezastat se někoho

Agresivní společnosti	Neagresivní společnosti
poměrně krátké kojení, raná separace od matky	poměrně dlouhé kojení, dlouhý pobyt v rodině a podíl mateřské výchovy
separace chlapců a dívek, rozdílné výchovné praktiky dle pohlaví	společná výchova chlapců a dívek, mnoho společných prvků výchovy
kolektivní výchova mimo rodinu	rodinná výchova
praktikování tělesných trestů a bolestivých iniciačních praktik	minimalizace tělesných trestů, kladná emoční atmosféra
preferenze soutěživosti a individualismu	preferenze kooperace a pochopení pro jiné
patriarchální výchova	matriarchální výchova
strohá sociální hierarchizace spojená s uznáváním autority	volnější struktura, demokratická struktura a autorita

- Kain a Ábel
- Oidipus
- Hamlet, Lady Macbeth, Romeo a Julie
- Mácha: Hynek, Vilém, Jarmila
- Dostojevský: Raskolnikov (Zločin a trest)
- T. Capote: Chladnokrevně
- N. Mailer: Katova píseň

PSYCHOLOGICKÉ POJMY

Agrese

- agrese je vzorec chování – útočnost, násilnost, destrukce
- agrese je odpověď, která uděluje škodlivý podnět jinému organismu
- predátorská agrese – loupežná přepadení, znásilnění
- hostilní, afektivní agrese, vybití afektu v důsledku konfliktu, potrestání partnera

Hostilita

- postoj nepřátelství, negativismu, zatrpklosti
- spojení s agresivitou, vztahovačností, antisociálností
- je součástí paranoidní a dissociální poruchy osobnosti

Hněv

- zlost, zuřivost, stenická emoce, častý
- korelát agrese
- subjektivně negativní zážitek
- kognitivní složka – signál ohrožení
- vegetativní složka – dýchání, činnost srdce
- motorická složka – příprava na boj či útěk

AGRESIVITA jako osobnostní proměnná

HOSTILITA jako sociální postoj

HNĚV jako subjektivní energetizující faktor

TEORIE AGRESIVITY

Instinktivistické teorie agresivity

- Sigmund Freud a psychoanalytické teorie
- sexuální pudy
- jaské pudy, agrese je reakcí na frustraci
- pud života – Eros – tvoření, plození, zachování kontinuity života
- pud smrti – Thanatos – ničení, destrukce, zanikání

Konrad Lorenz a etologické teorie

- člověk je schopen se navzájem vyhubit
- člověk má z prehistorie takovou míru agrese, která mu umožnila přežít, že dnes hledá adekvátní ventil, aby to přežil

Behaviorální teorie agresivity

- frustračně – agresivní hypotéza – Dollard, Miller – Institut of Human Relations v Yale
- síla frustrovaných potřeb
- stupeň narušení frustrovaného chování
- počet frustrovaných potřeb
- funkcí agrese je katarze

Biopsychosociální přístupy – Študent

- patogenní faktory
 - nedostatek kladných citových vazeb v dětství
 - hrubé, agresivní rodinné prostředí
 - egocentrismus, schvalování agrese
 - podceňování, ponižování, favorizování sourozenců

Nárůst násilí po roce 1989 – socioekonomické změny, negativní příklady zbohatnutí, beztrestnost největších hospodářských zločinců, bezohledné tržní chování.
– prof. Študent

STRATEGIE ZACHÁZENÍ S AGRESIVITOU

Jak agresivitu rozpoznat?

- výhružné postoje, gesta, mimika obličeje, sevření pěstí
- nepřátelský pohled
- proxemické chování, překročení hranic
- odmítnutí rituálu setkání – podání ruky

Jak agresivitu tlumit?

- ústupové chování, vzdálení se
- nabídnutí tělesného kontaktu
- ritualizace
- vyjednávání

STATISTIKA

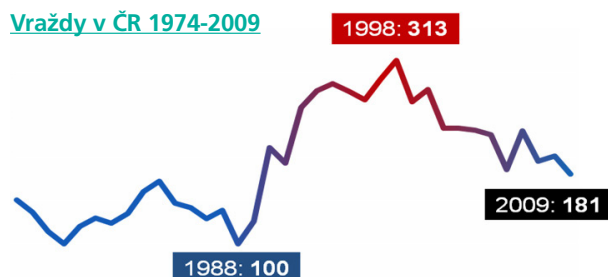
Vraždy v ČR

1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
151	137	114	101	120	130	124	135	161	173
1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
147	142	129	139	100	126	212	194	258	278
1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
286	277	267	291	313	265	279	234	234	232
2004	2005	2006	2007	2008	2009				
227	186	231	196	202	181				

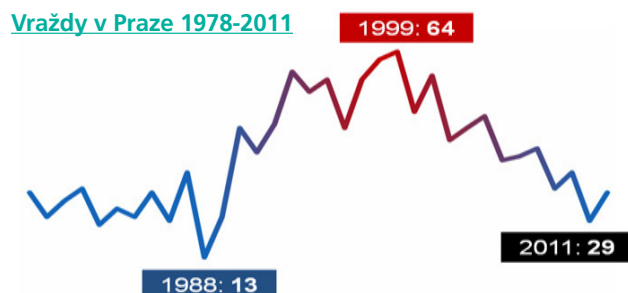
Vraždy v Praze

1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
29	23	27	30	21	25	23	29	22	34
1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
13	23	45	39	46	59	54	57	45	57
1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
62	64	49	58	42	45	48	37	38	40
2008	2009	2010	2011						
30	34	22	29						

Vraždy v ČR 1974-2009

Vraždy v Praze 1978-2011

PORUCHY OSOBNOSTI

19. století morální tupost (moral insanity) psychopatické stavy jako charakterologická anomálie

psychopatie

KUFFNER K. / 1900 Psychiatrie – mravní nezdravoty, zatížení intelektem vyspělí, modifikace neuropatické

HEVEROCH A. / 1901 O podivínech a lidech nápadných – duše nemá jednotlivé mohutnosti zharmonizované

HORVAI I. / 1968 Psychopatie

PRAŠKO J. / 2003 Poruchy osobnosti

Mezinárodní klasifikace nemocí / MSK 10

- F 60 – F 69 Poruchy osobnosti a chování u dospělých
- F 60. 0 Paranoidní porucha osobnosti
- F 60. 1 Schizoidní porucha osobnosti
- F 60. 2 Dissociální porucha osobnosti
- F 60. 3 Emočně nestabilní porucha osobnosti
- F 60. 4 Histrionská porucha osobnosti
- F 60. 5 Anankastická porucha osobnosti
- F 60. 6 Anxiózní porucha osobnosti
- F 60. 7 Závislá porucha osobnosti
- F 60. 8 Jiné specifické poruchy osobnosti-excentrická, nezralá, narcistická, pasivně agresivní

F 60. 2 Dissociální porucha osobnosti

- prevalence 3 – 6 % mužů, 1 % žen
- dříve: amorální, antisociální, asociálně psychopatická, sociopatická osobnost; deficit ega, defektní superego, chatrné svědomí, chybí empatie, víra, láska, zvýšená agresivita, narcistické rysy)
 - a) nelítostný nezáměr o city druhých
 - b) neotřesitelný a trvalý postoj nezodpovědnosti a bezohlednosti vůči společenským normám, pravidlům a závazkům
 - c) neschopnost udržet trvalé vztahy
 - d) nízká frustrační tolerance a nízký práh pro spuštění agrese včetně násilí
 - e) neschopnost pocitů viny a poučení ze zkušenosti, zvláště trestu
- presumpce viny jiných, racionalizace jednání, které vede ke konfliktům se společností

PSYCHOLOGICKÁ ZNALECKÁ ČINNOST

Otázky na znalce psychologa

- Jaká je úroveň a struktura intelektových funkcí (rozumových schopností) obviněného?
- Jaká je struktura osobnosti obviněného?
- Jakou osobností je obviněný z hlediska typologie, temperamentu, charakteru a zájmů?
- Jaká je hodnotová orientace (hierarchie hodnot) obviněného?
- Jaká je úroveň a ovládání agresivity (sexuality)?
- Jaký je psychosexuální vývoj, preference?
- Jaká je motivace obviněného z psychologického hlediska?
- Jak reaguje obviněný na zátěžové situace – konflikt, stres, frustraci, deprivaci?
- Jaké jsou převažující psychologické obranné mechanismy obviněného?
- Jaká je úroveň sociálních (rodinných, partnerských) vztahů obviněného?
- Jaká je sociální a občanská adaptace obviněného?
- Jaká je z psychologického hlediska skupinová dynamika vztahů (rolí) mezi obviněnými X, Y a Z?

5 DIMENZÍ OSOBNOSTI BIG FIVE – OCEAN

LIDÉ S VYSOKÝM SKÓRE:

- zvědavý
 - všestranné zájmy
 - originální

- imaginativní
 - tvořivý
 - pokrokový
 - inteligentní
- pracovitý
 - disciplinovaný
 - přesný
 - puntičkářský
 - pořádkumilovný
 - náročný na sebe
 - vytrvalý
- aktivní
 - povídavý
 - optimistický
 - zábavný
 - orientovaný na lidi
- dobrosrdečný
 - laskavý
 - důvěryhodný
 - pomáhající
 - upřímný
 - důvěřivý
- napjatý
 - neklidný
 - nejistý
 - nervózní
 - labilní
 - hypochondrický

OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA

- Openness to Experience
Otevřenost vůči zkušenosti, intelekt

Zjišťuje aktivní vyhledávání nových zážitků, toleranci k neznámému a jeho objevování

- Conscientiousness
Svědomitost

Zjišťuje individuální úroveň při organizaci, motivaci a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Odlišuje spolehlivé, na sebe náročné lidi od těch, kteří jsou lhostejní a nedbalí

- Extraversion
Extraverze

Zjišťuje kvalitu a kvantitu interpersonálních interakcí, úroveň aktivace, potřebu stimulace

- Agreeableness
Přívětivost

Zjišťuje kvalitu interpersonální orientace na kontinuitu od soucítění po nepřátelskost v myšlenkách, pocitech i činech

- Neuroticism
Neuroticismus, emocionální labilita

Zjišťuje míru přizpůsobení nebo emocionální instabilitu, neuroticismus. Rozlišuje jedince náchylné k psychickému vyčerpání a nereálným ideálům od jedinců vyrovnaných a vůči psychickému vyčerpání odolných

LIDÉ S NÍZKÝM SKÓRE:

- konvenční
 - přízemní
 - úzké zájmy
 - neanalytický
 - neumělecký
 - konzervativní
 - neinteligentní
- bezcílný
 - nespolehlivý
 - líný
 - nedbalý
 - lhostejný
 - bez vůle
 - požitkářský

- uzavřený
vážný
mlčenlivý
orientovaný na úkoly
tichý
- cynický
surový
podezíravý
nespolupracující
pomstychtivý
bezcitný
- klidný
relaxovaný
vyrovnaný
stabilní
sebejistý
spokojený
uvolněný

5 ZÁKLADNÍCH HODNOTOVÝCH ROZDÍLŮ

1. Úcta k hodnotám intelektu, vědy, objevů, vynálezů, obdiv k moudrosti; pracovitost, píle, výkonnost, plánovitost, včetně znalosti jazyků a praktického využívání moderních technických pomůcek, počítačů a komunikačních technologií, rekreační sport a pobyt v přírodě

versus

pohrdání těmito hodnotami s výjimkou obdivu k zbrani, tělesné síle a dokonalosti mužského tělového schématu

2. Úcta k tvořivosti, originalitě, kultuře, umění a krásě, hravost, vtipnost a vztah k humoru

versus

opovržení těmito hodnotami, banalita, stereotypie, konzumní způsob života, hazardní hry o peníze, pasivní zábava u videa s pornografií a akčními filmy

3. Úcta k sobě, vnitřní sebedůvěra a usilování o poctivost, harmonii, symetrii v komunikaci; autentická slušnost a úcta k druhým, úcta k hodnotě slova, slibu, smlouvy

versus

arogance jako projev vnitřní disharmonie a vnitřní nejistoty, nepoctivost, opovržení slušností jako slabostí, nadutost, holedbavost, demonstrace falešné dominance

4. Pospolitost, schopnost bezprostředního vztahu jak k druhému, tak k lidem obecně, schopnost intimity, erotické, sexuální, rodičovské, synovské lásky, přátelství, schopnost altruismu, pochopení lidské solidarity s chudými a nemocnými, hodnoty pomoci

versus

absence meziosobních vztahů, surovost, krutost, komerční sexualita, opouštění partnerek, dětí i rodičů, naprostá nevnímavost hodnot altruismu a solidarity

5. Zájem o filozofická, náboženská, mystická či ekologická témata, dispozice k prožívání transcendence, k přesahu každodennosti, úvahy o trvale udržitelném životě, o smyslu a o hodnotách

versus

banalita, všednost, nuda, prázdnota

OTÁZKA RESOCIALIZACE

Resocializace

Z psychologického hlediska je resocializace proces převýchovy osobnosti založený na učení se novým postojům, normám, hodnotám, názorům a vzorcům chování. Úspěšnost tohoto procesu závisí na míře postojové otevřenosti,

na ochotě měnit hodnotovou orientaci, na ochotě podřizovat se novým sociálním normám, přijímat nové vzorce chování, akceptovat autority a užímat se nových sociálních rolí.

POSUZOVÁNÍ VĚROHODNOSTI

OBEČNÁ VĚROHODNOST

Charakteristika osoby

- Schopnost správně vnímat, uchovat v paměti a posléze reprodukovat přesně, bez zkreslení

SPECIFICKÁ VĚROHODNOST

Charakteristika výpovědi

- Cílem je zjistit, zda konkrétní výpověď odpovídá skutečnosti

KRITÉRIA SPECIFICKÉ VĚROHODNOSTI Raskin a Steller:

Kritéria specifické věrohodnosti

Obecné aspekty

1. logická struktura
2. nestrukturovanost výpovědi (přirozenost)
3. množství detailů

Specifické znaky

4. zakotvení v kontextu
 5. popisy interakcí
 6. reprodukce konverzace
 7. neočekávané komplikace během incidentu
- Kritéria specifické věrohodnosti

Zvláštnosti obsahu

8. neobvyklé detaily
 9. nadbytečné detaily
 10. přesně sdělované, ale chybně pochopené detaily
 11. vnější příbuzné asociace
 12. vylíčení vlastního psychického stavu
 13. zmínky o psych. stavu přisuzovaném pachateli
- Kritéria specifické věrohodnosti

Aspekty, vztahující se k motivaci a výpovědi

14. spontánní opravy
15. přiznání mezery v paměti
16. uvádění pochybností o vlastní výpovědi
17. sebeobviňování
18. omlouvání pachatele
19. detaily specifické pro delikt

SEXUÁLNĚ MOTIVOVANÉ NÁSILÍ

Reakce na sexuálně motivované násilí nebo také Rape syndrom

ČASTĚJŠÍ

Bouřlivá, afektivně podložená reakce: pláč, noční děsy, úzkost, strach...

MÉNĚ ČASTÁ

Zpočátku mírná reakce, později se objevují jednotlivé symptomy a prohlubují se

Rizikové typy dětí

- pubertální dívky, provokující zjevem a chováním (minisukně, dekolty, líčení, koketérie)
- různé formy handicapu – mentální, somatický, sociální handicap
- děti agresivní, neurotické, hyperaktivní
- děti nechráněné – tábory, soubory, soustředění, nemocnice, sekty apod.

Rizikové rodinné situace

- dysfunkčnost rodiny
- nový partner rodiče, nevlastní otec, „strejda“
- abusus alkoholu a drog v rodině
- „netradiční“ formy rodiny – komuny, sekty, netradiční sexuální vztahy
- selhávání matky (alkohol, drogy, kriminalita, duševní nemoc...)
- nechtěné dítě, adopce

Historické poznámky

- Římské právo
furiosi, mente capti, dementes – možnost zmírnění trestu
- zásada Zákonů XII desek
furiosus absentis loco est – šílený se klade na roveň nepřítomnému
- Constitutio criminalis Carolina (1532)
pachatele zbavené rozumu trestat dle rady znalců
- Hrdelní řád Josefa I. (1707)
exkulpuje plně zbavené rozumu a mírní trest částečně zbavených rozumu
- Constitutio criminalis Theresiana (1768)
exkulpace či zmírnění trestu u melancholie, těžkého afektu, těžké opilosti, náměsícnictví, hluchoty, hluchoněmosti – neboť takto postižení jedinci postrádají rozumu a vůle a nejsou tudíž způsobilí k zločinu
- Rakouský všeobecný zákoník (1811)
zuřiví, šílení, blbí a nedospělí nejsou sto zříditi platnou smlouvu. Za šíleného nebo blbého lze mít jen toho, kdo byl za takového soudně prohlášen po zevrubném vyšetření jeho chování a po vyslechnutí lékařů soudem k tomu povolaných
- Zákon ČSSR o znalcích a tlumočnících (č. 36/1967)

Role soudního znalce

- **Rozhodování o nepřičetnosti** – dle § 12 tr. zák. není trestně zodpovědný, kdo pro duševní poruchu nemohl v době činu rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo své jednání ovládat
- **Rozhodování o zmenšené přičetnosti** – dle § 32 tr. zák. kdy v důsledku duševní poruchy byla podstatně snížena schopnost rozpoznat, že spáchaný trestný čin je nebezpečný pro společnost nebo byla podstatně snížena schopnost ovládat své jednání

RYŠETŘOVÁNÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

1. znalost vývojové psychologie
2. schopnost navázat kontakt

1. Raný školní věk / 6-9 let

- období střízlivého realismu, identifikace s rolí školáka, podřízená role žáka, komunikace s učitelem, ředitelem je přesně stanovena, citový vztah k paní učitelce, píle a snaživost, potřeba akceptace a ocenění

2. Střední školní věk / 9-12 let

- přirozená extraverte, obrácení ke světu, optimismus, pojem férovosti, spravedlnosti, čestné slovo kluka, solidarita, ale i šikana, význam skupiny, popularita sociálně zdatných dětí

3. Starší školní věk / 12-15 let

- kolísavost emočního ladění, přecitlivělost, nepřiměřenost reakcí, impulzivita, nedostatek sebeovládání, uzavřenost, nechuť projevovat city navenek, výkyvy v sebehodnocení, pubertální vztahovačnost, drzost jako projev nejistoty, únik do fantazie, nesebekritičnost, pocit mně se nemůže nic stát
- hyperkritičnost, sklon polemizovat, pocity vlastní výjimečnosti, egocentričnost

4. Adolescence / 15-18 let

- hledání smyslu, volba negativní identity, negativismus k hodnotám, silná emotivita, zamilovanost, příslušnost k skupině, alternativní kultura – rocková hudba, graffiti, skejťáci, party fetišů, anarchismus, ekologie, tráva, party zlodějů, kriminální subkultura, houmlésáci

PSYCHOLOGICKÁ ZNALECKÁ ČINNOST

Otázky na znalce psychologa

- Jaká je obecná věrohodnost svědka?
- Jaká je specifická věrohodnost konkrétní výpovědi svědka?

- Jaká je úroveň a struktura intelektových funkcí (rozumových schopností) posuzovaného (obviněného či svědka)?
- Jaká je struktura osobnosti posuzovaného?
- Jakou osobností je posuzovaný z hlediska typologie, temperamentu, charakteru a zájmů?
- Jaká je hodnotová orientace (hierarchie hodnot) posuzovaného?
- Jaká je úroveň a ovládání agresivity (sexuality)?
- Jaký je psychosexuální vývoj, preference?
- Jaká je motivace obviněného z psychologického hlediska?
- Jak reaguje posuzovaný na zátěžové situace – konflikt, stres, frustraci, deprivaci?
- Jaké jsou převažující psychologické obranné mechanismy posuzovaného?
- Jaká je úroveň sociálních (rodinných, partnerských) vztahů posuzovaného?
- Jaká je sociální a občanská adaptace posuzovaného?
- Jaká je z psychologického hlediska skupinová dynamika vztahů (rolí) mezi obviněnými X, Y a Z?

Závěrečná diskuze

Laciga: nový zákon o znalcích a tlumočnících – požadavek na ustanovení klinické psychologie jako samostatného oboru (vydělit z oboru psychiatrie)

Hubálek podporuje – soudci se v současnosti více odvolávají na psychologický než na psychiatrický posudek; dále nutnost zformulovat otázku „věrohodnosti“ - v praxi velká nejednotnost – navrhuje zavést termín „psychologické aspekty věrohodnosti“

Selko: na Slovensku – existuje určité vydělení v rámci oboru psychologie
– na Slovensku: obor zdravotnictví – psychologie – klinická psychologie

Procházková: navrhuje, aby v kauzách, kde by znalec překračoval své kompetence, přibíral ke spolupráci kolegu z jiného oboru (např. spolupráce klinického psychologa s poradenským)... v praxi neexistuje (nanejvýš spolupráce psycholog-psychiatr či psycholog-sexuolog)

z pléna: téma standardizace metodiky – aby bylo o co se opřít

- požadavek na příští konferenci – pozvat více soudců a dalších OČTŘ
- „nepodkročitelná minima“ - v praxi vymizelo

Diskuzi pro účely sborníku zapsaly Mgr. Monika Mrovcová a Mgr. Markéta Tošerová.

Opavská škála osobnostních předpokladů resocializace

PhDr. Petr Vavřík
vapetr@klikni.cz

I. Resocializace je bezproblémová

Pachatel je osobností sociálně adaptovanou, relativně vyváženou, se sociálně žádoucí hodnotovou orientací - není smysluplné klást si za cíl změnu osobnosti a jejích postojů.

II. Pravděpodobnost resocializace je značná.

Pachatel je osobností s problémy v adaptaci, jež se dosud pevněji nefixovaly v adaptačním stylu. Je schopen sociálního učení, otevřen novým zkušenostem, schopen měnit své hodnotové zaměření, životní styl, identifikovat se s cíli resocializačních programů, schopen dalšího vývoje pozitivním směrem. Jsou dobré osobnostní předpoklady resocializace

III. Pravděpodobnost resocializace je snižena.

Pachatel je osobností se znaky nepřizpůsobivosti, které vykazují jistou fixaci v životním stylu, lze u něj nalézt disociální či emočně nestabilní akcenty a jistou rezistenci vůči korektivním vlivům. Je schopen sociálního učení - možnost ovlivnit jeho postoje a životní styl je ztížena, jeho ochota identifikovat se s cíli resocializačních programů je obvykle snižena. Při dobré motivovanosti pachatele je resocializace ještě možná.

IV. Pravděpodobnost resocializace je nízká.

Pachatel je osobností s relativně stálými deficity přizpůsobivosti a s převahou disociální kvality v postojích. Je schopen sociálního učení - spíše však selektivně a v omezené míře. Osobnost je poměrně málo otevřená korektivním vlivům, je zde značná setrvačnost postojů a chování, ochota identifikovat se s cíli resocializačních programů je nízká. V příznivých případech lze očekávat spíše povrchní, dílčí, či méně trvalé resocializační efekty.

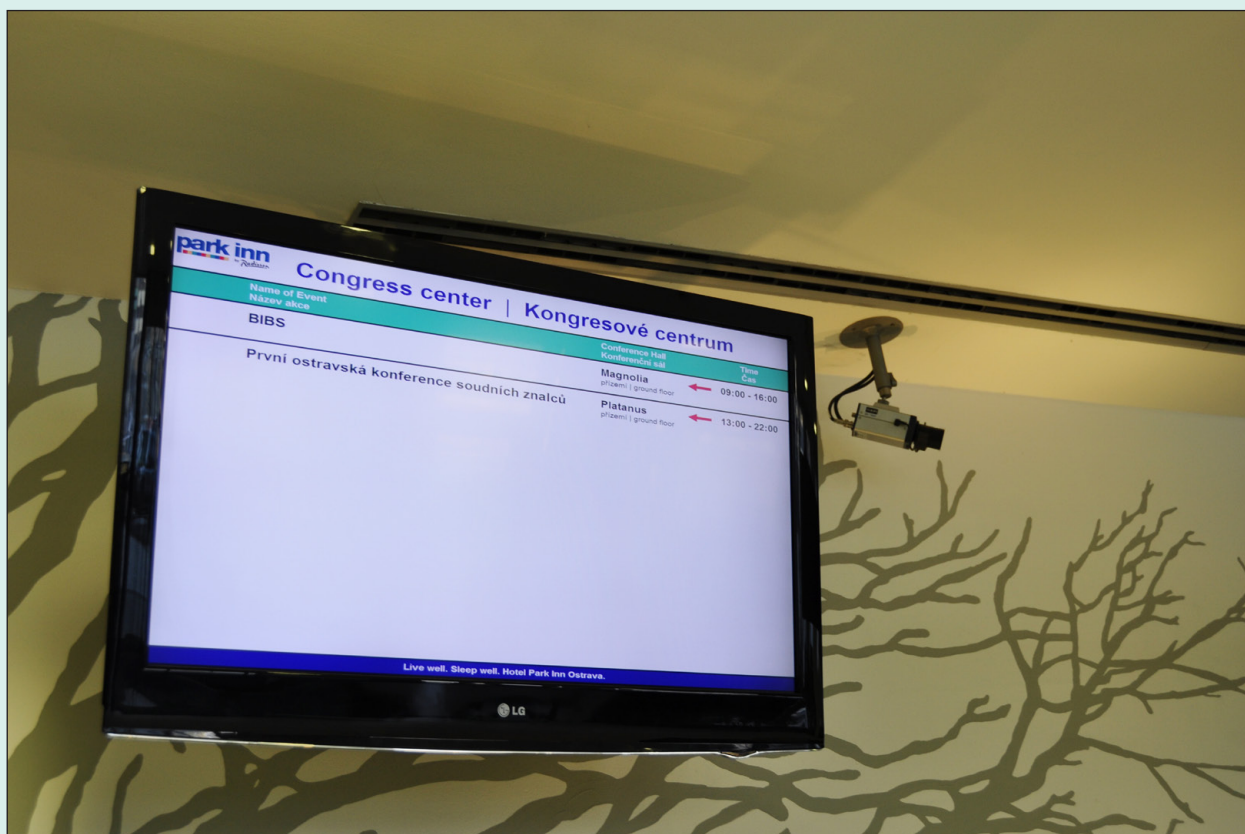
V. Pravděpodobnost resocializace je velmi nízká.

Pachatel je osobností výrazně nepřizpůsobivou s povahovou anomálií v úrovni poruchy osobnosti - nejčastěji disociální poruchy osobnosti. Může být schopen sociálního učení, ale v rozhodující míře pouze ve vazbě na vlastní, úzce egoisticky vymezené potřeby. Je výrazná fixace vadného adaptačního stylu, malá přístupnost korektivním vlivům, minimální ochota identifikovat se s cíli resocializačních programů. Resocializační efekty lze předpokládat spíše jen teoreticky.

VI. Pravděpodobnost resocializace je prakticky nulová.

Pachatel je osobností s masivními deficity sociálního citění a přizpůsobivosti ve smyslu disociální poruchy osobnosti s anetickými rysy, prakticky neschopnou pozitivních vývojových změn, nepřístupnou korektivním vlivům, neztotožňující se s cíli resocializačních programů. U pachatele schází osobnostní předpoklady resocializace.

Škála resocializace vytvořena PhDr. Petrem Vavříkem nebyla na konferenci prezentována, ale mnohokrát zazněl odkaz na tuto škálu v diskuzi. Na žádost účastníků je také zveřejněna ve sborníku.

Park inn hotel v Ostravě – místo konání konference

Konferenční sál hotelu Park inn

Konferenční sál hotelu Park inn

Konferenční sál hotelu Park inn

Závěr

Věříme, že všechna témata a přednášky přinesly psychologům v různých oborech jejich činnosti nové pohledy a možnost práce v souladu s nejnovějšími poznatky vědy a zkušeností odborníků erudovaných ve znalecké problematice. Věříme, že plodná byla i setkání s kolegy z oblasti justice – soudci, státní zástupkyně a kriminalistou.

V diskusních blocích i v kuloárech 1. ostravské konference soudních znalců jako nejdůležitější téma zaznívala u odborníků - klinických psychologů potřeba po samostatném vyčlenění oboru. To znamená, aby byli v rámci justičního znaleckého členění vedeni nikoliv jako specializace odvětví psychiatrie, ale jako samostatné odvětví v rámci zdravotnictví. Čili obor zdravotnictví a odvětví klinická psychologie. Téma bylo dlouze diskutováno, byla zvažována navrhovaná konstruktivní fakta i pro spojení psychologie jako jednoho odvětví. Kliničtí psychologové však stále vnímají svou příslušnost k oboru zdravotnictví, proto byla navržena aktivní otevřená pracovní skupina: Dr. Hubálek, Dr. Vavřík, Dr. Koláčková, Dr. Mrkvicová a Mgr. Mrowetz, která aktivně osloví Ministerstvo spravedlnosti ČR se žádostí o upravení klasifikace klinické psychologie jako samostatného odvětví. O výsledcích tohoto vyjednávání budete informováni e-mailem.

Nadějným se jeví fakt, že všichni účastníci konference vyslovili přání zúčastnit se další konference plánované na rok 2014.

Za reakci na tiskovou zprávu o konferenci v internetovém časopise Soft forum děkujeme Prof. PhDr. Mojžíru Svobodovi, CSc.

„Pokud se něco koná poprvé, jsou účastníci „naladěni smířlivě“ a ochotni ledacos tolerovat. V tomto případě však nebylo nutné mít snížená kritéria. Domnívám se, že se pořadatelům podařilo dobré dílo, konference byla nosná a zajímavá a bez organizačních komplikací. Za největší klad považuji strukturu programu: vyzvaní přednášející měli k dispozici 90 minut pro svůj příspěvek, nikdo nebyl svazován obvyklým limitem 10 či 15 minut. I diskuse měla dost prostoru. Má-li referující co říci (a to bylo v drtivé většině příspěvků), není lepší časový formát. Tématické diskuse poskytly dostatek času pro zapojení širšího publika, takže účastníci odjížděli bez „efektu Zeigarnikové“. Myslím, že byl položen solidní základ pro konání následujících konferencí a přeji ostravským kolegům dost energie do dalšího konání.“

Na viděnou v roce 2014.

PhDr. Renata Koláčková a Mgr. Michaela Mrowetz

Všechny příspěvky jsou zveřejněny se souhlasem autorů, upraveny pouze formálně, nikoli obsahově. Příspěvky podléhají autorským právům.

Sborník je zdarma distribuován účastníkům 1. konference soudních znalců v Ostravě.

**Zájemci si mohou jeho verzi v Pdf zakoupit za 150 Kč
na emailu: konference.znalci@seznam.cz**